

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-то ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

IV РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 54

София, петък, 13 март

1931 г.

57. заседание

Четвъртък, 12 март 1931 година.

(Открито отъ подпредседателя В. Димчевъ въ 15 ч. 45 м.)

Председателстващъ В. Димчевъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Ангеловъ Иванъ, Баралиевъ Христо, Бечевъ Милко, Бояджиевъ Стефанъ, Вълчовъ Вълчо Даскаловъ, Гайдаджиевъ Димитъръ, Георгиевъ Страшимиръ, Герай Мехмедали, Гичевъ Димитъръ, Димитровъ Владимиръ, Димитровъ Добри, Димитровъ Никола, Думановъ д-ръ Никола, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Ецовъ Борисъ, Желѣзовъ д-ръ Димо, Казанджиевъ Иванъ, Каишевъ Атанасъ, Кемилевъ Никола, Колевъ Боню, Колевъ Еню, Кулишевъ Георги, Куневъ Кузманъ, Куртевъ Иванъ, Кънчевъ Кънчо, Кънчевъ Теодосий, Мановъ Христо, Марулевъ Йосифъ, Муравиевъ Константинъ, х. Николовъ Иванъ, Омарчевски Стоянъ, Орошакъ д-ръ Хараламби, Палиевъ Петко, Панайотовъ Петъръ, Пенчевъ Георги, х. Петковъ х. Георги, Петровъ Иванъ, Поповъ Проданъ, Сапунджиевъ Никола, Семерджиевъ Георги, Славовъ Кирилъ, Стефановъ Димитъръ, Стефановъ Стефанъ, Стоилковъ Таско, Такевъ д-ръ Владимиръ, Тодоровъ Петъръ, Томчевъ Ангелъ, Тонковъ Тодоръ, Топаловъ Недѣлчо, Христовъ Димитъръ, Ченгелиевъ Антонъ, Чернооковъ Георги, Шиваровъ Маринъ, Янговъ Теню и п. Янчевъ Иванъ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпущъ на следнитъ г. г. народни представители:

На г. Христо Баевъ — 6 дни;
На г. Колю Кожакчиевъ — 3 дни;
На г. Петко Петковъ — 2 дена;
На г. Василь Александровъ — 2 дена;
На г. Димитъръ Яневъ — 1 день;
На г. Стойчо Георгиевъ — 1 день;
На г. Калоянъ Маноловъ — 1 день;
На г. Стефанъ Димитровъ — 10 дни;
На г. Христо Мановъ — 5 дни;
На г. Йорданъ Гавалюговъ — 4 дни;
На г. Никола Петковъ — 3 дни;
На г. Иванъ х. Николовъ — 2 дена;
На г. Георги Казанакчиевъ — 1 день и
На г. Добри Митевъ — 1 день.

Пристъпваме къмъ разглеждане първа точка отъ дневния редъ: първо четене законопроекта за бюджета на държавата за 1931/1932 финансова година — продължение разискванията.

Има думата народниятъ представителъ г. Георги Поповъ, за да продължи речта си отъ снощи.

Г. Т. Поповъ (нез): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Вчера азъ изнесохъ цифри, отъ които се вижда, че нашата политика относително оная защита и покровителство, които се даватъ на нашата индустрия чрезъ вноснитъ мита, е политика, която мѣри да защити интереситъ само на стотина души български граждани, които и безъ това икономически сж добре, когато интереситъ на голѣмото мнозинство сж въ противоречие съ интереситъ на тия малцина граждани. Време е вече да ревизираме тая наша погрѣшна, ще кажа азъ, митническа политика. Това се налага отъ добре разбранитъ общи интереси на народа;

това се налага, особено въ настоящия моментъ, отъ голѣмата диспропорция, отъ голѣмата разлика между ценитъ на земеделскитъ произведения и ценитъ на фабрикатитъ, индустриалнитъ произведения. Обаче паралелно съ това ще трѣбва да се позамислимъ, какъ да се възвърне консомативната способностъ на нашия селянинъ, намалена до минимумъ, което е една отъ важнитъ причини за днешната стопанска криза. Изтъкна се тукъ отъ това мѣсто, че земеделското население е задължнѣло съ около 9 милиарда лева, отъ които 3 милиарда сж задължения къмъ частни банки, търговци и лихвари. Докато тия голѣми задължения ще тежатъ върху земеделското население, дотогазъ не може и да се мисли за възвръщане неговата консомативна способностъ. За да се подобри халѣтъ на земеделското население, трѣбва да се помисли, какъ може то да се отърве отъ тия задължения, които го тормозятъ най-много и които сж една голѣма опасностъ за неговия имотъ и за неговата собственостъ. Азъ само повдигамъ въпроса и смѣтамъ, че държавата има императивния дългъ да се занимае малко по-подробно съ тоя въпросъ — да се помогне на бедстващото земеделско население. Какъ? Дали въ видъ на заемъ, дали тия задължения ще се поематъ отъ Земеделската банка или отъ кредитнитъ операции, оставямъ откритъ въпроса. Обаче смѣтамъ, че за да можемъ да съживимъ пазара, отъ една страна, и, отъ друга страна, за да можемъ да помогнемъ на затрудненото търговско съсловие, което има да взема тия 3 милиарда отъ земеделското население, необходимо е да се намѣри начинъ, срѣдство, да се избави туй население отъ тия извънредно голѣми тежести, които му прѣчатъ не само да се предаде на една ползотворна творческа работа, но и да може да се избави отъ едно икономическо робство. Може ли туй наше население, което въ грамадното си мнозинство се представлява отъ дребни собственици, които притежаватъ най-много до 50 декара земя, може ли, казвамъ, при днешното катастрофално спадане на ценитъ, да се избави отъ задълженията си доброволно, безъ помощта и подкрепата на държавата? За всѣки отъ васъ е очевидно, че това не може да стане. 50 декара земя, при най-добра реколта, могатъ да дадатъ 120 кгр. жито на декаръ или всичко 6.000 кгр.; 6.000 кгр. по 2.50 л. килограмтъ правятъ 15 хиляди лева годишенъ доходъ. Съ 15 хиляди лева доходъ едно земеделско семейство ще може ли да преживѣе, да изхрани себе си и добитѣка, който му е необходимъ, и, освенъ това, да изплаща задълженията си? Очевидно, това е невъзможно и е належача намѣсата на държавата.

Сжщо така ние ще трѣбва да свикнемъ нашия селянинъ, освенъ доходитъ отъ дребното си земледѣлие, да си създаде и други, допълнителни, странйчни доходи. Кои сж тѣ? Това сж доходитъ отъ птицевѣдство, пчеларство, скотовѣдство и овцевѣдство. Овцевѣдството у насъ отъ година на година, както знаете, намалява: отъ 10 милиона глави останали сж подъ 8 милиона. Защо? Затова защото меритъ, пасищата не позволяватъ едно рационално овцевѣдство у насъ: меритъ сж почти разграбени, а паситѣ, по едно нареждане отъ преди 2 години, сж недостѣпни за овци, единъ земеделецъ би преживѣлъ много по-добре, шия стопански животъ. Днесъ една овца съ агнето, съ вълната, съ млѣкото дава минимумъ 500 л. годишно, и съ 50

овци единъ земеделецъ би преживѣлъ много по-добре, отколкото съ 50 декара земя, защото съ 50 овци той ще добие 25 000 л. годишенъ доходъ, когато; както ви казахъ, отъ 50 декара земя той ще добие 15 000 л. годишно.

Но има ли у насъ условия за развитие на овцевъдство? Нѣма. Въ наши голѣми планински центрове, където овцевъдството преди 3—4—5 години вирѣеше извънредно много, където лѣтуваха по 150 хиляди глави овци, днесъ нѣма да намѣрите нито 15 глави овци, защото прѣчили ужъ на горитѣ. Това не е вѣрно и миналото го опровергава, защото и въ ония времена, когато ние сме имали въ тия пасища по 150 хиляди глави овци, това ни най-малко не е повлияло за опустошението на горитѣ, а, напротивъ, тѣ сѣ били по-девствени и по-запасени. Следователно, тая мѣрка, взета въ последно време, да не се допушта на лѣтowiще въ голѣмитѣ пасища овци, е погрѣшна, и мене ми се струва, че тя ще трѣбва да бѣде ревизирана, поправена, ако искаме действително да подобримъ поминѣка на нашето селско население.

Съ една речъ, г. г. народни представители, нашето стопанство въобще боледува. И както на отдѣлни организми, когато той боледува, е нужна почивка, за да може той да възстанови силитѣ си, така сѣщо и на нашето стопанство е нужна една почивка, нужно е известно облекчение, за да може то да възстанови силитѣ си и да се яви наново на пазара, като конкурентноспособно и консомативно способно.

Какъ ще може да се даде тая почивка изобщо на българския данѣкоплатецъ? Азъ смѣтамъ, че има едно единствено, радикално срдѣство — преди всичко, разумни икономии по бюджета, а паралелно съ това и отлагане на нашитѣ репарационни плащания въ продължение поне на 5 години, подъ видъ на отсрочка или какъвто и да е другъ видъ. Това е необходимо да се направи ако искаме да заздравимъ нашия стопански животъ, да възстановимъ силитѣ на нашия данѣкоплатецъ, за да може той наново да се яви на нашия пазаръ.

Нѣма по-затруднено положение отъ днешното за нашия стопански животъ, следователно, нѣма и другъ по-удобенъ случай отъ днешния да искаме да се възползуваме отъ ония права, които ни дава договорътъ за миръ. Въ единъ членъ отъ тоя договоръ е казано изрично, какво въ случай на стопанско затруднение, въ случай на природни стихии, сподѣлѣи народа ни, ние можемъ да искаме отсрочка на репарационнитѣ си плащания. Има ли за нашия народъ по-голѣмо бедствие отъ това въ днешния моментъ, когато всички се гърчатъ подъ една остра стопанска криза, когато занаятитѣ замиратъ, когато търговията пропада, когато въобще цѣлото население мизерствува, бедствува и се изражда? Ето ви единъ силенъ претекстъ да се иска тая отсрочка, за да се даде оная почивка, която е нужна на нашия боленъ стопански организъмъ, за да може той да възстанови своитѣ сили. Това се налага, г. г. народни представители, толкозъ повече, че, както ви казахъ, необходимо е да запазимъ, преди всичко, собствеността на нашия земеделецъ, на нашия селянинъ, собственостъ, която въ днешния моментъ е заплашена — тая собственостъ, на която почива семейството, на която почива обществително, която е и основата на самата наша държава. Ако тая собственостъ ние позволимъ да се изплъзне изъ ръцетѣ на нашия селянинъ, тогава действително насъ ни чака не само една стопанска, една икономическа катастрофа, но и една политическа катастрофа. Ако държавата, както спомена г. министърътъ на финанситѣ, се притече на помощъ на бѣжанцитѣ и съ единъ заемъ, който се сключи въ 1927 г. отъ 2 400 000 английски лири и 4 500 300 долари или 2 250 000 000 български лева съ 7% лихва; ако, казвамъ, държавата се притече на помощъ на нашитѣ братя, прокудени отъ своитѣ родни огнища, съ единъ заемъ, толкозъ повече има дългъ къмъ своитѣ граждани, които сѣ дали всичката своя данъ на тая страна, да имъ се притече на помощъ въ този критически и труденъ моментъ. Днесъ положението на българския гражданинъ, на истинския български гражданинъ, роденъ въ България, е много потежко, много по-лошо, отколкото е онова на бѣжанеца. Ако днесъ пристѣпимъ къмъ ликвидация на всички задължения на този гражданинъ, потъналъ до гуша въ задължения и къмъ частни банкери, и къмъ търговци, и къмъ лихвари, азъ ви увѣрявамъ, че той ще остане въ много потежко и мизерно положение, отколкото бѣха бѣжанцитѣ, когато дойдоха въ България. Ако, казвамъ, действително за тия бѣжанци държавата се погрижи и сключи единъ заемъ, изпълнявайки единъ човѣшки, единъ братски дългъ, за да помогне на тия страдащи, толкозъ по-належащо е сѣщата тая държава да се притече на помощъ въ този тежъкъ моментъ на своитѣ граждани, на истинскитѣ български граждани. Това ще стане, както ви казахъ, пакъ чрезъ

единъ заемъ, сключенъ било отъ Земледѣлската банка, било отъ други кредитни учреждения или кооперации.

Г. г. народни представители! Следъ като така ви изложихъ истинското положение на всички стопански съсловия у насъ, азъ ще се спра специално на законопроекта за бюджета на държавата за 1931/1932 финансова година. Бѣгло азъ ще хвърля погледъ върху нѣкои и други пера, за да видимъ, действително, дали доходността изобщо на българския данѣкоплатецъ би могла да реализира този бюджетъ така, както ни е представенъ.

Първото още приходно перо — отъ прѣжитѣ данѣци — което се предвижда на 894 000 000 л., е съмнително дали ще може да се реализира въ 2/5. Миналата година, която се смѣта за много по-добра, сѣ постѣпили, както е посочено, около 500 000 000 л., а сега се предвиждатъ да постѣпятъ 894 000 000 л. Кои сѣ изгледитѣ, които каратъ г. министра на финанситѣ да мисли, че действително биха могли да постѣпятъ 394 000 000, кръгло 400 милиона лева повече, отколкото сѣ постѣпили презъ миналата финансова година? Азъ поне такива изгледи не виждамъ и смѣтамъ, че нѣма да кажа много силна дума, ако заявя, че едвали по това перо ще постѣпятъ 2—3/5 отъ предвидената сума. Азъ, въобще, не съмъ голѣмъ партизанинъ на прѣжитѣ данѣци, така както сега се разхвърлятъ и събиратъ. Прѣжитѣ данѣкъ, при нашитѣ страсти, при нашитѣ партизански нрави, е едно оръжие въ ръцетѣ на фискалнитѣ органи за преследване на ненавистни тѣмъ хора. Прѣжитѣ данѣкъ е единъ въ основата си опороченъ данѣкъ, единъ несправедливъ и несправедливъ данѣкъ. Обикновено той се плаща отъ най-добросъвестнитѣ, най-изпълнителнитѣ данѣкоплатци. Ония, които действително иматъ, които действително печелятъ, плащатъ наистина, но не на държавата — тѣ плащатъ на други, по околни пѣтища, въ сѣвсемъ незнайни джобове.

К. Николовъ (д. ср.): Това не може да бѣде принципъ, г. Поповъ.

Министъръ В. Молловъ: Това е новъ принципъ въ финансовата наука — плащане данѣци по околни пѣтища!

Г. Т. Поповъ (нез): Не зная, но такава е нашата действителност. Прѣки данѣци въ сѣщия размѣръ, а ако щете и въ по-голѣмъ размѣръ, ще трѣбва да има, но трѣбва да се реформира системата. Ако има нѣщо, както казахъ, което най-много да възмущава хората, най-много да отегчава българския данѣкоплатецъ, което да го кара да мисли, че нѣма редъ въ държавата, то е именно несправедливостта и несправедливостта на този данѣкъ.

Бихме ли могли да намѣримъ срдѣство, този данѣкъ да бѣде по-правилно разпредѣленъ и да може действително навреме да постѣпва?

Азъ смѣтамъ, че такава едно срдѣство бихме могли да имаме, като реформираме данѣчната система въ смисълъ, прѣжитѣ данѣкъ да се събира така, както се събира тютюневиятъ бандеролъ, както се събира гербовиятъ сборъ върху прихода или оборота. Тогава оня, който действително печели, който действително работи, ще плаща; оня, обаче, който нѣма никакви приходи, нѣма да бѣде облаганъ, нѣма да бѣде обременяванъ съ данѣци, които несправедливо днесъ му се стоварватъ на гърба и за изплащането на които често пѣти днесъ е принуденъ да продава своитѣ имоти. По този начинъ, г-да, ползата ще бѣде извънредно голѣма — едно, че нѣма да има данѣци ненавреме събрани, друго, нѣма да имате недобори, а — най-главното — ще имате единъ данѣкъ справедливъ, както казахъ, защото ще се понася само отъ онии, който търгува, само отъ онии, който има и който печели, а който не печели, нѣма да плаща тоя данѣкъ.

Има и друга една полза — че нѣма да бѣдатъ преследвани ликвидирани фирми, фалирани фирми или умрѣли данѣкоплатци, както сега става — следъ 8, 10, 15—25 години търсятъ данѣцитѣ, когато човѣкътъ е умрѣлъ, ликвидиралъ или фалиралъ. Това нѣщо е обикновено сега. Съ тая система, която азъ предлагамъ, смѣтамъ, че всичко това ще се избѣгне.

Вънъ отъ това ще има и една икономия за държавното съкровище — въ голѣма степенъ ще бѣдатъ намалени чиновницитѣ. Днесъ за събирането на тоя данѣкъ се даватъ не по-малко отъ 100 милиона лева за чиновнически персоналъ. Тоя чиновнически персоналъ ще стане въ голѣмата си частъ излишенъ и половината отъ тая сума ще остане като икономия за държавния бюджетъ. Ето една реална икономия, ето една реална стопанска политика.

Г. г. народни представители! Сѣщото нѣщо може да се каже и за косвенитѣ данѣци. Въ приходния бюджетъ за идващата финансова година косвенитѣ данѣци сѣ пред-

видени въ размъръ 2.460.000.000 л.; тая година при най-благоприятния случай до края на финансовата 1930/1931 година ще могат да постъпят максимумъ 2.000.000.000 л.; не допускамъ и толкова да постъпятъ, но това е максимумътъ, който може да постъпи. Значи, предвидени сж 460.000.000 л. въ повече.

Даннитъ, които имамъ за изтеклитъ два месеца, януарий и февруарий, говорятъ, какво нашиятъ вносъ последователно намалява, следователно, и приходитъ отъ косвени данъци намаляватъ. Значи, въ никой случай не могатъ да постъпятъ отъ косвени данъци толкова, колкото сж предвидени, или ще постъпятъ съ една разлика въ по-малко съ 460 милиона лева отъ предвиденитъ, която разлика ще остане като една дупка въ бюджета, която министърътъ на финанситъ ще трѣбва да търси откъде да я запълни. Следователно, тоя бюджетъ въ никой случай не може да бѣде реаленъ.

Азъ ще хвърля много бѣгълъ погледъ и върху разходния бюджетъ. Напр., предвидени сж около 136.063.000 л. по-малко разходи по бюджета за държавнитъ дългове, а е предвиденъ единъ плюсъ отъ 1.999.000 л. по Върховната смѣтна палата и окръжнитъ смѣтни палати. Когато обществото и Парламентътъ очакваха като резултатъ отъ работата на комисията на г. Тричкова, която въ продължение на година и повече се рови изъ канцелариитъ и изъ учрежденията на България да търси срѣдства и начини за съкращения и икономии, че ще имаме поне въ това отношение съкратенъ бюджетъ, какво виждаме? Виждаме, че тамъ, където биха могли да станатъ икономии безъ вреда за управлението и държавата, като, напр., въ окръжнитъ смѣтни палати, които можеха да бѣдатъ намалени отъ 8 поне на 5, не е направено съкращение, предвидени сж пакъ въ сѣщия размъръ кредититъ за тѣхъ и дори съ едно увеличение отъ 1.909.000 л., близо 2 милиона лева. Оправдателно ли е това? Мислимъ ли ние сериозно да правимъ икономии? По всичко изглежда, че не мислимъ да правимъ такива.

По-нататкъ. Вие виждате, че бюджетътъ на Министерството на външнитъ работи и на изповѣданията е увеличенъ съ 8.449.000 л. Бюджетътъ на българската православна църква е намаленъ съ 555.000 л., въ сравнение съ бюджета ѝ за миналата финансова година.

Бюджетътъ на Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве — администрация и полиция — е представенъ съ едно намаление отъ 7.270.020 л., а бюджетътъ на Дирекцията на народното здраве, съ едно намаление отъ 4.873.590 л. Обаче тия намаления не сж нито отъ съкращения на персоналъ, нито отъ съкращения на нѣкои служби, станали вече ненуждни. Напротивъ, тия съкращения въ голѣмата си частъ сж съкращения на доставки, на вещевени разходи — което ще дойде да отегчи още повече стопанското положение на нашата страна и ще увеличи кризата. Ако държавата, която е най-големиятъ доставчикъ, не се явява на пазара чрезъ търгове като консоматоръ, за да раздвижи тоя пазаръ, да даде прехрана на търговцитъ, да съживи търговията, естествено е, че ще има и безработица, че ще има по-голъма криза, повече фалити и по-замръло занаятчиство. Това е много естествено. Значи, икономитъ въ бюджета не сж отъ съкращения на служби, а сж повечето отъ съкращения на вещевени разходи, на доставки, въобще на онова, което непосредствено е свързано съ стопанския животъ на страната.

Обаче мене ми прави впечатление едно голѣмо намаление въ бюджета на Министерството на правосъдието. По бюджета на това министерство миналата година бѣха предвидени 207.054.380 л., и по фондоветъ 124.705.000 л., а тая година сж предвидени всичко 239.325.400 л. — значи, едно намаление отъ 92.433.980 л. По бюджета на това министерство икономии сж направени пакъ, както ви казахъ за другитъ министерства, отъ вещевени разходи и отъ намаление заплатитъ — на кои смѣтате? — на дребнитъ съществувания, на дребнитъ чиновници, като почнете отъ сѣдебнитъ кандидати, които въ бѣдеще ще получаватъ по 1.610 л., по бюджетъ разбира се, и свършите съ разсилнитъ. Споредъ мене, тая икономия ще коштува извънредно скѣпо на самата държава, защото икономитъ за смѣтка на залька на хората сж коствували винаги скѣпо, преди всичко, на самата държава.

Безъ да се простирамъ много, г. г. народни представители, азъ ще премина къмъ най-важния въпросъ, който се засѣга съ бюджета на държавата за 1931/1932 г. — чиновническиятъ въпросъ. Споредъ признанията на г. министра на финанситъ, съкращения на чиновничеството не сж направени. Направена е, обаче, реорганизация на службитъ, прокарано е приравнение по отговорностъ и по щатъ на много категории чиновници.

Чиновническиятъ въпросъ е действително единъ голѣмъ и боленъ въпросъ у насъ. Ние смѣтаме, че колкото по-добре е платенъ единъ чиновникъ, толкова той ще бѣде по-добросъвестенъ, по-присърдце ще гледа на своята работа и нѣма да бѣде тѣй податливъ, нѣма да прави мили очи и да подава ръце на тоя или на оня за помощъ, за да може да изкара онова, което по заплата не му се дава, за да изхрани семейството си. Такова морално унижение за чиновничеството не би трѣбвало да се допуска отъ една държава, която скѣпи за своето чиновничество и за своята честъ.

Ние, търговскитъ деятели, въобще стопанскитъ съсловия, поддържаме, че нашиятъ чиновникъ трѣбва да бѣде добре възнаграденъ. Но ние не поддържаме, че трѣбва да държимъ една плеада отъ чиновници на брой около 120 хиляди — като смѣтнете и окръжнитъ, и общинскитъ чиновници. Това е много за нашия халъ. Ние искаме добре платени чиновници, но и намалено чиновничество, съкратено до минимумъ, за да носи и по-голъма отговорностъ, за да може да бѣде и по-дееспособно. Самъ г. министърътъ на финанситъ призна, че никакви съкращения въобще той не е направилъ на чиновническия персоналъ и че чиновницитъ и за въ бѣдеще си оставатъ 85.250 души, колкото сж били досега.

Н. Андреевъ (р): Въ 1926 г. бѣха 77.000.

Г. Т. Поповъ (нез): Тая година сж 85.250.

Н. Андреевъ (р): Само че тогава бѣше другъ финансовъ министъръ!

К. Николсвъ (д. сг): Я! Пъкъ много знаешъ, бе!

Г. Т. Поповъ (нез): Сега сж толкова.

Ние смѣтаме, че едно съкращение на чиновницитъ ще трѣбва да стане, защото въ противенъ случай Парламентътъ би абдикиралъ отъ своя дългъ, не би изпълнилъ онова повсемѣстно, ще кажа азъ, обществено желание, създадено вече въ нашата страна, не би отговорилъ на общия повикъ за икономии чрезъ намаление броя на чиновницитъ. Ние желаемъ нашиятъ чиновникъ, както ви казахъ, да бѣде добре платенъ, защото съ това помагаме на самия стокообмѣнъ, помагаме, щото чиновникътъ да бѣде консомативно способенъ, да може да консумира и да раздвижи пазара. Но ние искаме чиновникътъ не да подлага ръка, не да се унижава, а да бѣде издигнатъ до една по-голъма висота, да бѣде съ единъ по-голъмъ моралъ.

Преди две години самъ г. министърътъ на финанситъ бѣ поелъ едно задължение предъ финансовия комитетъ при Обществото на народитъ да намали нашия чиновнически персоналъ съ 10 хиляди души. Туй намаление, обаче, ние не го виждаме. А то може да стане. Защо, обаче, не става? Има ли причини, ще пострада ли държавната организация, държавната машина у насъ? Нѣма да пострада.

Независимо отъ това, г. г. народни представители, базата, върху която е станало унифицирането на заплатитъ — или приравнението, както се изразява г. министърътъ — е база много несправедлива, да не кажа неморална. На онзи, който най-малко получава, на онзи, който е отрудненъ, съ най-много деца, който има най-тежко семейство, на него сж предвидѣли най-малко възнаграждение, най-малка заплата. Ако вземете единъ чиновникъ отъ VI категория — а тѣ сж болшинството въ България — и изчислите неговата заплата, вие ще видите, че той ще получава 1.178 л. на месецъ. Наистина, полага му се по бюджета да получава 1.610 л. месечно, обаче, това е брунтата му заплата. Като направите отъ нея удържки за пенсия 10%, 5% данъкъ занятие, гербъ и пр. и други близо 10%, ако не е прослужилъ 6 години, споредъ чл. 7 отъ сега внесенния законопроектъ за бюджета на държавата, ще видите, че тоя чиновникъ ще получава месечна заплата 1.178 л.! За Бога, може ли единъ чиновникъ да преживѣе съ 1.178 л.? А ония, които сж ергени, ще получаватъ по 1.050 л., защото на тѣхъ ще се направи още едно намаление съ 10%. По тоя начинъ не отваряте ли вие вратитъ, щото тия чиновници, на които държавата не може да даде достатъчно срѣдства за преживяване, да си докаратъ по околѣнъ пътъ, макаръ и съ безчестни срѣдства, онова, което имъ липсва?

Азъ смѣтамъ, че тукъ, въ пленума, ще трѣбва да коригираме тая база, на която е станало пресмѣтането на заплатитъ.

Азъ ще се спра на чл. 3 отъ законопроекта за бюджета на държавата, който казва, че заплатитъ на държавнитъ служители отъ 1 априлъ 1931 г. ще се плащатъ споредъ таблицата за заплатитъ на държавнитъ служители отъ

1931 г. — която още не ни е раздадена и която още не знаем каква ще бъде.

Втората алинея на тоя член казва така: (Чете) „Удържат се 20% от разликата въ повече, която държавните служители поради приравнение на длъжността им получават от 1 април 1931 г. спрямо заплатата, добавъчното възнаграждение за семейното положение и страничните възнаграждения, получавани на 31 декември 1930 г.“

Г. г. народни представители! Ако внимателно вникнете въ постановлението на тази втора алинея от чл. 3 на законопроекта за бюджета на държавата, всеки от вас ще види, че тия 20% удържки ще се плащат само от ония чиновници, които, макар и приравнени по заплата към по-горна длъжност до 31 декември 1930 г., не са получавали никакви скрити добавъчни възнаграждения под формата на добавки, на проценти, на стотинки, възнаграждение за извънреден труд и пр. и пр.

С. Савовъ (д. ср.): Повече от два часа говорите. Вчера говорихте, и сега говорите. Днес тръбваше само 20 минути говорите. Какво е това? Бюджетът ли ще гласуваме? Държавата иска бюджетът.

Г. Т. Поповъ (нез.): Имам още време да говоря, г. Савовъ.

Д. Каранешевъ (д.): (Към С. Савовъ) Ти ли си най-големият пазител на реда тук?

К. Томовъ (з.): Цял месец те нямаше, защото беше въ окръжния съвет въ Шумен и беше тук мирно без тебе.

С. Савовъ (д. ср.): (Възразява)

Г. Т. Поповъ (нез.): Недейте смущава реда, г. Савовъ. Моля Ви се, оставете ме да говоря!

С. Савовъ (д. ср.): Недейте злоупотребява съ правилника.

Г. Т. Поповъ (нез.): Обаче, г. г. народни представители, всички ония чиновници — говоря за чиновниците от I и II категория и извън категориите — които до тази дата, 31 декември 1930 г., са получавали именно тия странични възнаграждения, така да се каже, скрити възнаграждения, се освобождават от тия удържки 20%. Това справедливо ли е, това морално ли е? Как можете вие, когато приравнявате по длъжност, по ценз и по отговорност известни чиновници, от заплатите на едините да удържате 20%, а от заплатите на другите — които са се ухитрили и порано са получавали разни скрити възнаграждения, съ които далеч са надвишавали базата — да не удържате тия 20%? Защо? Аз съмтам, че тук се върши една голяма неправда, че известни чиновници пак са се ухитрили и са заобиколили закона, за да не ги засегнат тия удържки. Народното представителство трябва да внимава въ това отношение, то трябва да бъде на шрекъ.

По-нататък. Алинея трета на същия чл. 3 гласи: (Чете) „Разликата, която се явява въ повече между brutната заплата от 1 април 1931 г. и между получаваната заплата, добавъчно възнаграждение за семейно положение и странични възнаграждения, плащани на 31 декември 1930 г., не съставлява повишена заплата и затова за първия месец не се удържа като такава за пенсионния фонд“. Прочетете също така внимателно тази алинея и всеки един от вас ще се убеди, какво това постановление на закона пак е така нагласено, да може тоже тия господа, които до 31 декември 1930 г. са получавали много големи заплати — но не редовни заплати, а скрити заплати — да се освободят и да не плащат онова, което по закона за пенсиите плаща всеки един чиновник, когато той се повишава от една категория въ друга или от един клас въ друг. А знаете ли на какво възлиза тая разлика? Тая разлика възлиза на 2.600 л. месечно. 2.600 л. значи няма да постъпят въ пенсионния фонд въ един момент, когато държавата не може да плаща пенсиите, когато пенсионният фонд е свършено изчерпан и когато всички отговорни фактори се чудят как да свържат двата края, за да се платят пенсиите. Въ тоя момент, казвам, ние виждаме как хитро известни чиновници са се изплъзнали от ударите на постановлението на алинея трета от чл. 3 на законопроекта за бюджета.

По-нататък. Чл. 4 от законопроекта за бюджета гласа така: (Чете) „Държавните служители получават за всеки 6 действително изслужени години на държавна служба месечно повишение, както следва: служители съ

месечна основна заплата до 2.300 л. включително получават по 80 л. месечно; служители съ месечна основна заплата от 2.301 л. до 3.400 л. включително — по 120 л. месечно; служители съ месечна основна заплата от 3.401 до 10.000 л. включително — по 180 л. месечно и служители съ месечна основна заплата от 10.001 л. и нагоре — по 250 л. месечно.“

Г. г. народни представители! Ако се взрете внимателно, ще видите, че всички ония държавни служители, които заемат големи длъжности — първа и втора категория и извън категориите — са именно чиновници, които имат прослужени повече от 5, 10, 15, 20 години, често пакти са намърите между тях чиновници, които имат и 30 прослужени години. Но, за да достигнат до това стъпало, те са повишавани от клас въ клас и са получавали редовно това повишение. Сега въ закона за бюджета на държавата вмъкват незабелязано един член, по силата на който те ще си получат повишение за всички прослужени години на държавна служба — за всеки 6 прослужени години ще получат повишение по 250 л. месечно. Както ви казах, те са чиновници съ прослужени вече 15—20—30 години, и по силата на чл. 4 всеки един от тях ще получи плюс редовната заплата, която му се предвижда, още едно повишение от 750 до 1.000 л.

Така ли е, обаче, съ малките, съ дребните служители? Съсем не е така. Напротив, по силата на чл. 7 от същата им заплата ще се удържат 10%, защото не са навършили 6 години на държавна служба. Както виждате, големите чиновници пак са се вредили по един околен път да си набавят онова скрито възнаграждение, което по-рано са имали, а на малките чиновници, които нямат прослужени 6 години, по силата на чл. 7 от законопроекта за бюджета на държавата, ще бъдат правени удържки по 10%. Затъ обикновено те са хора, които не могат да преминат въ по-горна от V категория; те са дребни чиновници и постановленията на чл. 4 не ги засягат.

Както виждате, г. г. народни представители, всичко е нагласено по такъв начин, че да се увеличи заплатата на ония чиновници, които и без това материално са добре — не казвам много добре — а, от друга страна, намаляват се заплатите на ония, които и без това са зле, които едва могат да свържат двата края, за да изхранят своите семейства и които утре ще бъдат изложени на мизерия и на гладъ. Аз съмтам, че въ интерес преди всичко на самата държава, на реда и сигурността въ тая държава, ние не би трябвало да допускаме това. Ние ще трябва да се справим съ това положение, за да можем поне горе-долу да осигурим прехраната на тия дребни чиновници, ако не искаме, щото те утре чрез неморални, чрез недобросъвестни действия да си доставят онова, което ние не им даваме съ една редовна заплата.

Г. г. народни представители! Въренъ е фактът, който отбеляза тук уважаемият г. Мушановъ, какво стопански съсловия, предъ видъ стесненото и затруднено положение, от година на година се обособяват въ съюзи, които работят за подобрене положението, професионално и икономически, на своите членове. Обаче тия професионални съюзи и сдружения не са за едно съсловно управление — аз отхвърлям тая мисъл. Стопанските съсловия знаят, че съсловното управление у нас е било една язва, една рана въ нашия политически и обществен живот, че то е било една пръчка, за да има редъ, миръ и сигурност въ страната — а тези съсловия се нуждаят най-много от миръ, от редъ и от сигурност въ тая страна. Ако те днес надигат глава, ако те днес се обособяват въ свои съюзи, това те правят не съ целъ да насаждат у нас съсловно управление — тая мисъл е далеч от тях — но съ целъ да вземат по-пръко, по-активно участие въ нашия политически живот, за да могат да направят, щото преди всичко стопанските въпроси да доминират надъ всички други въпроси и да бъдат по-добре застъпени отъ управленията.

Досега, по една или друга причина, управленията са се вслушвали малко въ исканията на тия съсловия и оттамъ иде негодуванието, оттамъ идатъ протестите. Обаче дълженъ съм, както ви казах, да заявя, че те държатъ за обществената солидарност, за демокрацията у нас, че те държатъ за една хармония между класите, за да могат съсловията да живеятъ въ миръ и съгласие, за да не се чувства, че един са потиснати отъ други. Ние знаем много добре, че дето има съсловно управление, тамъ има въчна война, въчна борба, тамъ действително няма правовъ редъ и спокойствие. Ето защо аз искамъ да успокоя както г. Мушанова, така и политиките, които смеятъ — и го заявяватъ тук — че стопанските

съсловия се навдигали и аспирали за едно съсловно управление, като заявя, че тая мисъл е далеч от тях.

Г. г. народни представители! България е надарена с хубава природа, България има хубави плодородни поля и долини; България има огромни подземни богатства: каменни въглища, руди, олово, цинк, мед, сребро, манган, талк, каменна сол и още много други по-скъпи минерали, които стоят неиздирени, които стоят необработени. Налага се едно рационално проучване на всички наши подземни богатства, за да можем действително да засилим нашата икономическа мощ и да си помогнем въ днешното тежко финансово положение. Тежката стопанска криза, която гнети всичките съсловия у нас и докара държавата до едно формално бедствие, неминуемо налага на всички общественици и политици, часъ по-скоро да ревизираме цялата наша стопанска политика, а същевременно да ревизираме и нашата учебна политика.

За да можем много по-активно, по-бързо да използваме всички подземни природни богатства, за да можем до използваме също така и физическите сили на цялния български народ, трябва да създадем граждани с по-голяма професионална опитност, с по-голяма професионална просвѣта, трябва да дадем преднина преди всичко на стопанските съсловия, като носители на творчество, като носители на една нова техническа политика — единственият предпоставки за създаване производството и за създаване общи блага на народа. Просвѣтени сили, въоръжени добре с професионална подготовка, ще трябва да тръгнат навсякъде, надлъж и ширъ по цяла България, да я кръстосат, за да насаждат тая именно професионална политика. Тъзи млади сили, надхрани с любов и искреност към творчество, ще трябва да употребят голъми усилия, за да можем ние да излезем с успех въ борбата с международната конкуренция, която ни заплашва.

Политическите и стопански сили въ името на добре разбраните национални интереси, въ името на бъдещето на родината, въ името на обществена солидарност и бъдещето на България трябва да се обединят и, сдружени единодушно, да изработят една трайна национална политика, която неуклонно, систематически и последователно да се прилага въ нашия стопански живот. Безъ подобна стопанска политика, безъ единъ стопански планъ, нѣма да имаме успех и не можем да имаме надежда за излизане от днешното тежко икономическо положение.

Тази голъма задача не е по силите на една политическа партия, този голъм въпрос не е партиен, този въпрос е народен, той е обществен въпрос, и за правилното му разрешение трябва да бъдат повикани всички обществени сили, всички политически сили и всички стопански деятели, които да приложат на практика въ живота своите професионални познания.

Нека, прочее, всички си подадем ръце и въ името на бъдещето на България, въ името на една добре разбрана стопанска политика, твърдо, неуклонно, неуморно да работим, за да може действително България да излезе от днешната тежка стопанска и икономическа криза.

Председателстващъ В. Димчевъ: Съобщавамъ на Събранието, че въ бюрото на Камарата е постъпило отъ народния представител г. Дрънски законодателно предложение, подписано отъ нужното число народни представители, за допълнение закона за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ търговския законъ, относно отсрочката. Това законодателно предложение ще се напечати и раздаде на г. г. народните представители и ще се постави на дневен редъ.

Има думата народниятъ представител г. Никола Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Вземамъ думата по законопроекта за бюджета, който правителството внесе по единъ особенъ начинъ — непридруженъ съ бюджетитъ на отлъпните министерства.

Този бюджетъ, тъй както е представенъ на Народното събрание, е изразъ на усилията на едно управление. Резултатитъ на тия усилия ще ги съдимъ ние, ще ги съдятъ и българските избиратели. Азъ бихъ желалъ и ние, и българските избиратели, да съдимъ тия усилия не абстрактно, но да ги съдимъ въ свръзка съ ония условия, съ ония обстоятелства, при които се е действувало. Абстрактно погледнато, можемъ да очакваме и съ право да искаме по-други резултати отъ тия усилия. Защото асдж и нашиятъ надежди и желания, и надеждитъ на българските граждани бѣха по-голъми отъ постигнатитъ резултати. Но когато се ценятъ резултатитъ на управлението, трябва всѣ

когажъ да се държи сметка за ония условия, при които се е работило. Лесно е да бждемъ строги критици, да бждемъ недоволни отъ резултати; лесно е да ги преценяваме съ огледъ обстоятелствата и условията, при които сме днесъ, но азъ бихъ желалъ всѣки въ тая страна, когато дава преценка, да бжде обективенъ и справедливъ и да не изпуска изъ предъ видъ условията, при които се е действувало.

Г. г. народни представители! Бюджетътъ има за задача да отговори на ония нужди, които държавата има, на ония задачи, които държавата си е поставила въ единъ даденъ моментъ. Отъ тия задачи, отъ тия нужди зависятъ и разходитъ, и размѣрътъ на тия разходи. На всѣки случай, разходитъ всѣкога трябва да бждатъ въ съотношение съ срѣдствата, съ които разполагатъ българските данъкоплатци. Срѣдствата, които се искатъ отъ данъкоплатцитъ, ще трябва да бждатъ внимателно опредѣлени, за да не би да се засегне самиятъ изворъ и да се пресуши. Защото тогава вмѣсто държавата да се яви като една полезна институция за народа, за племето, ще бжде една пакостна институция.

Г. г. народни представители! Задачата на управлението следъ войната бѣше ясно поставена отъ широката обществена съвѣст, отъ волята на народа и тая задача бѣше задача на цялокупния български народъ безъ разлика на съсловия, безъ разлика на групи: коренно реформиране на нашето държавно управление.

Знае се, че войнитъ разстрои, раздрусал и финансово, и стопански нашата страна, разклатилъ здравословното състояние на нашия народъ, раздрусал и неговитъ морални устои. Всичкото това налагаше и изискваше отъ управлението едно реформиране на системата, на начинитъ, по които ще се уреждатъ политическите и държавни въпроси. Ясно бѣше, че при това положение държавата имаше необходима нужда отъ реформиране на нейния разходенъ бюджетъ. А това реформиране съдържаше въ себе си реформиране на службитъ, които изпълняваха функциитъ на държавното управление. Изискваше се да се нагоди управлението по начинъ, шото да се създадатъ благоприятни условия за развитие на всички стопански сили, за проявлението на всички стопански енергии, за да могатъ дълбокитъ рани отъ войнитъ лека-полека да се цѣрятъ. Изискваше се да се създадатъ особени условия за кредитиране на стопанските съсловия и специално за кредитиране на най-раздрусаното отъ войнитъ съсловие — земледѣлското. Разбира се, нуждитъ и на индустрията, и на търговията, и на занаятитъ бѣха голъми, но специално внимание заслужава земледѣлското съсловие.

Д. Ивановъ (з. в): Колкото досега го уредихте, толкова и отсега нататкъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Изискваше се да се предприематъ всички мѣрки, чрезъ които да се стимулира спестовността и да се постави въ услуга на производителното население. Ясно бѣше, че намѣсата на държавата бѣше необходима, за да се предпазятъ стопанските съсловия и отъ увлѣчения, които можеха да изложатъ и да компрометиратъ срѣдствата, съ които се разполагаше. Нужно бѣше да се поощри и солидарността между съсловията, да се заработи за социални грижи къмъ слабитъ, не, обаче, да се поощрява мързелътъ — две положения свършено различни. Необходимо бѣше приходитъ по бюджета да се съобразятъ съ податнитъ сили на данъкоплатцитъ.

Въ тази насока, г. г. народни представители, очакваната бѣха голъми. Разбира се, въ онова особено мътно време, което преживѣхме следъ войната, нашиятъ избирателъ много лесно се увлѣче подиръ онѣзи, които схванаха нуждитъ на новото време, но се оказаха неподготвени и негодни, за да се справятъ съ тяхъ. Тъзи нови хора следъ войната бързо трѣбваше да се смѣнятъ, за да се потърсятъ пакъ онѣзи сили, които иматъ по-други разбирания за управлението на една държава, за уреждането на общекитието и за задачитъ на управлението.

Г. г. народни представители! Въ този пътъ се върви вече отъ редица години. И управлението, и народно представителство се стараятъ, чрезъ бюджетитъ, които гласуватъ, да могатъ да постигнатъ голъмитъ задачи, които новото време постави, и, преди всичко, закрепването на онѣзи институти, безъ силата, безъ престижа и авторитета на които държавното управление би било много трудно, за да не кажа хаотично.

Но, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ — това съмъ поддържалъ всѣкогажъ отъ тази трибуна и мисля, че не се лъжа — че въ тия си усилия Парламентътъ като че направи и крачки, които не само че не сж полезни, но въ очитъ на обществото не създаватъ онзи престижъ,

онзи авторитетът и онази сила, които най-главният наш институт в страната, Парламентът, трябва да има.

Г. г. народни представители! Нашата конституция ясно постави формата на управлението: то е парламентарно управление, но съ определени права и задължения на Парламентът и изпълнителна власт, съ отношения строго определени, които, ако не се спазят, ще се наруши онова равновесие, което е желане установителът на нашия държавен строй да постигне, когато е разпоредил във чл. 127 от конституцията, че нашият Парламент трябва да заседава 4 месеца годишно. По-рано, до 1911 г., той заседаваше 2 месеца; от 1911 г. насам конституцията постановява 4-месечни заседания. Г. г. народни представители! Ако конституцията прави това ограничение, то не е с оглед, че ограничението може свършено да се не зачита. Случаи извънредни има, когато и вън от определените 4 месеца Народното събрание ще трябва, при тия извънредни случаи, да бъде свикано; има случаи, когато и сесията на Народното събрание би могла и би трябвало да бъде продължена. Но и единият и другият случаи предполагат, че определените в конституцията 2 месеца по-рано, 4 месеца сега, ще се използват и от управлението, и от народното представителство в един ускорен и усилен труд и само при невъзможност да се извърши поставената задача ще се иска повече време.

К. Николов (д. сг): Само четири месеца да заседава Народното събрание не е демократично. Тогава правителството не ще бъде под контрола на Камарата.

Н. Пждарев (д. сг): Г. г. народни представители! Целта, която се е преследвала с това постановление на конституцията, е била да имаме силно управление, но непосредствено и зорко контролирано от народа чрез неговите представители.

К. Николов (д. сг): Само през четири месеца контролирано!

Н. Пждарев (д. сг): Ще дойда и на това, г. Николов. Недейте мисли, че не зная Вашата теза.

П. Палиев (д. сг): Г. Николов няма специална теза; той възприема нашата теза, на демокрацията.

Н. Пждарев (д. сг): Г. г. народни представители! При парламентарния режим управлението трябва да бъде следено отблизо, трябва да бъде контролирано, да знае то, че ще носи отговорността за действията си непосредствено след настъпване момента за тая отговорност. Това е смисълът на парламентарното управление. Но парламентарно управление не значи, че управлението трябва във всеки момент да бъде спъвано и да не може да разрешава големите въпроси, които нуждите му налагат да разрешава. И в конституцията е ясно определено какъто върши Народното събрание и каква е задачата на народния представител в Народното събрание и вън, в обществото. Той трябва да бъде в връзка с онзи, който го пращат в Народното събрание като техни представител.

Но онова, което се възприе от нас, г. г. народни представители, от редица години и което така нкак си се популяризира като една необходимост на демокрацията — Народното събрание да контролира непосредствено и постоянно, ежедневно, управлението, наистина ли създаде по-голям контрол върху управлението, наистина ли издигна престижа на управлението?

Г. г. народни представители! Аз продължавам и сега да мисля — аз съмтам, че това се споделя от големата, от широката част на нашето обществено мнение — че ако трябва обществено мнение да определи, а не ние, кога да заседаваме и колко да заседаваме, то щеше да ни каже: внимавайте, работете, за четири месеца свършете и оставете свободно управлението, а вие се отдайте на вашата работа, за да не бъдете професионалисти, а истински представители на народа.

К. Николов (д. сг): Ама то може да ни каже и хептен да не идваме тук. Така изглежда в този момент.

Н. Пждарев (д. сг): Да, може и това да ни каже.

К. Николов (д. сг): Тогава ще се стигне до диктатура.

Н. Пждарев (д. сг): Но ние, г. г. народни представители, обрнахме положението на народния представител малко по-другояче. Няма защо да се спирам на него, то

е известно на всички ни, то е известно и на обществото. Ако вие смътате, че с това се издига престижът на народния представител и на Парламента и се засилва управлението на държавата, можете да смътате, че и бюджетът на Народното събрание в това отношение е на прав път. Аз, обаче, считам, че ние, като даваме в бюджета на Народното събрание едно ясно указание, че смътате, какво бъдещето Народно събрание ще трябва да заседава тъй, както са заседавали досегашните — почти цяла година — ние долу, между избирателите, няма да бъдем одобрени. Това е моето разбиране.

Ц. Табаков (зан): Г. Пждарев! Тая работа не прилича да я приказва правителствен човък. На кого се оплаквате? Вие управлявате.

Д. Иванов (з. в): Той се е попишманил!

Ц. Табаков (зан): Вие сте на власт. Не разбирам управник да се оплаква. Това, което трябва да направите, това, което е желание и идея на народа, направете го.

Д. Иванов (з. в): Какво ви пречи да го направите?

Н. Пждарев (д. сг): П. Табаков! Вие ме считате за управник. Аз съм народен представител и говоря онова, което трябва да говори един народен представител, когато преценява едно управление.

Д. Иванов (з. в): Когато няма министър на масата, тогава говори, а когато има министър на масата, не говори.

Н. Стамболиев (з. в): Ако г. Пждарев беше в кабинета, щеше да приказва друго!

Н. Пждарев (д. сг): Ако аз съм управник, ще давам отговор за моите дела на управник. Но аз тук правя бележки по бюджета и по ония идеи, които трябва да бъдат прокарани в него, . . .

Ц. Табаков (зан): Но Вие сте от управляващата партия.

Н. Пждарев (д. сг): . . . за да разберете, че това, което в този бюджет се прокара — аз поне така съмтам — това не са програмните задачи, които Демократическият съговор си постави при създаването си, и това не значи, че всички онзи долу, които стоят зад нас, от чието име говорим и действуваме, наистина желаят Народното събрание да бъде един постоянен институт, който да заседава от 1 януарий до 31 декември.

Н. Андреев (р): До другия януарий.

Ц. Табаков (зан): Ето, Вие внесохте законопроект за изменение на закона за акцизи и този Ваш законопроект бѣ гласуван, всички го подкрепиха. Внесете предложение и по тоя въпрос, по който говорите сега.

Н. Пждарев (д. сг): Аз го поддържам.

Ц. Табаков (зан): Вие сте от управлението — направете предложението и другите ще го поддържат.

Н. Пждарев (д. сг): Какво предложение ще внасям аз! Бюджетът е поставен на разглеждане и, когато се гласува параграф по параграф, всеки народен представител има право да прави предложения.

Ц. Табаков (зан): Тенденцията е друга, джанъм! (Смѣхъ) Аз разбирам това да го говорят други хора, но не и от управляващата партия.

Н. Пждарев (д. сг): Г. г. народни представители! Вие виждате и стремете на управлението с този бюджет да осигури повече ред и спокойствие в държавата. Сравнете днешния бюджет с бюджета от 1911 г. — бюджет на едно спокойно време, или, както уважаемият г. Мушанов каза, на едно блажено време, на един златен век в нашия стопански и политически живот, и аз съм готов да го приема — и вие ще видите, че в онова време администрацията и полицията е могла с по-малко средства да поддържа реда и спокойствието в страната. Днес сме принудени да гласуваме по бюджета на администрацията и полицията една по-голяма сума.

Г. г. народни представители! Не би ли било пожелание на всички ни работитъ у насъ да достигнатъ дотамъ, че наистина кредитътъ за администрацията и полицията да би могълъ да бжде смъкнатъ до оня размъръ, който ще съответствува на размъръ му презъ 1911 г.? Но за това, г. г. народни представители, не сж достатъчни само пожелания — изискватъ се и усилията не на една политическа партия, а общитъ усилия на всички политически партии, за да можемъ наистина да успокоимъ страната и, като я успокоимъ, да намалимъ работата на администрацията и полицията.

Г. г. народни представители! Тукъ се изнесоха нѣкои факти. Доколко сж вѣрни, не знаемъ, провѣрка не е правена за Парламента, за да може той да говори съ знание, en connaissance de cause.

П. Миновъ (з. в): Значи, за Васъ факти може да има само тогава, когато тѣ сж установени отъ една парламентарна анкета? Иначе за Васъ нѣма факти, не съществува нищо, докато не сте си турили прѣста въ раната! Говорете като общественикъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ говоря, г. Миновъ, отъ трибуната на Народното събрание съ всичкото съзнание за голѣмата отговорностъ за онова, което говоря, което лансирамъ. Това, което се говори вънъ отъ Парламента, не провѣрено, ако азъ го бѣхъ провѣрилъ или ако вѣрвахъ на другъ, щѣхъ да го кажа. Но азъ не мога да дамъ вѣра на едно нѣщо, което не съмъ провѣрилъ по надлежния редъ; азъ не мога да приема за вѣрни едни неавтентични факти, за да не се изложя, както г. Георги Марковъ се изложи тукъ, когато поддържаше за единъ човѣкъ, че е умрѣлъ, а той се оказа после живъ и здравъ. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Д. Ивановъ (з. в): Георги Марковъ не е казалъ това. Не можете да говорите така! Той каза, че тоя човѣкъ е битъ до умирање и че и сега лежи на легло.

П. Миновъ (з. в): Каза ви се, че тоя човѣкъ не е умрѣлъ, а че е пребитъ отъ бой, че е живъ умрѣлъ.

Председателстващъ В. Димчевъ: (Звъни)

Н. Пждаревъ (д. сг): Имайте търпение да ме изслушате, г. Миновъ. Вашиятъ ораторъ има всичката възможностъ после, като вземе думата, да възрази и тогава ще се разбере. Въ всѣки случай, дайте да покажемъ, че можемъ по-спокойно да третираме тѣзи въпроси, че можемъ съ по-малко увлечение и страсти да ги разглеждаме, защото само така можемъ да достигнемъ до резултати, полезни за страната.

П. Миновъ (з. в): Азъ чакамъ, а и всички чакатъ отъ Васъ една критика по-безпристрастна.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Не може да се отрече, че както днесъ, така и всѣкога е имало служители, които сж прекалявали, които сж минавали граници, съ което, разбира се, не само че не сж услужвали на управлението, но сж го и излагали. Тѣ всѣкога, обаче, трѣбва да получатъ онова, което заслужава всѣки, който прекрачи границитъ на законитъ въ страната и върши произволи. Разбира се, когато се види, че на онзи, който е прекрачилъ границитъ на позволеното, на законитъ, не се даде заслуженото, трѣбва да се търсятъ отговорности и азъ заедно съ васъ ще ги търся. Но, г. г. народни представители, ако вие считате, че редътъ въ страната се застрашава, че правдини се засѣгатъ и накръняватъ, вие интересувате ли се, желаете ли да знаете, какво става тамъ, долу, между народа, какви действия се вършатъ, които предизвикватъ нѣкъде прекалености на нѣкои органи на властта, но които действия, въ всѣки случай, изискватъ, налагатъ мѣрки на управлението, за да може да се спаси страната отъ едно състояние, което може да подрине устоитъ на нашия държавенъ строй?

Г. г. народни представители! Като е казано, че у насъ народътъ е господаръ на сѣдбинитъ си, че у насъ народътъ трѣбва да бжде управляванъ и воденъ отъ онѣзи, които той посочи, смѣта се, че е позволено, че е допустимо и че не представлява никакво престѣпление — не бихъ го нарекълъ тъй, но не ми иде на ума сега каква друга дума да употребя — да се вършатъ работи, които повече застрашаватъ устоитъ на страната, отколкото произволитъ на единъ или другъ органъ на властта и се гледа на тѣхъ отъ нѣкои срѣди въ нашия политически животъ много спокойно. Г. г. народни представители! Ще ми позволите

да ви кажа по какъвъ начинъ вършатъ агитацията си, възползувани отъ свободата за агитация, отъ правото за освѣтляване българския избирателъ, българския народъ върху онова, което се върши въ страната, и върху онова, което се върши отъ управлението; ползувайки се, казвамъ, отъ това свещено право, което даватъ нашитъ закони, ето каква отрова се влива въ душата на нашия довѣрчивъ селянинъ, за да може да се привлече той за каузата на една политическа партия, която нѣма куража да каже тукъ това, което казва тамъ, долу, на народа, и която съ една настойчивостъ влива тази отрова. Ето ви една платформа, единъ позивъ на виденъ дружбашъ отъ Видинска околия — позволете ми да ви го прочета.

П. Миновъ (з. в): Да не би да сте го напечатали Вие въ нѣкоя ваша печатница тамъ? Кѣде намирате тия работи?!

Н. Пждаревъ (д. сг): (Чете) „Данъкътъ да се намали отъ сегашния поне 18—24 пѣти, а да остане 5 л. най-много на декаръ; да нѣма по-голѣма заплата за селото отъ 1.000 л. на месецъ, а за града — 1.200 л.; акцизътъ да се премахне; митото на газѣта, солѣта да се премахне, а сѣщо така и на памука; най-голѣмата пенсия да е 600 л. — за беднитъ, а на богатитъ да се премахне; репарации да не се плащатъ; въ време на война да нѣма заплата на офицеритъ; полицейската служба да се изпълнява отъ войници; горскиятъ законъ — гората да се охранява отъ полскитъ пазачи; облѣклото — памукътъ, жельзото, чамътъ, бакърътъ“ — въобще всичко нужно за селянина — „да се освободи отъ косвени данѣци, въобще премахване косвенитъ данѣци; . . .“

К. Николовъ (д. сг): И да имъ се даватъ безплатно!

Н. Пждаревъ (д. сг): . . . данъкъ занятие да се премахне за селото; за вътрешни нужди житото да се продава не по-малко отъ 90 л. крината; презъ лѣтния сезонъ, отъ мартъ до септемврий, да се ползува земледѣлецътъ съ 80% намаление по жельзницитъ; безвъзмездното мито за земледѣлеца да се намали; вѣнчавкитъ, за опѣло, кръщаване да ставатъ по служба — безъ да се взема отъ мирянитъ — . . .“

К. Николовъ (д. сг): И попътъ да проси отъ кѣща на кѣща!

Н. Пждаревъ (д. сг): . . . Земледѣлскиятъ арсеналъ — да се даватъ на земледѣлцитъ плугове, ралници, мотики и др.; глобитъ и актоветъ да се премахнатъ; най-голѣмата лихва да бжде отъ 8 до 6%; адвокатитъ при мировитъ сѣдилища да се премахнатъ, а при окръжния — само държавни; военната служба да бжде една година; свидетелства за сирене, масъ и здравостъ — да се премахнатъ; въ всѣко село да има държавни лѣкари и държавни лѣкарства; скотовѣднитъ общински фондове да се премахнатъ; 50% отъ чиновницитъ да се премахнатъ, съ изключение учителитъ; ценоразписъ на всѣка стока манифактура и др.; дневнитъ на народнитъ представители да не бждатъ по-голѣми отъ 150 л. и то само когато заседаватъ; законътъ за ограничение на кражбитъ, злоупотрѣбления отъ чиновницитъ — съ затворъ до смъртъ, солидарно, мѣжътъ съ животъ и конфискация на цѣлия имотъ и лишаване децата и внуцитъ отъ държавни и общински суми и частни нужди, и то за сума по-голѣма отъ 5 л.; всички държавни имоти да бждатъ подѣлени на общини съ съединени села — да се подѣлятъ между населението; . . . — известна частъ липсва отъ тоя пунктъ, защото не е била четлива — . . . „ползуватъ съ 50% намаление; частнитъ гори да останатъ на разположение на стопанитъ. — Стопанисване — и да нѣма горска контрола надъ тѣхъ“.

П. Миновъ (з. в): Цѣлата Ви речъ, г. Пждаревъ, ако е базирана на подобни работи, ще ни разочаровате, защото ние очаквахме отъ Васъ да бждете по-сериозенъ, по-обективенъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Вие считате това несериозно, вие не допускате, че това е възможно да се каже . . .

П. Миновъ (з. в): Ама позиви не се пишатъ на пишуща машина. Позволете ни, г. Пждаревъ, да помислимъ, че туй е писано въ нѣкоя канцелария.

Д. Ивановъ (з. в): Кой е авторътъ на тоя позивъ?

Н. Пждаревъ (д. сг): Авторът е бивш околийски началник от Кулска околия и бивш емигрант, сега един от видните дейци от вашия съюз от Видинска околия.

От земледелците: Е-е-е!

Н. Пждаревъ (д. сг): Върно е, вие никога не бихте искали тук, от тая трибуна, да чуете подобни работи, не бихте казали, че тѣ сѣ сериозни; вие ги отричате, вие ще ги отречете.

П. Миновъ (з. в): Какво ангажира този позивъ Земледелския съюзъ?

Н. Пждаревъ (д. сг): Не искамъ да кажа, че туй ангажира официално управлението на Земледелския съюзъ, нито неговитѣ видни хора. Ако ви прочетохъ този позивъ, то направихъ това, за да ви посоча, какво се носи, какво се сѣе, какво се влива въ душата на нашия селянинъ. Вие трѣбва да признаете, че нашата държава трѣбва да има органи, които да предпазватъ населението отъ едно такова влияние, защото, г. г. народни представители, възприеме ли се това, погълне ли се, вие разбирате, че се застрашава нашиятъ държавенъ животъ въ своята основа.

П. Миновъ (з. в): Вие унижавате ония, които ще четатъ тоя позивъ. Преди всичко тѣ ще го избличатъ, защото може ли да се пишатъ и поддържатъ такива работи?! И вие поставяте като база на Вашата речъ въ Народното събрание едно такова въображаемо изложение!

Н. Пждаревъ (д. сг): Това не изнесохъ, за да ви възлагамъ отговорности, а за да ви кажа съ какво има да се справя управлението на страната днесъ, когато ние имаме всичкото основание да претендирамъ, следъ 50-годишенъ свободенъ политически животъ, щото отношенията на тия, които мислятъ, че сѣ възпитатели на избирателитѣ, къмъ самитѣ избиратели да бѣдатъ по-други, а също и тѣхното държане да бѣде по-друго. Администрацията и полицията, за голѣмо съжаление, трѣбва да се справя съ такива субекти.

П. Миновъ (з. в): Администрацията и полицията не могатъ да се справятъ съ подобни субекти, не могатъ да имъ отнематъ думата. Администрацията и полицията не могатъ да разтурятъ събрания. Тамъ ще се намѣрятъ български граждани отъ разни политически партии, които ще възразяватъ на всички тия глупости, писани въ единъ подобенъ позивъ.

Н. Стамболиевъ (з. в): Не е позволено на администрацията и полицията да трепятъ, да биятъ ораторитѣ и да имъ препятствуватъ да говорятъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ не насърчавамъ актове на насилие. Но азъ ви казвамъ, че администрацията и полицията иматъ единъ голѣмъ дългъ — да предпазватъ българскитѣ избиратели отъ влияние на такава отрова.

П. Миновъ (з. в): Администрацията и полицията ще съставятъ актове — това ще направятъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Недейте учи администрацията и полицията какъ трѣбва да действуватъ. Ние, като народни представители, трѣбва да поискаме управлението да се справи съ подобни случаи.

П. Миновъ (з. в): Не зная какъ Ви подшушватъ, но на много мѣста има кървави насилия. (Глъчка)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Моля, тишина, г-да.

Н. Стамболиевъ (з. в): И курсове имъ откриватъ!

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Вие правите голѣмъ шумъ отъ всички тия факти.

Н. Стамболиевъ (з. в): По този пътъ, ако вървите, далечъ нѣма да отидете.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Г. Стамболиевъ! Нѣмате думата.

Н. Пждаревъ (д. сг): Никога отъ тази трибуна вие нѣма да чуете оправдание или окуражаване за насилие.

Н. Стамболиевъ (з. в): Ангелъ Янчевъ, варненски окръженъ съветникъ, който е християнинъ и не е виновенъ, полицията го преследва и го отвлича съ парабели голъ отъ леглото, за да не му даде възможностъ да присъствува въ заседанията на окръжния съветъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Нѣмате думата, г. Стамболиевъ.

Р. Василевъ (д. сг): (Казва нѣщо)

Н. Стамболиевъ (з. в): Азъ даже и туй допушамъ, че този господинъ може да е далъ декларация, насила да я е подписалъ, за да стане сговористъ, та да измие позора на полицията

Р. Василевъ (д. сг): Г. Стамболиевъ! Ако сте почтенъ човѣкъ, приемерте една анкета. Азъ се отказвамъ отъ своя мандатъ, ако се установи това, което вие твърдите. Но ако не се установи, и вие ще трѣбва да се откажете отъ мандата си.

Н. Стамболиевъ (з. в): Ние искаме анкета за варненския окръженъ съветъ. Дайте я. И азъ слагамъ своя мандатъ, ако се установи, че не е върно това, което твърдя.

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Звъни) Г. Стамболиевъ! Нѣмате думата.

(Пререканието между Н. Стамболиевъ и Р. Василевъ продължава)

Нѣмате думата, г. Стамболиевъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че вниманието на народното представителство повече трѣбва да бѣде привлѣчено не отъ самитѣ насилнически факти, които се цитиратъ и за които толкова шумъ се вдига, а отъ онази обстановка и онѣзи условия, които довеждатъ работитѣ до тамъ.

Г. г. народни представители! Не съзнавате ли всичката отговорностъ, която ние носимъ за тѣзи факти, които вие съ такава острѣвение и съ такава страсть цитирате? Ами вие не виждате ли, че това опартизаниране на общински, окръжни съвети, това стремление да удавимъ прямата задача на окръжнитѣ съвети и общинскитѣ съвети въ нашето партизанство, въ нашето стремление да излѣземъ съ надмощие надъ тогава и оногова, за нашето партизанство да жертвуваме най-кадрнитѣ и най-компетентни хора да управляватъ окръга, околията и общината; вие не виждате ли, че всичко това докара до такива факти, до такива случаи, за които трѣбва много да се скърби? Но повече трѣбва да се скърби за онова, което ги предизвиква. И до тогава, докогато ние не си дадемъ дума да работимъ за премахването на този грозенъ, на този опасенъ, на този смъртоносенъ за нашето окръжно и общинско самоуправление бацилъ, разберете, че ние само шумъ ще вдигаме, но добро дѣло за тази страна, за тази държава нѣма да вършимъ.

Г. г. народни представители! Усилията на народното представителство и на управлението въ бюджета се изразяватъ и въ уреждането, въ засягането по-скоро да се каже, на чиновническия въпросъ

Г. г. народни представители! Отдавна Народното събрание иска — па това е изразъ и на желание въ общественото мнение — да се прозре малко по-дълбоко въ нашата държавна администрация, за да може тя да се слобѣи по начинъ, който да съответствува на задачитѣ на управлението, но да съответствува и на срѣдствата, съ които това управление може да разполага отъ данъкоплатцитѣ.

Вие виждате и сега, че въ чл. 44 на закона за бюджета пакъ се натоварва финансовиятъ министъръ, съвмѣстно съ другитѣ министри, да реформиратъ, да проучатъ всичко онова, което може да се направи, за да се постигне едно организиране на службитѣ. Много пъти съмъ казвалъ, и днесъ пакъ поддържамъ, г. г. народни представители, че това ще бѣде дѣло на самитѣ министри, на тѣхната добра воля, на тѣхното усърдие и усилия да постигнатъ тази възложена имъ задача, тази заповѣдъ, давана имъ за трети пътъ отъ Народното събрание. Та искамъ да кажа, че всичката надежда, която се възлага на комисии, е по-скоро отлагане на въпроситѣ, отлагане, което зле се отразява и което не ще може по-нататъкъ да продължава. Това ни го сочатъ приходнитѣ пера на нашия държавенъ бюджетъ. Това спадане на приходитѣ ни накарва най-сетне да дойдѣмъ до това положение за уреждане въпроса за чиновническитѣ заплати, което сега съ този законъ за бюджета и съ тѣзи таблици, които ще се приложатъ къмъ него, които още не сѣ раздадени, ще трѣбва да се направи.

Г. г. народни представители! Азъ зная, че това на мнозина нѣма да се хареса, но съзнанието на всички трѣбва да бѣде, че това е една необходима мѣрка, която трѣбва да вземе и управлението, и народното представителство. Разбира се, въ случая ще трѣбва да се внимава да не се допусне никаква несправедливостъ въ уреждането на тѣзи въпроси. Може би времето не е било достатъчно, може би хората, които сѣ уреждали тѣзи въпроси, сѣ били малко освѣтлени по тѣхъ, но струва ми се, че съ право се сочатъ нѣкои несъобразности, които ще трѣбва да се оправятъ. Иначе, г. г. народни представители, несправедливостта ще бѣде допустната и негодуванието основателно ще съществува. Азъ не казвамъ, че това ще породи смутъ, че това ще породи бунтъ — не, но не бива да оставаме убеждението, че посоченитѣ несправедливости се оставятъ да минатъ непоправени и тогава, когато сѣ ясно показани. Азъ нѣма да се спирамъ на конкретно посочени случаи. Всѣки отъ васъ има възможността да ги провѣри, а тѣ се изнасяха и въ печата, и нѣма защо да ги повтарямъ азъ тукъ. Но длъжностъ е на народното представителство, и на бюджетарната комисија, и на правителството да ги поправятъ. И ние имаме увѣрението на г. министра на финанситѣ, че тѣ ще се поправятъ. И трѣбва да се поправятъ.

Г. г. народни представители! Безспорно е, че ако тая реорганизация на службитѣ дойде, ние ще можемъ да бждемъ малко по-щедри при уреждането на въпроса за заплатитѣ на чиновничеството. Тогава ние нѣма да бждемъ ограничени въ тия малки рамки, въ тия малки срѣдства, съ които днешниятъ приходенъ бюджетъ позволява на народното представителство да разполага. Вие виждате колко е ясна смѣтката: приходи 6.400.000.000 л. и разходи 6.400.000.000 л. — нито единъ левъ нѣма разлика между приходитѣ и разходите. А това какво показва? Че разходитѣ не може нито съ левъ да се увеличатъ. Не дойдатъ ли приходитѣ, положението става малко вече рисковано. Ето защо, да може да се поддържа, че ние тукъ, въ Народното събрание, можемъ да прекратимъ тази цифра на показанитѣ разходи и да ги увеличимъ, това ще бѣде несериозно, защото то не може да стане. А да допуснемъ, че приходитѣ ще бждатъ по-големъ отъ тѣзи, които сега сѣ посочени, сѣщо така не можемъ. Азъ съмъ убеденъ, че г. министърътъ на финанситѣ щателно ги е провѣрявалъ и проучвалъ, за да ги покаже въ тѣхния възможно най-големъ размѣръ, съ надеждата, че наистина ще постѣпятъ. Ето защо не може и дума да става, не може никакви надежди да се възлагатъ на Народното събрание да увеличава съ каквото и да било разходнитѣ пера на държавния бюджетъ. Тази възможностъ ние нѣмаме.

Г. г. народни представители! Азъ си направихъ труда да провѣря, какво е представлявало бюджетно-контролното отдѣление при Министерството на земледѣлието и търговията въ 1911 г. и да го сравня съ онова, което представлява днесъ бюджетно-контролното отдѣление при Министерството на земледѣлието, което сега е самостоятелно, безъ търговията. Отъ това сравнение се вижда, че службитѣ въ 1911 г. сѣ съществували точно толкова, колкото сѣ днесъ въ 1931 г., когато вече отъ 4 години работятъ окръжнитѣ смѣтни палати, които отнеха голѣма частъ отъ работата на бюджетно-контролнитѣ отдѣления, а тѣзи последнитѣ продължаватъ да съществуватъ съ своитѣ кадри незасегнати. И азъ съмъ убеденъ, че ако се провѣри онази служба и работа, която имъ е възложена да извършватъ, ще се види, че ще може да се направятъ съкращения въ тѣхъ. Това не е само единъ случай. Азъ не зная дали въ следующия бюджетъ г. министърътъ на финанситѣ нѣма да направи една крачка по-големъ отъ тази, която прави днесъ въ чл. 8 отъ законопроекта за бюджета на държавата, предвиждайки чиновницѣ отъ бюджетно-контролнитѣ отдѣления да се считатъ за чиновници въ Министерството на финанситѣ, съ заплати, каквито получаватъ онѣзи отъ Министерството на финанситѣ.

П. Миновъ (з. в): Това ще го направи другъ министъръ на финанситѣ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ смѣтамъ, че българскиятъ народъ и българското народно представителство го интересува управлението, интересува го да се управлява така, както то смѣта, че интереситѣ на страната изискватъ. А кой ще го направи това, за менъ не е важно. Това може да интересува васъ (къмъ земледѣлцитѣ), които смѣтате, че всичката ви задача е да поемете управлението. Мене ме интересува не кой управлява, а какъ се управлява. И тогава, когато азъ съмъ убеденъ, че онѣзи, които днесъ управляватъ страната, сѣ по-години и компетентни отъ васъ, азъ ще ги поддържамъ, може би съ желание още по-добре да стане, но въ никой случай да не се отива нито крачка назадъ въ управлението.

П. Миновъ (з. в): Кой знае! Ха да направимъ едно сравнение, да видимъ кой е повече годенъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Когато се говори за стабилитетъ или за здравина на държавната администрация и на управлението и се спира вниманието върху службата на чиновничеството, безспорно е — и това народното представителство винаги трѣбва да подчертава предъ управлението — че грижитѣ на управлението трѣбва да бждатъ много голѣми, за да бжде използванъ максимално трудътъ на нашето чиновничество. Не бива нашето чиновничество да смѣта, че държавната работа не се свършва, а, напротивъ, то трѣбва да смѣта, че държавната работа трѣбва всѣки день да бжде свършена, за да не чака за следващия день. Г. г. народни представители! Въ това направление управникътъ има много да прави и азъ всѣкога отъ тази трибуна съмъ го поддържалъ и съмъ приканвалъ вниманието и усърдното, бдително око на управника.

Разбира се, чиновникътъ трѣбва да бжде сигуренъ за своето положение. Но ако, когато той не е сигуренъ, когато всѣки моментъ може да бжде уволненъ, гледа съ пренебрежение на работата си, вие можете да си представите, съ този менталитетъ, българскиятъ чиновникъ какъвъ ще бжде, когато вие сте му осигурили положението и когато той нѣма отъ какво да се бои. Трѣбва да издигнемъ менталитета на българския чиновникъ, трѣбва да запалимъ въ българския чиновникъ она жаръ на обичъ къмъ неговата работа и къмъ интереситѣ на страната, който горѣше не, а пламтѣше въ неговитѣ гърди до преди войната. Тоя жаръ трѣбва да запалимъ пакъ. Разбира се, г. г. народни представители, за това не сѣ достатъчни думитѣ, за това сѣ нуждни примѣри — отъ най-горе до най-долу. Разложението върви, ако нѣма горе кой да го спре и да посочи на чиновничеството пѣтя къмъ работата и къмъ предаността.

Разбира се, чиновничеството живо се интересува отъ въпроса за пенситѣ. То не може да се поставя въ една неопредѣленостъ относно бждещото. Ако днесъ съ пенсионеритѣ може да се правятъ скокове и да се предприематъ случайни постѣпки, безспорно е, че това влияе много върху духа, върху настроението, върху разбирането на чиновничеството и ние ще бждемъ изправени предъ едно положение много пакостно за службата на нашата администрация.

Г. г. народни представители! Въпросътъ за пенситѣ е единъ важенъ въпросъ, който трѣбва да интересува не, ами да занимава народното представителство, което трѣбва да иска разрешението му да бжде и справедливо и бързо. При разрешението на този въпросъ не трѣбва да се забравя, че ние постѣгаме на права, и не само това, но постѣгаме и на сигурността на нашата държавна организация. Тамъ и въпросътъ за субсидиитѣ ще дойде да се разисква. И азъ смѣтамъ, че тамъ народното представителство ще трѣбва да направи всичко възможно този въпросъ да бжде правилно разрешенъ, за да успокои и пенсионеритѣ, и чиновницѣ, които днесъ сѣ на служба, но които въ бждеще ще бждатъ пенсионери.

Ц. Табаковъ (зан): Нѣма ли да бжде успокоенъ и данъкоплатецътъ — този, отъ който не остана вече какво да се вземе?

Н. Пждаревъ (д. сг): . . . и данъкоплатецътъ, който плаща субсидията.

П. Миновъ (з. в): Защо повдигате този въпросъ, г. Пждаревъ? Тѣ сега сѣ добре успокоени. Въ днешнитѣ дни пенсионеритѣ сѣ най-добре успокоени.

Ц. Табаковъ (зан): Работницѣтѣ и занаятчиитѣ гладуватъ, а вие разправяте за пенсионеритѣ и за голѣмитѣ заплати на чиновницѣтѣ. Това трѣбва да престане. 4 години приказвате какъ трѣбва да се уреди пенсионниятъ въпросъ, но и досега не го уредихте и нѣма да го уредите. Какъ ще го уредите, когато всичкитѣ държавни фондове ги изгълтахте? Тукъ, въ Камазгата, има най-малко 100 души пенсионери, но никой отъ тѣхъ не се засрами и не се отказа поне отъ едното: или отъ пенсията си, или отъ заплатата си!

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. Табаковъ! Това ще го кажете на управлението.

Ц. Табаковъ (зан): На васъ, които управлявате, го казвамъ: на васъ, които приемате голѣми ангажменти предъ Народното събрание да разрешите този въпросъ, но и досега не го разрешавате.

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ не зная какви сръдства да употребя, за да накарамъ единъ народенъ представителъ да разбере, че народниятъ представителъ не управлява — народниятъ представителъ контролира управлението, народниятъ представителъ поддържа управлението.

Ц. Табаковъ (зан): Г. Пждаревъ! Вие сте кандидатъ за министъръ, Вие сте отъ първитъ редове на Сговора.

Н. Пждаревъ (д. сг): Народниятъ представителъ, казвамъ, не управлява.

Ц. Табаковъ (зан): Не, е така. Азъ не Ви смѣтамъ като обикновенъ народенъ представителъ. Вие утре можете да бъдете министъръ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не се безпокойте, има кой да погрѣчи за това, за да нѣмате тревогата, че мога да бъда министъръ. Недейте се тревожи!

Ц. Табаковъ (зан): Но всетаки кандидатъ за министъръ сте.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не съмъ. Но Вие криво схващате моята мисль. Вие смѣтате, че монѣтѣ грижи сѣ да дамъ възможностъ на пенсионеритѣ да живѣятъ охолно тогава, когато данъкоплатцитѣ понасятъ голѣми тежести и то въ единъ моментъ, когато пенсионниятъ фондъ не може да изплаща пенсията и тѣ се изплащатъ отъ суми, предвидени по бюджета. Това не е моята мисль. Моята мисль е, че пенсионеритѣ иматъ право, създадено имъ е съ закона за пенсията, да получаватъ сръдства за преживяване.

Ц. Табаковъ (зан): Отъ къде ще ги получаватъ?

Н. Пждаревъ (д. сг): Но не ония пенсионери, които нѣматъ право да искатъ отъ държавата да имъ дава помощъ...

Ц. Табаковъ (зан): Тѣмъ този въпросъ искаме да го разрешимъ правителството.

Н. Пждаревъ (д. сг): Вие знаете, че ние настоявахме отъ давна законъта за пенсията да бѣде внесенъ, за да се разгледа и приеме. Всички народни представители искатъ бързото разрешение на пенсионниятъ въпросъ. Но защо на мене отправяте този въпросъ?

Ц. Табаковъ (зан): Вие добре разбирате този въпросъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Разбирамъ го — както го разбирамъ, така го излагамъ тукъ.

Ц. Табаковъ (зан): А не смѣете да влѣзете въ подробности.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Права бѣше мисльта на г. министра на финанситѣ, когато сочеше, че днешната държава не е вчерашната, че старитѣ теории се измѣстиха отъ нови факти, както се изрази г. министърътъ. Така е. Днесъ държавата е длъжна, ако иска наистина да изпълни задачата на новото време, да отправи не само погледитѣ и вниманието си, но и действията си почти въ всички ресори на нашия общественъ животъ. Но, г. г. народни представители, на държавата, ако, за да върши това, сѣ нуждни повече органи и повече сръдства, не може да се отрече, че и съ тия органи и сръдства, съ които тя разполага днесъ, би могло да се направи нѣщо повече, за да изпълни тя своята задача.

Г. г. народни представители! Та нима съзнанието на всички не сочи ясно, че държавата, безъ да изразходва сръдства, може да бѣде полезна на всички слоеве въ нашия стопански животъ съ въвеждането на обществена, държавна дисциплина? Въ такъвъ случай тѣзи слоеве ще бждатъ по-благодарни на държавата, отколкото при намѣсата ѝ, когато дава материална помощъ или материално поощрение.

Г. г. народни представители! Та кой отрича, че нашата държава може да бѣде полезна на нашия селски стопанитъ, ако бѣше малко повече внимавала при доставката на всички голѣми и малки машини за земледѣлското производство, които днесъ стоятъ подъ стрехитѣ на селянина и той не може да си служи съ тѣхъ, а задълженията за тѣхъ го притискатъ день и нощъ и не го оставятъ спокоенъ? Въ това отношение държавата, безъ да посѣга върху приходния бюджетъ и безъ да увеличава разходи, можеше и трѣбваше да направи потребното; и това, което не е направила досега, длъжна е въ бждеще да го направи.

Г. г. народни представители! Въ 1926 г. въ нашата страна е имало 616 трактора. Днесъ сѣ надъ 2 хиляди. Надъ 2 хиляди вършачки стоятъ въ нашитѣ земледѣлски хангари и стрехи. Нима една необходимостъ застави нашия стопанинъ да купува тия вършачки? Не. Умѣлото, вѣщото агитиране на агентитѣ на различни фирми го замая и увлѣче, та го накара да ги купи и го доведе до това положение. Кой го предпази, кой се погрижи да го предпази? Държавата, и специално този ресоръ на държавното управление, който има най-голѣмата грижа, най-голѣмата отговорностъ за това, което става въ земледѣлското стопанство, трѣбваше да бди.

Е, добре, г. г. народни представители, не е само това. Та и днесъ ставатъ работи, които трѣбва да привлѣкатъ вниманието на управлението. Азъ смѣтамъ, че изпълнявамъ единъ дългъ, когато привличамъ отъ тукъ вниманието на управлението върху този въпросъ. Ако днесъ има производители, които казватъ на комисионеритѣ на тютюневитѣ търговци: „Давайте, каквото давате, нѣма какво да пазаримъ, ние сме роби“, не говори ли това, че има единъ неизпълненъ дългъ и че трѣбва едно бдително око да внимава, шото трудътъ на земледѣлца да не бѣде ограбванъ, а да бѣде заплащанъ съ истинската му стойностъ? Азъ не зная дали е тукъ хасковскиятъ народенъ представителъ — той сигурно ще изнесе тия потресающи факти за положението въ оня край, за да се взематъ надлежнитѣ мѣрки. Тѣ трѣбва да се взематъ. Не може да се остави едно население да се примири и да счита: „Ние сме роби, правете съ насъ каквото щете“. Ето тукъ е необходима намѣсата на управлението, намѣсата на новата държава, която намѣса нѣма да струва нищо на разходния бюджетъ, но която ще има голѣмо значение за закрепване устойчивъ на нашата държава.

Г. г. народни представители! Безспорно е, че трижитѣ и на законодателя, и на управника не могатъ да престанатъ. Ше трѣбва да се намѣри начинъ да се помогне на тежкото положение — което тукъ нѣколко народни представители вече нарисоваха и което се знае отъ всички — ще трѣбва не само да се намѣри начинъ, но и бързо да се приложи той. Г. г. народни представители! Още при откриване на настоящата сесия на Народното събрание се внесе законодателно предложение, съ цель да се спратъ ония изпълнения, които сѣ насочени спрямо земледѣлцата-стопанинъ и като резултатъ на които се обезземляватъ най-добритѣ наши селски домакинства. Това предложение се прие отъ Народното събрание на първо четене. До колкото си спомнямъ, то се прие единодушно по принципъ; направи се една малка забележница, съ едно малко противопоставяне, безъ куражъ направено, но народното представителство въ мнозинството си, да не кажа единодушно, призна, че мѣрки въ тая насока трѣбва да се взематъ. Е добре, г. г. народни представители, парламентарната комисиия не се е още занимавала съ този законопроектъ. Три месеца отъ тогава и тя не намѣри време да се занимае съ този въпросъ. Може парламентарната комисиия да реши, че не трѣбва това предложение, прието по принципъ, да се приеме на второ и трето четене, а трѣбва да бѣде унищожено — ще го унищожи. Правителството ще се противопостави на него — нека се противопостави. Въ всѣки случай ще се знае може ли и трѣбва ли да се дадатъ тия облекчения, които азъ смѣтамъ, че сѣ необходими и трѣбва да се дадатъ, за да се запази имотътъ на селския стопанинъ за известно време, докогато той застане на краката си, докогато той се възправи въ тая суматоха и ликвидира съ всички задължения, които така изведнѣжъ му се струпаха на главата.

Г. г. народни представители! Ние имаме всичката грижа да запазимъ нашитѣ търговци — и добре правимъ; да запазимъ нашитѣ индустриалци — и добре правимъ; грижимъ се да имъ създадемъ условия за мораториумъ. Но азъ питамъ: нима нѣмаме задължение да направимъ това и за селянина въ най-близко време, въ най-скоро време и по най-ефикасенъ начинъ? Това е чистъ дългъ, не отъ желание да услужимъ на тѣгова или оногова, а отъ желание да запазимъ една обществена и стопанска структура, която е базата на нашия държавенъ и общественъ строй.

Н. Миновъ (з. в): Кажете имъ го по-високо. И Вашето предложение ще трѣбва да бѣде поставено на дневенъ редъ. Настоявайте, Вие сте отъ управлящата партия.

Н. Андреевъ (р): Г. Пждаревъ! Вие като разбирате, че правителството се противи на това Ваше предложение, подкрепяно отъ цѣлия Парламентъ, Вие какво ще направите, за да докажете, че не одобрявате политиката на правителството?

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. Андреевъ! Азъ отправихъ питане къмъ бюрото на Камарата, съ което го питамъ: какви срѣдства смѣта да вземе то и съ какви срѣдства разполага да застави председателятъ на комиситѣ по Министерството на земледѣлието и по Министерството на правосѣдието да свикатъ тия комисии на заседание, за да разгледатъ това мое предложение? Бюрото трѣбва да направи това, което може да направи.

Н. Андреевъ (р): Но вие виждате министъръ-председателятъ заявява тукъ и вънъ: „Такива проекти не може да се приематъ“ — единъ видъ таксува ги като болшевишки или полуболшевишки.

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ не зная министъръ-председателятъ да е заявилъ това. Азъ зная, че нѣма решение на правителството по този въпросъ.

Н. Андреевъ (р): Азъ зная, че бюрото нѣма да го сложи на дневенъ редъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ бихъ искалъ Вие, г. Андреевъ, да ме научите какъ да реагирамъ. Моето реагиране ето го отъ тукъ, отъ тази трибуна.

Н. Андреевъ (р): То не е достатъчно. Направете онова, което е Вашъ дългъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Г. Пждаревъ! Реагирайте, като превърнете питането си въ интерпелация.

Министъръ В. Молловъ: Г. Пждаревъ! Имате ли нужда отъ толкова учители? Нека си направятъ тѣ интерпелация.

Н. Пждаревъ (д. сг): Интерпелация къмъ бюрото на Народното събрание ли, г. Бешковъ?

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Къмъ респективния министъръ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Ами че министърътъ не се противопоставя. Министърътъ може да не дойде въ заседанието на комиситѣ по Министерството на финанситѣ и по Министерството на правосѣдието. Комиситѣ ще разгледатъ предложението, и ако министърътъ смѣта, че съ този актъ на Народното събрание той е бламиранъ или пъкъ е злоупоставенъ, той ще си тегли своитѣ последици.

П. Анастасовъ (с. д): Много лесно си даватъ оставката! Трѣбва да ги изхвърлятъ насила, за да напустнатъ министерскитѣ кресла.

Н. Пждаревъ (д. сг): Азъ другъ парламентаренъ редъ не познавамъ. Азъ действамъ само по парламентаренъ редъ. Това е моята сила, това е моята възможностъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Вашето предложение не се слага на дневенъ редъ, питането Ви остава безъ отговоръ. Превърнете го въ интерпелация и ще се сложи на дневенъ редъ въпросътъ за довърне на правителството. Или напустнете партията.

П. Анастасовъ (с. д): Изглежда, че всичкитѣ му речи сѣ все опозиционни. Това е демагогия за предъ изборитѣ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Въ началото още на речъта си казахъ, че бюджетътъ на държавата трѣбва да бѣде съобразенъ съ приходитѣ, които могатъ безболезнено да се събератъ отъ българския данѣкоплатецъ, безъ да застрашатъ неговитѣ източници, безъ да го обърнатъ въ единъ негоденъ данѣкоплатецъ. Г. г. народни представители! Безспорно е, че въ тази насока разглежданиятъ бюджетопроектъ прави възможното. Вие виждате, че държавнитѣ приходи се намаляватъ. Може би самиятъ животъ налага съкращенията на бюджета и министърътъ това го прави. Г. г. народни представители! Това сѣ срѣдствата, съ които държавата разполага. Азъ смѣтамъ, че въ тази насока ние особено нѣщо не можемъ да правимъ. Всички приходни пера се предвиждатъ съ държавния бюджетъ — сѣ приходи опредѣлени съ специални закони и тѣ постѣпватъ не по наше разрешение, не за това, че ние сме гласували бюджета и сме дали съгласието си да се събератъ тия приходи. Вѣрно е, че бюджетътъ е, който предвижда приходитѣ, но последнитѣ сѣ опредѣлени отъ отдѣлни закони, възъ основа на които се събиратъ. Много малко приходни пера се предвиждатъ съ държавния бюджетъ — нѣкои такси, които сѣ безъ особено значение. Почти всички по-главни приходи сѣ опредѣлени отъ специални закони. Следователно, когато говоримъ за приходния бю-

джетъ, ние ще трѣбва да спираме вниманието на управника върху законитѣ, които разрешаватъ да се събиратъ тия приходи. Безспорно е, г. г. народни представители, че има несправедливости въ тия специални закони, които трѣбва да се поправятъ, за да не остане въ българския избирателъ мисълта, че тия несправедливости не се забелязватъ, или пъкъ нѣма желание да се поправятъ.

Г. г. народни представители! Азъ трѣбва да спра тукъ вниманието ви върху единъ въпросъ, съ който особено трѣбва да се занимае г. министърътъ на финанситѣ, споредъ мнението на единъ отъ г. г. народнитѣ представители. Една нова индустрия, която произвежда етерични масла, има нужда да стѣпи на краката си. Тя трѣбва да бѣде поощрена, трѣбва да бѣде защитена, за да може да я видимъ цѣфнала, развила се. Малкиятъ приходъ, 300 или 400 хиляди лева, който държавата събира отъ акцизъ върху етеричнитѣ масла, трѣбва да се зачеркне отъ държавния бюджетъ, за да се даде възможностъ на това производство да се засили, да се закрепи, толкова повече, че на земледѣлца-производителъ на първични материали, на тревитѣ, то дава голѣми приходи. Не е само това производство, върху което министърътъ на финанситѣ ще трѣбва да спре вниманието си и да намали данѣцитѣ, които го спѣватъ.

Ако бѣше г. министърътъ на желѣзницитѣ тукъ, щѣхъ да спра вниманието му — сигуренъ съмъ, че той ще го спре — върху онзи несправедливъ данѣкъ, който се събира за строене на пристанища и желѣзници.

Министъръ В. Молловъ: Този данѣкъ не е въведенъ отъ министра на финанситѣ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Едно семейство отъ 3—4 възрастни члена ще плати 3—4 пѣти този данѣкъ, макаръ че то може да нѣма никаква земя, може да не си послужи съ никакво пристанище и може да не вози нищо съ желѣзница. Този данѣкъ, създаденъ като нѣщо временно, виждаме, че продължава вече редица години да се събира и създава едно незадоволство, поради своята несправедливостъ. Азъ смѣтамъ, че и отъ администрацията могатъ да се взематъ мѣрки да се премахнатъ случаи, когато, безъ нужда и само по една несправедливостъ се създаватъ лоши настроения въ данѣкоплатцитѣ.

По прилагането на временната трудова повинностъ има толкова нередовности, че трѣбва много бързо да се взематъ мѣрки, за да престанатъ дразненията не отъ самата повинностъ, но отъ начина, по който се контролира и води смѣтката за отбиването на тази повинностъ. Ако надницата, по която се изчислява размѣрътъ на временната трудова повинностъ въ пари, бѣде намалена, безспорно е, че тая повинностъ ще даде повече доходи на управлението и самитѣ повинничари ще се почувствуватъ по-справедливо третирани.

Г. г. народни представители! Азъ не мога да приключа по въпроса за приходитѣ на държавата, безъ да спра вниманието на г. министра на финанситѣ върху голѣмата нужда да се следи зорко да не ставатъ хитрувания и да се избѣгва плащането на данѣцитѣ. Не е само рапредѣлението на данѣка, което важи, за да бѣде платенъ; важи и начинътъ, по който този данѣкъ се събира отъ данѣкоплатцитѣ. Азъ имамъ сведения, че въ много банки тукъ лихвитѣ, които получаватъ вложителитѣ, се освобождаватъ отъ надлежния данѣкъ затова, защото вложителитѣ били търговци. Една банка, която е изплатила 16 милиона лева лихви и, следователно, е трѣбвало да внесе въ съкровището 1.600.000 л. данѣкъ върху тѣзи доходи, е внесла само 330.000 л., защото другото е освободено като доходъ на търговци, които плащали данѣкъ за своето занятие. Това е единъ начинъ, чрезъ който се избѣгва отъ облагане. Разбира се, това много лесно се узнава, много лесно се разпространява и много пакостно действа върху настроението на данѣкоплатцитѣ.

Г. г. народни представители! Това сѣ бележитѣ, които смѣтамъ да направя по законопроекта за бюджета.

Сега това Народно събрание ще завърши своята работа. По нея избирателътъ има да сѣди за дейността и на управлението, и на народното представителство. Азъ съмъ убеденъ, че избирателътъ ще прецени всичкитѣ усилия и на народно представителство, и на управление, положени, за да може въ тая страна наистина да се достигне до едно положение на редъ и на стабилностъ и въ финансии, и въ животъ. Разбира се, това може да не задоволява нито насъ, нито ония, които сѣ задъ насъ, защото обикновено нашитѣ желания сѣ по-голѣми, защото нашитѣ искания надминаватъ постигнатото.

Г. г. народни представители! Българскиятъ избирателъ, надѣвамъ се, ще бѣде достатъчно зрѣлъ и израст-

налъ, за да може да цени не по думитѣ, а по дѣлата — да цени дѣлата на своитѣ избраници по достоинство и по тѣхната същностъ. Азъ се надѣвамъ — сега, когато може би за последенъ пътъ слизамъ отъ тази трибуна — че българскиятъ избирателъ ще прати тукъ народни представители, които да продължатъ, чрезъ иднитѣ бюджети на държавата, дѣлото на страната съ по-голъмо усърдие, съ по-голъма преданостъ, съ по-голъма любовъ къмъ общественитѣ интереси и съ повече обществено чувство и чувство на човѣщина къмъ онѣзи, които чакатъ държавата да създаде условия за правилно развитие и за спокоенъ животъ. (Ръжкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Марковъ.

Г. Марковъ (з. в.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! На дневенъ редъ е поставенъ законопроектътъ за бюджета, т. е. разглеждане проекта, съ който ще бѣде обложенъ българскиятъ народъ за предстоящата 1931/1932 финансова година съ тежеститѣ, които ние, народното представителство, ще трѣбва да гласуваме да бѣдатъ разхвърлени върху българскитѣ граждани. Значението на дебатитѣ по всѣки единъ бюджетъ е голѣмо, но азъ ще добая, че особено голѣмо значение иматъ дебатитѣ по настоящия бюджетопроектъ. Дебатитѣ по него сѣ важни заради туй, защото настоящиятъ бюджетопроектъ е бюджетопроектъ на едно управление, което ръководи страната вече 8 години наредъ и което претендира и за въ бѣдеще да я ръководи; на едно управление, което дойде не по силата на законитѣ въ тая страна, а по силата на едни непредвидени и неочаквани събития въ нашата държава; на едно управление, което, споредъ експозето на г. министъра на финанситѣ и споредъ ораторитѣ отъ болшинството, е предприело реформи стопански, културни и обществени, които реформи сѣ донесли само придобивки на нашата държава.

М. Мотевъ (д. сг.): Следъ едно управление, което арестува българскитѣ управници безъ законъ.

Отъ земледѣлцитѣ: Трай, бе!

Г. Марковъ (з. в.): Тѣй че важността на дебатитѣ по този бюджетопроектъ е много голѣма и тя налага на всѣки единъ, който излиза на тази трибуна, да бѣде внимателенъ и да бѣде колкото се може повече обективенъ, за да може най-сетне, както отъ едната страна едни се хвалятъ съ своитѣ реформи, тѣй сѣщо и другитѣ, които наблюдаватъ и понасятъ туй управление, да могатъ да кажатъ опакрото на управлението.

Истина ли е, че Демократическиятъ сговоръ, управлявайки държавата въ продължение на 8 години, следвайки една политика на разумъ, както казвате вие, една политика на социално строителство, една политика на примирение, е далъ на народа и държавата реформи, които да облекчатъ положението на българския народъ и на българската държава? Ние, хората на Земледѣлския съюзъ, отричаме тази заслуга на Демократическия сговоръ, отричаме тѣзи резултати, за които вие говорите, че сте постигнали съ своята политика, съ своето управление.

Министъръ В. Молловъ: Вие всичко отричате

Г. Марковъ (з. в.): И, за да не бѣда голословенъ, азъ ще си послужа по-нататѣкъ съ аргументи и доказателства, които бихъ желалъ впоследствие да бѣдатъ опровергани. (Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя А. Христовъ)

Нека най-първо се спремъ на въпроса за тежкото положение на страната. Може ли нѣкой да отрече, че ние днесъ се намираме въ едно положение, въ каквото не сме се намирали никога отъ когато се чувствуваме като самостоятелно отечество? Може ли нѣкой да го отрече? До преди година-две отъ тукъ, отъ отговорни министерски мѣста, които сега сѣ празни, ...

С. Василевъ (д. сг.): Хайде, заемете ги де!

Г. Марковъ (з. в.): ... които сѣ празни, защото министритѣ не желаятъ да слушатъ критиката, която се отправя къмъ правителството, ...

Министъръ В. Молловъ: Страшна критика!

Г. Марковъ (з. в.): ... а г. Молловъ сега води преговори за утрѣшното управление, до преди година-две, каз-

вамъ, все се намираха съ голѣмъ куражъ отговорни министри, които казваха: „Криза има въ вашитѣ фантазии“.

Министъръ В. Молловъ: Има, разбира се.

Г. Марковъ (з. в.): Ние днесъ съ едно можемъ да се зарадваме — колкото и тая радостъ да не бѣде утешителна — че отговорнитѣ министри днесъ сами признаватъ, че положението не само не е розово, а е крайно тежко и страшно.

М. Мотевъ (д. сг.): Това е споредъ васъ.

Г. Марковъ (з. в.): Нека ми бѣде позволено да се спра бѣгло на въпроса, какво е положението, и да го обрисувамъ тѣй, както го виждаме ние, пѣкъ нека ме опровергаватъ ония, ако има още такива, които биха отричали, че действително положението не е тѣй страшно, или че е по-добро, или че има перспективи, изгледи да стане по-добро. Най-напредъ да разгледаме какво е положението на земледѣлското население у насъ.

М. Мотевъ (д. сг.): Много добро. На земледѣлца е много добро, а на дружбашитѣ не е добро. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

К. Цвѣтковъ (з. в.): Мълчи бе! Ако те чуятъ долу селянитѣ, нѣма да те пуснатъ въ село.

М. Мотевъ (д. сг.): И азъ съмъ земледѣлецъ — ще го отречешъ ли?

Министъръ В. Молловъ: Той (Сочи М. Мотевъ) е земледѣлецъ, а вие (Сочи земледѣлцитѣ) сте чиновници на Земледѣлския съюзъ. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Т. Мечкарски (з. в.): Кой е чиновникъ? Азъ ли? Колко ме е пекло слънцето!

М. Мотевъ (д. сг.): Елате на село да видите какъвъ съмъ.

Г. Марковъ (з. в.): Азъ съжалявамъ, че се намира лице отъ болшинството, което опровергава своитѣ министри, които имаха куража да признаятъ, че положението не е добро. Ето ви доказателства, отъ които се вижда какво е положението. Отъ компетентни лица, които се занимаватъ съ финансови въпроси, и отъ икономически списания се посочва какви сѣ днесъ задълженията на земледѣлца. Вземете тия списания и мненията на тия компетентни лица и ще видите какво е положението на земледѣлското съсловие въ България.

Споредъ сведенията на тия компетентни лица и списания — споредъ статистиката — до края на 1930 г. общо задълженията на българския земледѣлецъ се равняватъ на 10 милиарда лева къмъ частни лица, държавни банки и кооперации. Ако направите само една повърхностна смѣтка на този дългъ на нашето земледѣлско население, ще дойдете до печалния фактъ, че то понася само лихва 2 милиарда лева годишно.

М. Дочевъ (д. сг.): Бай Георге! Недей забравя, че си на трибуната и че претендирашъ да си шефъ на партия. Недей говори топтанджа.

Г. Марковъ (з. в.): Какво ми приказвате вие? Като се вземе предъ видъ, че законниятъ размѣръ на лихвата стига до 16% и като се вземе предъ видъ размѣрътъ на лихвата на лихварския капиталъ, на която лихва вие никога не се спирате и която никога не е по-малка отъ 20—30%, а понѣкога и 40%, значи срѣдно, съ държавнитѣ кредити, е 20%, не прави ли 2 милиарда лева лихвата на 10 милиарда лева задължения? Изчислете после не прави ли това 65 л. лихва на декарь? Значи земледѣлецътъ, който днесъ преживява толкова страшна криза, на когото миналата есенъ донесе крайно печалната вѣстъ за катастрофално спадане на ценитѣ на зърненитѣ храни, ще трѣбва, сврѣхъ данѣнитѣ, които му налага държавата, да плаща още 65 л. на обработваемъ декарь земя лихва на своитѣ задължения. Който се занимава съ земледѣлие или съ изучаване на земледѣлски въпроси, той нѣма да се съгласи съ тоя народенъ представителъ отъ Сговора, който твърди, че положението на земледѣлца днесъ е розово.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Той се събрка!

С. Дръновски (з.): Той се шегува.

Г. Марковъ (з. в): Ние, земеделската парламентарна група, още миналата година презъ лѣтото, наблюдавайки живота и следейки ценитѣ на зърненитѣ храни на свѣтовния пазаръ, констатирайки, че тѣ ще вървятъ систематически къмъ едно силно спадане, направихме официални постѣпки предъ правителството презъ м. августъ, а още презъ м. юлий вземахме решение за това — да се свика Народното събрание на извънредна сесия и да се взематъ нуждитѣ мѣрки, за да се предпази земеделското население отъ една явна опасностъ, която го грозише.

Г. г. народни представители! Извинявайте, че ще се простра по-нашироко върху положението на нашия земеделецъ — не само затуй, защото изхождамъ отъ Земеделския съюзъ, но и затуй, защото България е земеделска страна и отъ положението на земеделеца зависи положението на цялата страна. Всѣки ще ви каже, че каквото е положението на нашия земеделецъ, такова е и общото положение на страната. Има ли, казва всѣки, у земеделеца, има и у занаятчията, има и у търговеца, има и у държавния чиновникъ, има и въ държавната каса. Заради туй нека ми бѣде позволено да се спра на тѣсно свързанитѣ съ нашия земеделецъ въпроси и да ги разгледамъ въ тѣхната ширина.

Както казахъ, нашата парламентарна група своевременно поиска да подпомогне управлението, като му подкаса опасноститѣ, къмъ които отива страната ни, въ случай че не се взематъ своевременно мѣрки противъ намаляване ценитѣ на зърненитѣ храни. Ние, обаче, не бѣхме чути, и Камарата не се свика, за да се взематъ своевременно, бързо нуждитѣ мѣрки. Въ всѣки случай следъ отклоняване на редовната сесия, единъ отъ законитѣ, съ който правителството ни занима, бѣше тоя за закупуване и износъ на зърнени храни. Трѣбва да признаемъ, че по принципъ ние не отричаме тоя законъ и сега не сме го отрекли, но трѣбва да посочимъ нѣкои негови дефекти, които твърде много ще допринесатъ за влошаване положението, вмѣсто за неговото подобрене.

Знаете, че основаната дирекция, като купува храни отъ земеделцитѣ, плаща въ бонове 50% за житото, 70% за царевичата и др. храни, а останалото — въ пари. Въ последно време съ тия бонове почнаха да спекулиратъ до такава степенъ, че ще се убие и малкото значение, което има тоя законъ. По този случай ние сме длъжни отъ трибуната на Народното събрание да обърнемъ вниманието на правителството върху тая спекула, която се върши въ тоя моментъ и има всичкитѣ изгледи да се увеличи и да се дойде до падане цената на зърненитѣ храни подъ нормитѣ, опредѣлени отъ дирекцията. Нѣщо повече. Дори официално се върши спекула съ тия бонове. Чета въ ежедневната преса, че Земеделската банка била решила да инкасира боноветѣ съ 10% отстъпка, всѣкакво количество, което ѝ се представя. Азъ чухъ нѣкои отъ трибуната да разправятъ, че това е утешително, че това било едно добро начало. Азъ виждамъ признацитѣ отъ съществуващата спекула.

Освенъ това, имамъ положителни сведения, че нѣкои кооперативни банки, напр. Съюзътъ на популярнитѣ банки е далъ нареждане да се събиратъ бонове съ 2% отстъпка за смѣтка на други кооперации и популярни банки, които имали да дължатъ данъци. Когато държавни и кооперативни учреждения посѣбватъ да понижаватъ стойността на боноветѣ, а, следователно, и цената на земеделскитѣ произведения, можете да си представите какво може да стане по-нататкъ съ тия бонове на частния пазаръ. Още отсега на пазара почнаха да търсятъ начинъ за изкупуване на тия бонове и може би нѣма да се мине дълго време — може би туй Народно събрание да доживѣе този день — когато намиращитѣ се на пазара бонове ще може да се изкупуватъ и отъ други лица, като се оформи това съ законъ, съ което ще се узакони една спекула, за която ние предупреждаваме. Ние препоръчваме, чакъ по-скоро да се направи измѣнение въ тоя законъ, съ което да се даде възможностъ, щото съ тия бонове да се плащатъ не само поземелниятъ данъкъ и данъкътъ занятию, а всѣкакви данъци, първо, и, второ, тия бонове да могатъ да служатъ за изплащане на задълженията къмъ Земеделската банка и къмъ кооперации. При едно такова положение, може би, ние ще намалятимъ спекулата, или най-малкото ще отнемемъ възможността тя да взема по-голѣми размѣри. Не се ли направи това, нека бѣде запомнено, че пакъ съ труда на земеделеца, чрезъ узаконяване на боноветѣ, ще има да се прави голѣма спекула.

Следъ това предварително, бихъ рекълъ, повърхностно очертаване положението на земеделеца, което ние намираме, че е най-тежко — по-нататкъ азъ ще се спра подробно на това — ще трѣбва да видимъ, какъ се чертае и положе-

нието на търговското съсловие въ нашата държава. Единъ фактъ има, който никой не ще оспори и който е достатъченъ да ни посочи положението, въ което се намиратъ у насъ търговцитѣ и индустриалцитѣ въ продължение вече на години. Споредъ официалната статистика, търговското и индустриално съсловие иматъ презъ последнитѣ години протестирани полици за стотици милиони лева. Така, въ 1927 г. имаме общо протестирани полици на търговци и индустриалци на сума 1.000.550.000 л. кръгло; въ 1928 г. — 1.432.000.000 л. кръгло; въ 1929 г. — 1.782.000.000 л. кръгло, а въ 1930 г. — за 3.030.000.000 л. кръгло. Г. г. народни представители! Само тѣзи цифри сѣ достатъчни да покажатъ, въ какво положение се намиратъ търговцитѣ и индустриалцитѣ днесъ въ нашата държава. Азъ не искамъ да живѣемъ съ песимизмъ, обаче и никой не бива да бѣде оптимистъ при едно такова положение на търговско-индустриалното съсловие на нашата държава. Както виждате, и неговото положение не е по-добро отъ това на земеделското съсловие.

Какво е положението на занаятчията, на работника? Не зная дали е нужно да говоря за положението на занаятчията и работника, защото смѣтамъ, че онзи, който има съприкосновение съ тѣхъ, не може да не види окаяното положение, въ което се намира днесъ занаятчията и работникахъ. Нѣма защо да ви давамъ примѣри на умириания отъ гладъ, на самоубийства отъ отчаяние на хора отъ тѣзи две съсловия, за да ви доказвамъ тежкото положение, въ което сѣ тѣ.

А. Пиронковъ (д. ср): Въ коя страна е това?

Г. Марковъ (з. в): Общо взето, въ нашата страна всички съсловия сѣ въ едно тежко положение. Само едно съсловие има, върху което, слава Богу, слънцето е грѣло повече и закрилата на властта се е повече прострѣла — това е съсловието на банкеритѣ, на лихваритѣ и спекулантитѣ. Само тѣ не могатъ да се оплачатъ и само за тѣхъ не сѣ нуждни данни, за да се доказва, че сѣ въ най-добро положение.

М. Дочевъ (д. ср): Недейте забравя адвокатитѣ, защото иначе картината нѣма да бѣде пълна!

К. Николовъ (д. ср): Въ кое съсловие фалиментитѣ сѣ най-много?

Г. Марковъ (з. в): При това положение азъ смѣтамъ, че нѣма да има споръ по въпроса за положението днесъ на нашата страна — положение, въ каквото не е била никога отъ освобождението до днесъ.

Поставя се сега вториятъ въпросъ: кои сѣ причинитѣ за днешното страшно положение на нашата страна? Ние чухме обясненията на г. г. министритѣ, чухме експозето на г. министра на финанситѣ и ораторитѣ отъ болшинството. Тѣ казватъ: причината за страшната криза, която преживѣва страната, сѣ печалнитѣ последици отъ войната, Азъ нѣма да отрека, че войнитѣ действително сѣ една отъ причинитѣ, за да се усложни положението до такава степенъ. Но азъ не съмъ отъ онѣзи, които смѣтатъ, че само тѣ сѣ причинитѣ или сѣ най-важната причина. Азъ намирамъ, че голѣма частъ отъ отговорноститѣ за това положение днесъ лежи въ политиката, която се следва въ нашата държава отъ 9 юний 1923 г. насамъ. И нека, за да не бѣда голословенъ, се спра на нѣкои факти. Управлението отъ 9 юний 1923 г. завари единъ бюджетъ, по който сега можемъ да знаемъ какво реално е постѣпило и какво действително е изразходвано. Азъ ще ви го процитирамъ, за да направя по-нататкъ сравнението си, а вие, заедно съ менъ, извода, който следва да се направи. За 1922/1923 г. — една отъ последнитѣ години на упражненитѣ бюджети отъ земеделското управление — сме имали действително постѣпили приходи 4.455.151.000 л., а сѣ били разходвани 4.518.135.000 л. Разхвърлени тѣзи разходи на глава, споредъ тогавашната статистика за населението, се падатъ по 891 л. на глава. Азъ още въ началото на речта си изтъкнахъ важността на дебатитѣ по този бюджетопроектъ, защото ние имаме възможностъ сега да преценимъ резултатитѣ на една политика, прокарана отъ едно управление въ продължение на 7 години. Затова азъ именно ви цитирамъ размѣра на приходния и разходния бюджетъ на държавата непосредствено преди това управление, него ще сравня съ следующитѣ бюджети на днешното управление, за да можемъ да извадимъ едно правилно заключение. Бюджетътъ за 1924/1925 г. възлиза на 7.274.650.000 л. приходъ — постѣпили въ държавната каса, събрани отъ българския народъ данъци — и разходъ 8.386.809.000 л.,

или на глава се падат по 1.677 л. Днесъ Бюджетопроектът, който дебатираме, е представенъ въ размѣръ на 6.400.000.000 л., като въ него не влизатъ приходитѣ и разходитѣ на държавнитѣ желѣзници и на мина „Перникъ“ — колко сѣ, точно не ги знаемъ, още не ни сѣ дадени, кръгло приходитѣ на държавнитѣ желѣзници сѣ 1.604.685.300 л., а на мината „Перникъ“ около 300.000.000 л., а разходитѣ 1.520.000.000 л. кръгло на държавнитѣ желѣзници, и около 300.000.000 л. на мина „Перникъ“ — той възлиза пакъ на около 8.000.000.000 л. приходи и разходи. Изчислено, споредъ броя на населението днесъ, на глава се падатъ по около 1.500 л.

Спирамъ се за малко върху тѣзи цифри, защото тѣ очертаватъ политиката на господата, които дойдоха на 9 юний 1923 г. и възвестиха тази си политика съ единъ бюджетъ, който, отъ една страна, твърде много се различава отъ бюджета, упражняванъ отъ предшествуещото управление, и, отъ друга, по наша преценка, не отговаря на податнитѣ сили на българския народъ. Защото докато бюджетътъ презъ 1922/1923 г., пъкъ ако щете и тоя за 1923/1924 г., бѣха бюджети, които едвамъ се понасяха отъ българския народъ, съ какво право можемъ да кажемъ, че двойно по-големитѣ бюджети следъ това и до днесъ могатъ да бѣдатъ понасяни отъ народа? Има ли мѣсто да се чудимъ тукъ, че не сѣ една отъ причинитѣ за отекчаване на положението и тѣзи извънредно голѣми бюджети на държавата?

Т. Кожухаровъ (д. сг): Г. Марковъ! Извинявайте. Недейте забравя, обаче, едно обстоятелство, че народитѣ не спрѣха развитието си следъ 9 юний 1923 г., а отъ тогава до сега тѣ вървятъ напредъ и естествено увеличиха бюджетитѣ си. Вие смѣтате, че хората трѣбва да се ръководятъ по дружбашкия бюджетъ отъ 1923 г. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Г. Марковъ (з. в): Вземете думата после и говорете. Недейте ме прекъсва сега.

Г. г. народни представители! Азъ ще отговоря на г. Кожухаровъ, когато дойде време, защото азъ този въпросъ го имамъ въ бележницѣ си и ще го засегна. Но азъ искамъ той да ми каже, кои сѣ основанията, които сѣ предизвикали известни увеличения на този бюджетъ, за да дойде той до тоя си размѣръ? Като оставимъ настрана въпросътъ поносимъ ли е този бюджетъ — това ще го разтълкувамъ по-нататъкъ — азъ искамъ да знамъ следното. Въ наше време, по бюджета за 1922/23 г. . . .

Т. Кожухаровъ (д. сг): Кажете за 1923/24 г.

Г. Марковъ (з. в): . . . е имало предвиденъ кредитъ за държавни служители въ размѣръ на 1.345.000.000 л.

П. Йоловъ (д. сг): А по-преднитѣ години кредитътъ колко бѣше?

Министъръ В. Молловъ: Ами за 1923/24 г.?

Г. Марковъ (з. в): Въ 1930/31 г., споредъ упражняващитѣ се бюджети, безъ тоя на Министерството на желѣзницитѣ и на мината „Перникъ“, кредитътъ за чиновници е билъ 2.500.000.000 л., а заедно съ тоя по Министерството на желѣзницитѣ и на мината „Перникъ“, е билъ около 3 милиарда лева. Значи, ние имаме едно управление, което вие замѣните, на което бѣха достатъчни да изразходва за държавнитѣ служители 1.345.000.000 л., а веднага още следующата година вие не можахте да преживѣете съ толкова и трѣбваше да увеличите тоя кредитъ на 3.000.000.000 л., т. е. двойно.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Знаете ли колко е вашиятъ бюджетъ за 1923/24 г.? Бюджетътъ на Петъръ Яневъ бѣше 5.799.000.000 л.

Г. Марковъ (з. в): Освенъ това, ако вземемъ по сѣщия редъ да сравнимъ общитѣ кредити, ние ще дойдемъ до следнитѣ цифри за 1922/23 г.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Вие защо не вземахте бюджета отъ 1919 г., който сварихте?

А. Радоловъ (з. в): (Казва нѣщо)

Т. Кожухаровъ (д. сг): Защо отъ 2 милиарда лева го направихте на 5 милиарда? Вие сварихте единъ бюджетъ отъ 2 милиарда лева, а го оставихте на 5.799.000.000 л.

Защо го направихте? Какъ може така патешки да се разсѣждава? Това е патешка логика! (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

П. Миновъ (з. в): Всѣки знае, че презъ време на войната нашитѣ бюджети не бѣха 2 милиарда, а много повече, двойно и тройно. Вие знаете таблицата, която ни представи г. Молловъ, че презъ време на войната нашиятъ бюджетъ е билъ 400 милиона златни лева.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Вие оставихте 6 милиарда лева бюджетъ. Ето цифритѣ!

П. Миновъ (з. в): Споредъ тази таблица на г. Молловъ, бюджетътъ въ земледѣлско време се равнява на бюджета отъ 1904/1905 г. Никое друго управление не е имало такъвъ бюджетъ.

Министъръ В. Молловъ: Брей!

Г. Марковъ (з. в): Само по този параграфъ за заплатитѣ на държавнитѣ служители, както ви казахъ, има едно увеличение двойно. Азъ съмъ длъженъ да видя, къде отиватъ тия увеличения. Азъ не мога да укоря управлението, че е увеличило чрезмѣрно броя на държавнитѣ чиновници отъ 1924 г., . . .

С. Василевъ (д. сг): Кажете колко пѣтица, колко желѣзници се построиха.

Г. Марковъ (з. в): . . . обаче то е увеличило двойно сумитѣ, които трѣбва да се разходватъ за заплати на държавнитѣ чиновници.

Д. Апостоловъ (д. сг): За да не взематъ рушветъ, както въ ваше време.

Г. Марковъ (з. в): Вземете най-напредъ министерскитѣ заплати. По бюджета за 1922/23 г. министерската заплата е била месечно 9.000 безъ добавѣнитѣ, или 108.000 л. годишно.

С. Мошановъ (д. сг): Много стара е тая пѣсень за министерскитѣ заплати.

М. Дочевъ (д. сг): Дерлипански да разправи тия работи!

Г. Марковъ (з. в): По бюджета за 1930/31 г. министерската заплата е била 29.000 л. месечно, безъ добавѣнитѣ, или 348.000 л. годишно. Въ сегашния бюджетъ има едно сравнително намаление на министерскитѣ заплати, на 20.500 л. месечно, или 246.000 л. годишно.

Главенъ секретаръ презъ 1922/23 г. е получавалъ 2.000 л. месечно, или 24.000 л. годишно, а въ 1930/31 г., безъ добавѣнитѣ и безъ скрититѣ заплати, отъ които се възмути г. Кожухаровъ и ни занима близо единъ часъ тукъ, е получавалъ 10.500 л. месечно, или 126.000 л. годишно. А сега въ бюджетопроекта за 1931/32 г. е предвидено да получава 13.600 л. месечно, или 163.200 л. годишно.

Началникъ отдѣление презъ 1922/23 г. е получавалъ 1.250 л., или 15.000 л. годишно — говоря безъ добавѣнитѣ — а въ 1930/31 г. е получавалъ 8.000 л. месечно, или 96.000 л. годишно, а сега се предвижда да получава 9.350 л. месечно, или 112.200 л. годишно. И тѣй нататъкъ. Азъ ви посочвамъ по-големитѣ длѣжности въ нашата държава, безъ да засѣгамъ онѣзи заплати, за които толкова много се говори тукъ не само отъ наша страна, ами и отъ страна на правителственото болшинство — безъ да се взематъ каквито и да било мѣрки — получавани въ автономнитѣ учреждения и въ Дирекцията на желѣзницитѣ, заплати, които надминаватъ 30—40—50 хиляди лева, па и повече, месечно. Върху тѣхъ не се спирамъ сега, по тѣхъ сега нѣма да говоря.

Причинитѣ за това увеличение не сѣ отъ стопанско естество. Правителството не си е поставило за целъ да прокара известна стопанска реформа, та затова да е увеличило бюджета и ние да кажемъ, че тия увеличения сѣ направени за такава и такава стопанска целъ, която компенсира разходитѣ, които се даватъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): За пѣтица, желѣзници, мостове.

Г. Марковъ (з. в): Ще дойда до това, г. Кожухаровъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Направени сѣ 1.000 кпм. пѣтица, 500 кпм. желѣзници, 700 нови мостове. Построени сѣ маса държавни здания — цѣли паметници.

Х. Мариновъ (з. в): Съ трудовата повинност.

С. Мошановъ (д. сг): А не Пенкини мостове!

Г. Марковъ (з. в): Въпросът за кредита за заплатитъ на държавнитъ чиновници повдига много други въпроси, които също тъй сж поставени на обсъждане и на разискване.

Т. Кожухаровъ (д. сг): 50 години ще бронт паметницитъ на Сговора. „Кой го е правилъ това?“ — Сговорътъ. „Това?“ — Сговорътъ. А какво сте направили вие? — Само Пенкинъ мост! Посочете едно дѣло, което сте направили! Всички пътища Сговорътъ ги направи. Така ли е? Покажете една чешма да сте направили! (Възражение отъ земледѣлцитъ)

Народна власт! Оранжева гвардия, халваджийници, бозаджийници — друго нищо.

Г. Марковъ (з. в): Азъ ще моля господата отъ болшинството да дадатъ възможност да се чуе мнението и критиката на представителя на една отъ най-големитъ парламентарни групи. Бждете спокойни, нѣма да засѣгамъ голѣмитъ заплати вече, ще говоря по други въпроси.

Когато говоримъ за чиновничеството, не е само въпросъ, за заплатитъ му. Защо не признаете единъ печаленъ фактъ, когато говоримъ за държавното чиновничество? Много пъти отъ тази трибуна сме казвали, че нашето държавно чиновничество, ако не цѣлото, то много отъ държавнитъ чиновници, за голѣма съжаление, вследствие на едни други причини, ако щете вследствие на общи причини, иматъ една апатия къмъ своята служба. Азъ лично съмъ ималъ случая да отивамъ въ много канцеларии и да видя държавни чиновници отрупани отъ помощници и подпомощници. Това увеличение въ броя на чиновничеството води именно къмъ апатия къмъ службата. Защо не признаете този фактъ?

Д. Апостоловъ (д. сг): Въ ваше време се увеличиха чиновницитъ.

Г. Марковъ (з. в): Не е само размѣрътъ на заплатитъ, който трѣбва да ни занимава, но въпросътъ е държавното чиновничество да бжде сведено до единъ възможенъ и необходимъ за държавата брой, за да може, като се стабилизира положението му, да се достигне до едно чиновничество, което действително да има работа, да служи на държавата съ интересъ и да не бжде обезпокоявано отъ партизанство. Ние искаме държавното чиновничество, предадено въ служба на държавата, да се абстрахира отъ политиката, да не партизанствува.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Сериозно ли говоришъ?

Г. Марковъ (з. в): Ние искаме България до достигне до положението, щото и полицията и администрацията да бждатъ безпартийни.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Чакъ пъкъ толкозъ!

Д. Апостоловъ (д. сг): Ама вие ги кичехте съ оранжеви ленти.

Г. Марковъ (з. в): Ние искаме въ държавата да има миръ, да има редъ, да има полиция, която да бжде еднакво строга къмъ всѣки единъ, който нарушава реда и законитъ въ страната, а не полиция, която да се изроди до тамъ, щото да служи на политиката на насилието въ тая страна.

Н. Търкалановъ (д. сг): По търновскитъ събития вие плащате държавни милиона.

Г. Марковъ (з. в): Ние искаме да извадимъ отъ историята на българската държава такива срамни и печални похвати, за които по-нататкъ ще говоря, които правятъ, щото една голѣма частъ отъ народа, когато минава край участъцитъ, да трепери, да се колебае, дали да мине или да не мине край участъка. Ние искаме, щото българскиятъ гражданинъ да бжде спокоенъ, когато е виканъ отъ полицията, а не да мисли дали ще излѣзе живъ и здравъ. Затуй именно, когато се разглежда въпросътъ за чиновничеството, не бива да се разглежда само въпросътъ за заплатитъ на държавнитъ чиновници. При едно стабилизирано чиновничество, едно чиновничество, което ще се назначава, съобразно действителнитъ нужди въ нашата държава, при едно чиновничество, което ще бжде предадено на службата, а не на партизанщината, ние ще можемъ да све-

демъ държавнитъ разходи до такива размѣри, щото да бждатъ поносими за народа. Такова чиновничество ние препорѣчваме, за такова чиновничество ние работимъ и искаме да постигнемъ резултати въ това отношение. Ние наблюдаваме и други случаи въ управлението на държавата, свързани съ различнитъ служби. Има служби, които се раздѣлятъ, за да иматъ отдѣлни архиви, отдѣлни канцеларии, отдѣлни вещевени разходи. Би следвало, когато е въпросъ за стабилизиране на чиновничеството и за съкращаване на службитъ, да се има предъ видъ тоя фактъ и много отъ службитъ да бждатъ обединени.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Позволете да Ви кажа две думи, г. Марковъ.

Г. Марковъ (з. в): Нѣма да Ви позволя, защото сте всѣкога свободенъ да говорите отъ трибуната. Запишете се.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Не чувствувате ли една разлика между Пруткинъ и днешния градоначалникъ, между Длъгнековъ и днешния кметъ? (Възражения отъ земледѣлцитъ) Днешниятъ кметъ е запасниятъ генералъ Вазовъ, герой при Доиранъ, а вашиятъ бѣше Длъгнековъ! Не чувствувате ли грамадниа прогресъ, който е направила страната въ това отношение? (Възражения отъ земледѣлцитъ) Градоначалникъ е запасниятъ полковникъ Карагьозовъ, също така доблестенъ воинъ, а вашиятъ бѣше Пруткинъ! (Възражения отъ земледѣлцитъ)

П. Миновъ (з. в): Ние имаме единъ Пруткинъ, а вие имате сто и единъ Пруткиновци!

Т. Кожухаровъ (д. сг): Всѣка жаба да си знае гъола! Кой ви бѣше кметъ на Вратца? — Кърловъ!

С. Кърловъ (з. в): А вашиятъ е грабителъ, който се занимава само съ грабежи и вдига къщи.

Г. Марковъ (з. в): Фактътъ, че Стоянъ Кърловъ е тукъ, народенъ представителъ, въпрѣки вашата полиция, показва, че е оправдалъ назначението, което е ималъ — повишили сж го, отъ кметъ сж го направили народенъ представителъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Ти за чиновницитъ нѣмашъ право да говоришъ, бай Георге.

Г. Марковъ (з. в): Азъ говоря сериозно и не желя да ме прекъсвате тенденциозно.

Вие сложихте на народното представителство въпроса за намаляние на чиновническитъ заплати, като взехте за база 1911 г. Именно на тая база искаме да се спра и да кажа нашето гледище по нея.

Г-да! Вие вземахте базата 1911 г. и искате възъ основа на нея да редите нашия бюджетъ, но не виждате онѣзи дребни несъобразности съ тази база, които се намиратъ въ бюджета и въ всѣко едно учреждение. Ние намираме, че тая база за днешнитъ времена е неоснователна. Ние въ 1911 г. ли сме днесъ? Кой искате да понася тежеститъ отъ последствията на войнитъ и тежеститъ на държавата, които вече не се равняватъ на онѣзи, които имаме тогава? Тогавашиятъ бюджетъ бѣше 178.395.443 л., което, изчислено въ сегашни пари, по курсъ 27, прави 4.800.000.000 л. Днешниятъ бюджетъ толкова ли е? Справедливо и основателно ли се взема за база 1911 г.? (Възражения отъ сговориститъ) Сега поне нѣма какво да ме безпокоите. Дайте ми възможност да говоря.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Така става по-интересна речъ-та ти!

Г. Марковъ (з. в): После, може би, ще имате случай да скачате. Следователно, базата, която вие вземате, не отговаря на една база, която днесъ трѣбва да бжде приложена. Нашето разбиране по тоя въпросъ вие имате случай да чуете въ бюджетарната комисиия, когато се прокарваше законътъ за 10% удрѣжки отъ чиновническитъ заплати, а също и миналата година по бюджета. Ние поддържаме, че трѣбва да има определена една максимална заплата. Стига тия скрити заплати, добавъчни, стотинки и т. н., съ които нѣкои чиновници си докарватъ заплати 20—30—50—70—80 хиляди лева. Стига да предизвикваме между чиновничеството неприязнени отношения и завистъ, да не живѣе въ едни отношения, въ каквито трѣбва да живѣе. И затуй ние поддържаме, че базата въ тия тежки времена и условия, при които виждаме, че се намира цѣлиятъ народъ, обремененъ отъ непоносими тежести,

трѣбва да бѣде по-друга. Тежеститѣ трѣбва да бѣдат разхвърлени равномерно върху всички граждани въ тази държава. Следователно, като една частица отъ този народъ, и чиновничеството ще трѣбва да се подчини на една база, като бѣде опредѣленъ максималниятъ и минималниятъ размѣръ на заплатитѣ: минималната заплата да бѣде такава, щото да дава възможностъ да преживѣе чиновникътъ, а максималната заплата да отговаря не само на подготовката на чиновника, но и да бѣде съобразна съ тежкото, непоносимото стопанско положение, въ което се намира българскиятъ народъ. Нека всички да понасяме послѣдствията отъ това положение, за да спасимъ страната. Максималната заплата не трѣбва да бѣде повече отъ 10—12 хиляди лева месечно, а минималната — по-малка отъ 1.500 л. месечно, и съобразно тѣзи две крайни цифри, на минимална и максимална месечна заплата, да се наредятъ и другитѣ заплати, съобразно подготовката на чиновника, неговото образование и особенитѣ условия на труда, а сѣщо и съобразно часоветѣ, които работи. Така че за времето, което преживѣва страната ни, ние намираме, че посочената отъ насъ база е една отъ най-справедливитѣ, ние я поддържаме най-сериозно и смѣтаме, че по такъвъ начинъ бихме достигнали да реализираме икономии.

С. Василевъ (д. сг): Позволете, г. Марковъ. Въ качеството ми на председател на бюджетарната комисиия ще Ви отговоря. Вие предлагате максимална заплата 10—12 хиляди лева, а минимална — 1.500 л. Ако бѣхте присѣствували на заседанията на комисиията, Вие щѣхте да видите, че днесъ максималната заплата по бюджета, вѣнъ отъ автономнитѣ учреждения, е 13.600 л., а минималната — 1.600 л. — това, което и Вие искате. Вие не присѣствуваете — тамъ е работата.

Г. Марковъ (з. в): А добавѣчни?

С. Василевъ (д. сг): Нѣма никакви добавѣчни. Азъ Ви моля да присѣствувате идущия пѣтъ въ бюджетарната комисиия, за да знаете въ точностъ какъвъ е бюджетътъ. Въ такъвъ случай нѣма да се излагате тукъ.

Н. Стамболиевъ (з. в): А скрити заплати?

С. Василевъ (д. сг): Нѣма скрити заплати.

Г. Марковъ (з. в): Азъ благодаря на г. Славейко Василевъ че ме подсѣща да кажа какво става въ бюджетарната комисиия. Истина е, че въ бюджетарната комисиия, когато се разглеждаше законътъ за 10% удържки отъ чиновническитѣ заплати, ваши хора направиха предложение максималната заплата да бѣде 20.000 л., и то пропадна съ единъ гласъ. Дванадесетъ гласа получи правителственото предложение, да не се поставя тази норма, а единадесетъ гласа — предложението за максималенъ размѣръ 20.000 л.!

Р. Василевъ (д. сг): А сега остава максимална заплата 13.600 л.

Г. Марковъ (з. в): Колко вие тукъ въ Парламента ще устоите, че имаме случай да видимъ.

Г-да! Ще спра вниманието ви и на едни други разходи, които се правятъ днесъ и които би трѣбвало да бѣдатъ съкратени. Касае се за многобройнитѣ автомобили, които поддържа нашата държава.

М. Дочевъ (д. сг): А!

Г. Марковъ (з. в): Нека най-после въ днешнитѣ тежки и страшни моменти за българския народъ да се откажемъ отъ това превозно срдство, по две съображения: отъ една страна, за да се съобразимъ съ непоносимото положение на народа, а отъ друга страна, защото ако нѣкому е потребенъ автомобилъ, има ги навсѣкжде вече, въ всѣко кюше, въ всѣки градъ и всѣко село даже. Съкратете, най-сетне, този разходъ на държавата за бензинъ, масло и други материали, свързани съ превознитѣ срдства, който разходъ не е по-малкъ отъ стотици милиона лева.

Отъ сговориститѣ: Е-е-е!

Г. Марковъ (з. в): И като съкратите този разходъ въ тия тежки времена, вие ще можете да направите поне едно малко облекчение на държавния бюджетъ.

Съкратете сѣщо така многобройнитѣ и скѣпи командировки на държавни чиновници въ чужбина. Спрете ги. Оставете само крайно необходимитѣ, като се съобразите,

щото командировачнитѣ да бѣдатъ съ огледъ на непоносимото положение на страната. Вие съ това пакъ ще направите една икономия въ разходния бюджетъ на държавата.

Най-после, ще спра вниманието ви, г-да, на онѣзи политически задължения, които ние сме принудени да плащаме, отъ една страна, вследствие резултатитѣ отъ войната, отъ друга страна, вследствие политиката отъ 9 юний, която недостатъчно води борба за намаление на тия политически репарации, и нѣщо повече, която допринесе твърде много, за да ги узакони, като ги признае за търговски плащания, съ което се отнема възможността на друго управление на държавата да се справи съ тѣхъ. Една отъ голѣмитѣ задачи на утрешното управление трѣбва да бѣде този въпросъ да се постави на разглеждане. Едно правителство въ България, което ще изхожда отъ българския народъ, което ще има задъ гърба си народа, то ще има и куража да понесе една такава борба. И резултати отъ една такава борба ще има. Защото азъ смѣтамъ, че нѣма да се намѣрятъ културни нации, които да се обявятъ противъ българския народъ, когато видятъ, че той съ своето законно правителство се бори за своето съществуване; нѣма да се намѣри културна нация, която да не признае борбата на едно правителство въ защита на единъ народъ, трудолюбивъ, миролюбивъ, единъ народъ, който има бѣдеще. Затова, казвамъ, една отъ голѣмитѣ задачи на утрешното управление ще бѣде именно да се бори, за да постигне резултати въ областта на намаляване и дори премахане на всички тѣзи задължения, свързани съ договора за миръ. Азъ ви заявявамъ, че едно друго правителство, а не днешното, ще бѣде въ положение да добие резултати. И голѣма отговорностъ носи днешното правителство, което най-много управлява държавата, но което най-малко борба води за намаляването и премахането на тѣзи задължения. Ние не чухме тукъ нито отъ единъ министъръ, въ продължение на 8 години, да постави ребромъ този въпросъ,

М. Дочевъ (д. сг): Да удари по масата!

Г. Марковъ (з. в): ... и да поиска да се наложи, най-после, въ интересъ на самия народъ. Този е и единъ отъ голѣмитѣ недостатѣци на управлението, което 8 години води сѣдбицитѣ на държавата

М. Дочевъ (д. сг): Вие съ барабанъ обявихте по селата като голѣмъ успѣхъ спогодбата за плащане на репарации въ размѣръ на 43 милиона златни лева годишно!

Г. Марковъ (з. в): Недейте ме предизвиква да ви кажа какъ се бори противъ репарациитѣ едно правителство, едно управление, което вие отричате. Недейте ме предизвиква да ви кажа какво каза Стамболийски тукъ на 4 юлий 1922 г., по поводъ ултиматума на Репарационната комисиия.

Д. Апостоловъ (д. сг): Глупости каза.

Г. Марковъ (з. в): Той каза: „България е окована въ обръжъ отъ договора за миръ. Новъ обръжъ ли искате да ковете?“

Д. Апостоловъ (д. сг): Ей че страшно казалъ!

Г. Марковъ (з. в): Крайниятъ срокъ на конвенцията, както знаете, бѣше 20 юлий 1922 г. Стамболийски заяви, че тази Репарационна комисиия е излѣзла вѣнъ отъ рамкитѣ на позволеното и, следователно, тя поставя въ сѣщото положение и правителството — и то да излѣзе вѣнъ отъ позволеното. И каза нѣщо повече, че тая Репарационна комисиия ще бѣде натоварена на единъ вагонъ и ще бѣде изпратена тамъ, откъдето е дошла.

Отъ сговориститѣ: Е-е-е!

Г. Марковъ (з. в): И всички опозиционери тогава си потривахъ ржцетѣ, мислейки, че Стамболийски ще падне. Истината бѣше, че Стамболийски постави именно така въпроса: или да падне, или да победи. (Възражения отъ сговориститѣ) И тѣй дойдохме ние до онази спогодба, която раздѣли въ него време голѣмия репарационенъ дългъ отъ 2.250.000.000 златни франка на две голѣми части А и Б, като сѣ почне съ плащането на първата частъ отъ 550 милиона лева, а остатъкътъ отъ 1.700.000.000 л. да се гледа следъ 1960 г. Та, казвамъ, въ областта на политическитѣ задължения ние можемъ да упрекнемъ правителството, че то не се е борило за тѣхното премахане, а напротивъ, че е пасувало, че не е направило нищо.

П. Миновъ (з. в): По линията на най-малкото съпротивление се движи — плаща!

Г. Марковъ (з. в): Г. г. народни представители, вие отблъгвате да разрешите и другъ единъ голѣмъ въпросъ — пенсионния въпросъ. Вие него нѣма да го разрешите, затова защото вие очаквате отъ пенсионеритѣ, както очаквате и отъ други И на всички, отъ които очаквате, вие нѣма да бутнете тѣхното положение. А ние открито ви заявяваме следното: ние не сме противъ пенсионеритѣ, но ние искаме пенсията да бѣдатъ поставени на една друга база. Нашето разбиране за пенсията е следното: ние не желаемъ да има двойни пенсии, каквито съществуватъ сега; ние не искаме да има високи пенсии, ние не искаме да има пенсии на млади хора, ние не искаме да има пенсии на богати хора. Ние искаме, щото фондътъ за пенсията на чиновницитѣ за изслужено време да може да се издържа самъ, да бѣде уреденъ по такъвъ начинъ, че да не бѣде засегнатъ отъ никого и заедно съ това да бѣде достатъчно силенъ, да гарантира пенсията на своитѣ членове.

Говорейки за пенсията, трѣбва между другото да ви заявя, че държавата е пропуснала не, но е забравила да засегне съдбата на онѣзи бедни инвалиди, земледѣлци и занаятчи, които, следъ като презъ цѣлия си животъ сътворили блага, по една нещастна съдба съ изхвърлени на улицата, безъ да има кой да се грижи за тѣхъ. Земледѣлската парламентарна група поддържа, че между другитѣ въпроси, които трѣбва да бѣдатъ разрешени отъ държавата, е и този въпросъ. И нека си го признаемъ: управлението на държавата, всички управления до сега, безъ изключение, малко съ се грижили въ тая областъ. Не бива да бѣде оставенъ безъ разрешение такъвъ единъ въпросъ; не бива да бѣдатъ изоставени безъ грижи отъ държавата бедни и беззащитни инвалиди, земледѣлци и занаятчи, които години наредъ съ поддържали тази държава. Последната ще трѣбва да имъ гарантира положението на старини, когато тѣ станатъ немошни и когато нѣма кой да ги гледа и нѣма съ какво да се прехранватъ. Държавата трѣбва да се погрижи и за тѣхъ.

Сега ще се спра на учебното дѣло у насъ, защото бюджетътъ е свързанъ съ общата политика на правителството.

Често се поставя тукъ въпросътъ — а снощи чухме и да се говори отъ ораторитѣ отъ болшинството — за умствения пролетариатъ, за голѣма брой образовани хора, които днесъ се скитали безнадеждно и безъ срѣдства за препитание, и че това било една аномалия, която налагала на правителството, на отговорнитѣ въ управлението лица, да намалятъ учебнитѣ заведения, да направятъ така, че нашитѣ учебни заведения да поглъщатъ само толкова хора, колкото били необходими за стопанския животъ на страната. Ние поддържаме следното: една добре уредена държава, която се управлява чрезъ пълномощници на народа, които нѣматъ нужда отъ излишни полициан и детективи, за да ги охраняватъ, ще бѣде пригодена за стопанско строителство, което ще може да погълне не само труда, физически и умственъ, на всички граждани въ страната, но и труда на онѣзи български граждани, които се скитатъ изъ разни краища на свѣта, за да търсятъ препитание. Ние поддържаме, че при добре организирана държава, съ добъръ стопански планъ, който се реализира съ предизвикване на инициативи въ всички съсловия и инициативи на държавата въ всички области на стопанския животъ, ще се откриятъ голѣми стопански работи, които ще донесатъ облага на държавата и на народа и ще създадатъ пласментъ за труда на всички граждани. Такова управление — по-нататкъ ще си направя заключението — мечтаемъ ние да има България, и увѣрявамъ ви, че то може да се достигне. Погледнете, въ какво положение се намира България. Коя отъ по-културнитѣ държави сме стигнали? Не сте ли ходили въ чужбина — въ Австрия, Чехия, Германия, Франция — ...

Д. Апостоловъ (д. сг): Тамъ нѣма дружбаши.

Г. Марковъ (з. в): ... за да видите, че ржката на човѣка е работила и надъ и подъ земната повърхностъ? Не сте ли виждали, че тамъ всѣки отрасълъ на народното стопанство е издигнатъ до степенъ да улесни гражданитѣ на страната? Достигнали ли сме това нѣщо? Не сме го и захванали. У насъ още съществува примитивното положение: водата на рѣкитѣ не само не се използва, но при дѣждовно време опростаява цѣли културни пространства и унищожава реколтата и труда на нашия земледѣлецъ. Ако въ България имаше спокойно управление, подкрепено отъ волята на народа, да насочи вниманието си къмъ тѣзи стопански реформи, нѣмаше ли тѣ да погълнатъ труда на свободнитѣ граждани въ тая страна? Азъ мога смѣло да кажа: нѣмаше и да стигнатъ.

Оставямъ настрана всички други богатства на България, оставямъ настрана въпроса за залесяването, за укре-

пването на пороищата и т. н.; оставямъ настрана всички други голѣми стопански реформи, които също така биха погълнали голѣма частъ отъ свободния трудъ на нашето население. Та, казвамъ, само една здрава политика на стопанско строителство ще може да ни доведе до положението да не се оплакваме отъ умственъ пролетариатъ, а да се оплакваме отъ липса на работни рѣце.

Ние не мислимъ, че трѣбва да се следва една политика на затваряне вратитѣ на училищата за младежта. Азъ не мога да сподѣля гледището — не помня кой ораторъ снощи го изнесе — че само способни граждани трѣбва да влѣзатъ въ училищата. Не, всички граждани трѣбва да минатъ презъ училището, всѣки трѣбва да има, ако не срѣдно, поне основно образование, за да бѣде подготвенъ за живота. Ние смѣтаме, че единъ народъ, който е просвѣтенъ, ще намѣри пътя на прогреса; ще намѣри пътищата, по които да излѣзе отъ кризата, въ която се намира. Но народъ, който, по единъ или другъ начинъ, се изостави назадъ отъ образованието и свѣтлината, ще изпада въ положение на кризи, на безизходностъ, въ положение на отнемане политическата свобода, съществуване на побоища, арестування и т. н. Точка на всички тѣзи отрицателности, г. г. народни представители! Нека се загрижимъ за онова, което ни предстои да направимъ, и да изоставимъ онова, което е минало.

Ще се спра сега съ нѣколко думи и върху бюджетитѣ на автономнитѣ учреждения. Извърши се отдѣлянето въ автономни учреждения на известни клонове отъ нашето държавно стопанство. Идеята може да е добра, но азъ по никакъвъ начинъ не мога да се съглася, че е право тѣзи учреждения и стопанства сами да редятъ и гласуватъ бюджетитѣ си, безъ да минаватъ презъ Народното събрание. Всички бюджети безъ изключение трѣбва да бѣдатъ достояние на народното представителство, което трѣбва да ги одобрява. Иначе ще изпадаме въ днешното положение: цѣлото обществено мнение днесъ е противъ високитѣ заплати въ Българската народна банка, противъ тантиемитѣ въ мината „Перникъ“ и т. н., но то даже и до сега не е научило, какви съ тѣзи заплати и тантиемѣ. Тѣзи държавни стопанства издачатъ отчети, ние ги четемъ, въ тѣхъ има всичко, само едно нѣма — нѣма заплатитѣ на служителитѣ въ тѣхъ. Бюджетитѣ на тѣзи учреждения трѣбва да бѣдатъ преглеждани и одобрявани отъ Народното събрание и заплатитѣ на тѣхнитѣ служещи трѣбва да бѣдатъ приравнени съ заплатитѣ на държавнитѣ служители. Не може въ една държава, заради туй, че си ималъ щастieto да бѣдешъ чиновникъ въ автономно учреждение, да получаващъ, при равенъ ценъ, десетъ пѣти по-голѣма заплата отъ държавния чиновникъ, който получава заплата отъ държавния бюджетъ. Това е несправедливо. Нѣщо повече: вследствие особено положение, което преживяваме, трѣбва да отидемъ дори дотамъ, че заплатитѣ на чиновницитѣ въ частнитѣ учреждения да не надминаватъ заплатитѣ на държавнитѣ чиновници.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Тамъ има свобода.

Г. Марковъ (з. в): Само по такъвъ начинъ постепенно ще може да се изживѣятъ послѣдствията отъ войнитѣ и да се създаде въ страната справедливостъ. Иначе ще се счита, че държавата за едни е майка, а за други мащеха; ще се счита, че този, който е ходилъ на фронта да варди отечеството, го е вардилъ за нѣкой спекулантъ.

Г. г. народни представители! Минавамъ на въпроса за финансовата политика на днешното правителство. Както забелязахъ въ началото на речта си, критиката по бюджета днесъ трѣбва да бѣде по-широка, защото трѣбва да разгледа въпроси отъ финансовъ и стопански характеръ, изобщо въпроса за икономическото положение на нашата страна въ неговата най-голѣма ширина. Правителството на Сговората отъ 9 юний има да се похвали съ едно — че въ своята финансова политика е успѣло да сключи два заема. То казва нѣщо повече: че сключило тѣзи заеми при условия, на каквито нѣмалѣ щастieto да се радватъ даже държави победителки. Даже, когато се приказваше за възстановителния заемъ, министъръ Молловъ го сравняваше съ нѣкакъвъ заемъ, който билъ сключенъ въ Вашингтонъ или въ Лондонъ — не помня добре — и изкарваше, че нашиятъ заемъ билъ по-изгоденъ отъ заемитѣ, сключени отъ правителства на голѣми държави победителки.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Пакъ го сключиха я!

Г. Марковъ (з. в): Този въпросъ не трѣбва да се мине бѣгло, а ще трѣбва да се разгледа по-широко. Ние поддържаме, че една отъ голѣмитѣ грѣшки на управлението отъ 9 юний насамъ е избирането пътя на заемитѣ. Трѣб-

ваше да се задоволимъ съ това, което имаме; трѣбваше да изживѣемъ тѣзи тежки времена съ сръдствата на държавата.

А. Пиронковъ (д. сг): И вие търсихте заемъ, но не ви дадоха.

Г. Марковъ (з. в): България е единъ отъ най-хубавитѣ кѣтве на земното кълбо и ние можеме да преодолѣемъ прѣкиятъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): И вие търсихте заемъ, но не можахте да го намѣрите.

Г. Марковъ (з. в): Нашето управление, макаръ че не сключихме заемъ, даде резултатъ. Това не можете да отрецете.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Сто дни Стамболийски обикаляше Европа за заемъ, а донесе едно прасе отъ Лондонъ! Това е фактъ.

Т. Мечкарски (з. в): Не е вѣрно.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Ти не знаешъ, защо е ходилъ Стамболийски. Я ми кажи, защо той обикаля Европа сто дни?

Т. Мечкарски (з. в): За да представлява България въ Обществото на народитѣ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Нищо подобно. Заемъ търсѣше, пари търсѣше. Ужъ сте демократи, но нищо не сѣ ви казвали вашитѣ министри. Пари търсѣше човѣкътъ, пари! (Възражения отъ земледѣлцитѣ) Значи, не сѣ ви бръснали за слива. И като не можахте да сключите заемъ отъ странство, сключихте вътрешенъ заемъ, и онзи день министърътъ на финанситѣ изгори въ зимника на Дирекцията на държавнитѣ дългове облигации за 6 милиарда лева отъ този вашъ вътрешенъ заемъ.

Г. Марковъ (з. в): И вие ще изгорите боноветѣ, но нѣма да ви сѣдимъ за това.

Н. Стамболиевъ (з. в): Стамболийски ходи сто дни въ чужбина, за да въдвори вътрешенъ и външенъ миръ следъ войнитѣ, които вие водихте; Стамболийски ходи сто дни въ чужбина, за да прокара една добра външна политика; Стамболийски ходи и оправда сръдствата, които е разходвалъ. А вие какво правите? Въ годината има 365 дни, вашитѣ министри 300 дни ходятъ да сключватъ заеми, които изядоха наполовина.

Т. Кожухаровъ (д. сг): По-интересно е да ми кажешъ съ каква свита обикаляше Стамболийски изъ Европа — специаленъ вагонъ и вътре шиши-миши. (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ. Възражения отъ земледѣлцитѣ) Може ли да се обикаля цѣла Европа съ женски сто дни? И вие — демокрацията — мълчите! (Възражения отъ земледѣлцитѣ) Стамболийски обикаля Европа съ женски! Какъ може такава нѣщо?

Т. Мечкарски (з. в): (Възразява нѣщо)

Т. Кожухаровъ (д. сг): Азъ тебе те познавамъ, ти си добъръ човѣкъ. Какъ ти можешъ да търпишъ вашиятъ министъръ-председателъ да вземе 2-3 женски да ги развежда изъ Европа? Това не е ли срамота? Какъ не се възмутихте! А, не може такива работи да ставатъ! (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни продължително) Моля, тишина, г-да.

М. Мотевъ (д. сг): И когато се връщаше Стамболийски отъ Европа, изкарваха ни съ пушки и стража да го посрѣщаме. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

К. Томовъ (з): Ти бѣше дружбашъ. Ходилъ си по собствено желание, за да те награди и тебе.

М. Мотевъ (д. сг): Лъжехте българския народъ, че царътъ се връщалъ. Срамота! Мълчете!

Г. Марковъ (з. в): Г. г. народни представители! Ще засегна другъ единъ въпросъ, който заслужава вниманието на цѣлото народно представителство, и по който смѣтамъ,

че не ще има пререкания. Политиката на правителството отъ 9 юний да прибѣгва до заеми е погрѣшна политика, първо, заради туй, защото очевидно бѣше, че нѣмаше условия, за да се сключи благоприятенъ за България заемъ, тъй като ние бѣхме една победена държава и, освенъ това, имаме да плащаме стари борчове на държавитѣ победителки; и, второ, заради туй, защото още живѣхте подъ единъ режимъ, при който се искаше да се узакони опекуството надъ България отъ държавитѣ победителки. Следователно, условията за външенъ заемъ бѣха неблагоприятни за България. Ние осѣждаме тази политика на заеми още и заради туй, че, независимо отъ тежкитѣ условия, които се поеа, имаше и специални условия, които тежатъ извънредно много днесъ на българския народъ и държава и отегчаватъ нашето положение.

Съ бѣжанския заемъ българското правителство пое ангажментъ за валоризиране на довоеннитѣ заеми — нѣщо, което трѣбва да спре вниманието на всѣкиго. Съ голѣмо внимание слушахъ ораторитѣ, които се изказаха по този въпросъ. И трѣбва да ви кажа, че ако днешното правителство има отговорностъ за слабата си борба срещу политическитѣ ни задължения, много по-голѣма е отговорността му за конвенцията отъ 11 декемврий 1926 г. — за валоризирането на довоеннитѣ заеми. Тази конвенция се наложи вследствие искането на бѣжанския заемъ. Въ какво се състои голѣмата отговорностъ на правителството? Тя е преди всичко материална. Правителството пое страшни валоризации на довоеннитѣ заеми на българската държава.

А. Пиронковъ (д. сг): Валоризация прие и Турлаковъ още презъ 1921 г., като се съгласи да плаща довоеннитѣ заеми въ французки франкове.

Г. Марковъ (з. в): Истина е, че въ 1920 г. Турлаковъ, тогава министъръ на финанситѣ, и министъръ-председателътъ сключиха една конвенция за плащането на довоеннитѣ заеми, съ която ние се гордѣемъ. Тази конвенция би могла да бѣде по-благоприятна за България при други условия, но тогава, веднага следъ войната, ние се намирахме въ условия, когато за България много малко се говорѣше, или, ако се говорѣше, много малко добро можеше да се чуе.

А. Пиронковъ (д. сг): Разбира се, като управлявахъ дружбашитѣ, какъ щѣше да се говори за България друго-яче?

Г. Марковъ (з. в): Компетентни хора пишатъ въ вестниците, че ако се сравни вашата конвенция съ конвенцията, сключена отъ Турлакова, ще излѣзе, че, по вашата конвенция, българската държава ще трѣбва да плати въ продължение на десетки години 20 милиарда лева, а г. Януловъ каза 10 милиарда лева повече. Приемамъ по-малката цифра — 10 милиарда лева — . . .

Т. Кожухаревъ (д. сг): Хайде холаанъ! Не е така.

Г. Марковъ (з. в): . . . но пакъ голѣма е отговорността на правителството на Демократическия сговоръ.

Министъръ В. Молловъ: Тази работа още не си я проумѣлъ. Ще ти отговоря доста ясно.

Г. Марковъ (з. в): Не зная, какво пакъ вие сте проумѣли. Подписали сте една конвенция отъ 11 декемврий 1926 г., въ която съществува чл. 8, дето се казва, че когато стопанското положение на българската държава би се отегчило, тя има право на облекчения. Отъ 1926 г. насамъ ние нѣмаме туй право, защото нѣма правителство, което да защити собствения си подписъ, да предави искания възъ основа на това, което е подписало.

Министъръ В. Молловъ: Азъ съжالياвамъ, че така разбирашъ.

Г. Марковъ (з. в): Азъ пакъ съжالياвамъ, че така ми отговаряте, защото нѣма да отречете, че отъ 1926 г. насамъ се изредиха събития, които трѣбваше да ви отворятъ очитѣ и да ви подсказватъ, какво да правите — да искате облекчения. Въ 1928 г. имаше земетръсъ — едно народно бедствие, при което цѣлиятъ срътъ се притече да подпомогне пострадалитѣ. Това бѣше единъ поводъ, за да се искатъ облекчения, ако имаше правителство, което да защити интереситѣ на българската държава. Този фактъ не може да се отрече.

Министъръ В. Молловъ: Туй правителство е криво за всичко!

Г. Марковъ (з. в): Затуй е отговорно.

Министъръ В. Молловъ: То е отговорно, защото имало земетръсъ!

Г. Марковъ (з. в): Не защото е имало земетръсъ — нека бжда добре разбранъ. Ако тъй сте ме разбрали, много криво сте ме разбрали.

Министъръ В. Молловъ: Правителството е отговорно за туй, че великитъ сили не направили облекчение на България. Вие да бѣхте, щѣхте да го получите, както го получихте въ 1921 г. и както го получихте по репарациитъ въ 1922 г.!

Г. Марковъ (з. в): Когато стана земетръсът — едно народно бедствие, което наложи 10% данъкъ повече за всички граждани — и когато по цѣлъ свѣтъ се събираха помощи за подпомагане на пострадалитъ — правителството имаше достатъчно основание да се позове на чл. 8 отъ вашата конвенция и да иска облекчения.

Министъръ В. Молловъ: Споредъ Васъ.

Г. Марковъ (з. в): Да, споредъ мене.

Министъръ В. Молловъ: И споредъ мене, но не зависи отъ мене.

Г. Марковъ (з. в): Ако споредъ Васъ е обратното, азъ мога да подозра съвършено други работи и ще ги кажа.

Министъръ В. Молловъ: Това е безподобно нахалство. Какво ще подозирате?

Г. Марковъ (з. в): Ще ви кажа. Не казахте ли Вие отъ трибуната, че ще изловите спекулантитъ съ държавнитъ ценни книжа по заемитъ, ще имъ изземете незаконнитъ печалби, които ще внесете въ държавнитъ банки?

Министъръ В. Молловъ: По чл. 4 ли?

Т. Кожухаровъ (д. сг): Г. министре! Бай Георги иска да каже, че Вие сте виновни, задето не сте подкупили Репарационната комисия.

Министъръ В. Молловъ: А, да!

Т. Кожухаровъ (д. сг): Защото следъ 9 юний тѣ разправяха, че сж откраднали 100 милиона, за да подкупятъ Репарационната комисия. Тѣ се оправдаваха. Когато ги питатъ, защо Стамболийски е взелъ тѣзи пари, отговарятъ, че щѣли да подкупятъ Репарационната комисия. Гледайте имъ акъла!

Г. Марковъ (з. в): Азъ говоря на български езикъ, пкъ кой както ще да ме разбере. Но едно не мога да разбера: не е ли вѣрно, че станаха безподобни спекулации съ облигациитъ по държавнитъ заеми, вследствие вашитъ конвенции и закони въ свръзка съ тѣхъ? Г. Кожухаровъ! Не е ли вѣрно, че станаха толкова безбожни спекулации съ тѣзи държавни ценни книжа? И тамъ е именно дълбоката причина, за да се мълчи по тая конвенция и да не се взематъ никакви мѣрки противъ спекулантитъ, както г. министрътъ на финанситъ декларира навремето.

Азъ бихъ задалъ единъ много интересенъ въпросъ по тѣзи валоризации. Правителството на Демократическия сговоръ имъ време да защити интереситъ на онѣзи, които претендираха, че сж строили предприятия въ нашата държава, като валоризира тѣхнитъ вземания; то имъ грижата да валоризира и държавнитъ заеми и т. н., а нѣмъ време само да помисли за голѣмитъ заборчявания, които земледѣлското население направи и прави.

Но мене ме интересува единъ фактъ: защо заемътъ на Българската народна банка отъ 1909 г. не се валоризира, както се валоризира заемътъ на държавата отъ сжщата година? Тѣзи два заема сж сключени отъ една и сжща банка и при това австрийска, въ която останаха толкозъ много български спестявания. Много интересно е защо тая валоризация на държавния заемъ не е равна на валоризацията на заема на Народната банка.

Министъръ В. Молловъ: Защото единиятъ е съ гаранции, а другиятъ — безъ гаранции.

Г. Марковъ (з. в): И защо най-после именно заемитъ отъ тази австрийска банка трѣбваше да се валоризиратъ въ такъвъ голѣмъ размѣръ?

Второ, трѣбва да ви кажа следния фактъ — въ пресата се изнесе това. Австрийцитъ едвамъ сега приематъ да валоризиратъ своитъ довоенни заеми и то съ 50%.

Министъръ В. Молловъ: Тѣ сж ги валоризирали още отъ 1925 г.

Г. Марковъ (з. в): А когато се сключи нашата конвенция отъ 11 декемврий 1926 г. за валоризирание на нашитъ довоенни заеми, австрийцитъ издигнаха плакарди на съответнитъ мѣста, кждето се лепятъ такива: „Да се предпази правителството да не трѣгне по пѣтя на позорнитъ валоризации на България“.

Министъръ В. Молловъ: И, при все туй, тѣхнитъ заеми бѣха валоризирани въ Инсбургъ презъ 1925 г. и, като изтече спогодбата отъ Инсбургъ, подновиха тая спогодба докрай.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Бай Георги не знае тая работа. Лошо нѣщо е умственъ пролетариатъ, бей! (Възражения отъ земледѣлцитъ)

Г. Марковъ (з. в): Вие имаште единъ промеждутъкъ отъ 9 юний 1923 г. до месецъ декемврий 1926 г. Азъ бихъ искалъ да чуя отъ финансовия министъръ, истина ли е, че директорътъ на държавнитъ дългове, самъ, безъ да е упълномощенъ отъ правителство или отъ Народно събрание по надлежно установенъ отъ законитъ на страната редъ, си е позволилъ да валоризира довоеннитъ български държавни заеми преди да дойде конвенцията отъ 1926 г.?

Министъръ В. Молловъ: Защо разправяте праздни работи?

Т. Кожухаровъ (д. сг): Какъ може да се говори такова нѣщо? Ти, бае Георги, си сериозенъ човѣкъ, държавникъ!

П. Миновъ (з. в): Тебе никой не може да те надмине! Ти се усъвършенствува много бързо!

Г. Марковъ (з. в): Въ връзка съ валоризирание довоеннитъ заеми, стана измѣнение на закона за външнитъ платѣжни срѣдства отъ 1 юлий 1929 г., съ което измѣнение се даде възможностъ на новитъ носители на облигациитъ — а тѣ се знаятъ кои сж — да прехвърлятъ въ чужбина облигациитъ, да ги осигурятъ на добре запазени мѣста, въ голѣми банки, да имъ се плаща първостепенна валута за купони съ настѣпилъ падежъ и излѣзли въ тиражъ облигации. Това не е ли износъ на български капитали и обедняване на Народната банка отъ девизи?

Т. Кожухаровъ (д. сг): Интересни работи има тукъ (Сочи единъ докладъ), ще ги четемъ.

Г. Марковъ (з. в): Кого охранявате вие съ тѣзи мѣроприятия? Кой е спекулантъ на тѣзи голѣми държавни облигации отъ държавния заемъ? Кого облагодетелствувате? Ако облагодетелствувате българския народъ, азъ ще си взема книгата и ще си отида на мѣстото.

Но азъ искамъ да подчертая, че по този голѣмъ въпросъ, въ свръзка съ бѣжанския заемъ, вие създадохте условия да има богаташи-милионери или, по-скоро, създадохте условия спекулантитъ да вършатъ търговия съ облигациитъ на държавата. По този начинъ чрезъ измѣнения, които прокарахте, дадохте възможностъ тѣ да изкаратъ грамадни печалби. Това е истината по въпроса за валоризацията на довоеннитъ държавни заеми.

Министъръ В. Молловъ: Азъ ще Ви дамъ пълни обяснения по тази работа и Вие сами ще видите, че говорите неистини.

Г. Марковъ (з. в): Това не е единствениятъ недостатъкъ на бѣжанския заемъ отъ 1926 г.

Т. Кожухаровъ (д. сг): (Сочи земледѣлцитъ) Разправятъ, че можели да управляватъ безъ заемъ. (Възражения отъ земледѣлцитъ. Глъчка) А въ 1921 г. Райко Даскаловъ пише докладъ до Министерския съветъ: (Чете) „Презъ 1921 г. българското правителство подписа договоръ за сключването на заемъ отъ 100 милиона франка съ една Франко-белгийска банкова и строителна група, предназначенъ изключително за постройката на нѣколко кжси желѣзнопѣттни линии. Този договоръ не можѣ да получи единодушното одобрение на Междусъюзническата комисия“. И въ заключение казва, че е необходимо да иска и

второ едно ходатайство и застъпничество отъ почитаемота Междусъюзническа комисия за единъ външен заемъ на България. „Само чрезъ такъв заемъ е мислимо да се започне развързката отъ безизходното финансово положение на България, подобрене на валутата“. Министерътъ на финансите Райко Даскаловъ пише докладъ до Министерския съветъ — за ходатайство отъ Междусъюзническата комисия. А този господинъ (Сочи Г. Марковъ) разправя, че България може да се управлява безъ заемъ и осъжда Сговора защо сключилъ заемъ. Има ли тукъ една елементарна логика, или една елементарна добросъвестност? (Възражение отъ земеделците)

Г. Марковъ (з. в): Азъ благодаря на г. Кожухаровъ, че той чете единъ документъ, една книга, която съдържа въ себе си борбата на земеделското правителство срещу политическия задължения. (Ръкоплъскания отъ земеделците)

Т. Кожухаровъ (д. сг): Заемъ искате.

Г. Марковъ (з. в): Този докладъ ни доказва и друго нѣщо — той съдържа повече отъ 150—160 страници и изразява една борба срещу репарациите. Когато вашата борба се състои само въ една официална нота, чрезъ която потвърдявате споразумението, което ние сме направили. И добре направи г. Кожухаровъ, че чете извадки отъ тоя документъ за борба срещу репарациите. Въ борбата си нашиятъ представителъ се е позовалъ на много работи — на стопанското положение, представилъ е какви нужди има държавата днесъ, за да отхвърли претенциите на Репарационната комисия. И успѣхме. (Ръкоплъскания отъ земеделците) Това е истината.

Т. Кожухаровъ (д. сг): (Къмъ земеделците) Бей! Много тегнѣози хора сте! Какво да ви каже човѣкъ? Такива тегнѣози не съмъ виждалъ.

Отъ земеделците: По-голямъ тегнѣозъ отъ Васъ нѣма.

Г. Марковъ (з. в): Съ втория заемъ, именно стабилизационния заемъ на държавата отъ 1928 г., се направи най-голямата пакостъ на нашето отечество, именно отдѣлянето на Народната банка отъ народното стопанство. По този въпросъ азъ очаквамъ не само че нѣма да ме пресичате вие отъ Сговора, но нѣкой отъ васъ ще ме подкрепи.

Отъ сговористите: Брей, брей,

Г. Марковъ (з. в): Защото единъ министъръ отъ кабинета на Сговора напусна кабинета по този поводъ, въ знакъ на протестъ срещу ангажментите, които се вземаха съ стабилизационния заемъ.

Г. г. народни представители! Нѣма по-голяма пакостъ за нашето народно стопанство да отдѣлиш Народната банка отъ участие въ това народно стопанство. Оттогава настѣпи ерата на лихварството, на експлоатацията, оттогава се пусна въ ходъ една политика, която ни доведе до днешните катастрофални резултати. Това е истината.

А. Пиронковъ (д. сг): Ерата почна въ ваше време, когато взѣмаха лихва по 40%.

Г. Марковъ (з. в): За да не бѣда голословенъ, азъ ще ви кажа, че вследствие именно на тая политика ние имаме налице следните данни. Ако въ 1911 г. пласментътъ на частните капитали въ нашето народно стопанство е билъ 33%, Народната банка е участвувала съ 40%. Въ 1928 г. това положение се измѣнява, за да достигне въ 1929 г. до положението, щото пласментътъ на частните капитали въ народното стопанство да бѣде 65%, а пласментътъ на Народната банка да достига едва 10%. По-конкретно казано, следъ сключването на стабилизационния заемъ и, главно, следъ измѣнението на закона за Народната банка, въ 1929 г. Народната банка е кредитирала частните банки съ 976 милиона лева, търговията — съ 334 милиона лева, индустрията — съ 341 милиона лева. Виждате, следователно, че още отъ първата година следъ гласуването на закона за Народната банка, последната се оттегли отъ народното стопанство и действително стана онова, което е казано въ закона — банка на банките. Това е истината. Оттогава започна активно следваната отъ по-рано съ предпазливостъ отъ Демократическия сговоръ политика да се служи на банкерите въ държавата.

Г. г. народни представители! Трѣбва да ви кажа, че именно отъ тогава и кредитътъ у насъ стана скѣпъ и

стана невъзможно вече производството въ земледѣлие, индустрия и т. н. И кредитътъ на народното стопанство не можеше да се радва вече на единъ поносимъ лихвенъ процентъ и се плащаше лихвата, установена въ частните банки. Оттогава именно слабите слоеве се хвърлиха въ мизерия, незащитени, и всѣки клонъ на народното стопанство почна да плаща на кредита лихва не по-малка отъ 16%. И ако трѣбва да се характеризира политиката на Сговора въ областта на финансовата политика, тя не може да бѣде наречена другояче, освенъ политика на лихварството.

Министъръ В. Молловъ: А, политика на лихварството!

Г. Марковъ (з. в): Ние сме страната съ най-висока лихва, г. г. народни представители. Малка България, съ трудолюбивъ и миролюбивъ народъ, съ най-големи природни богатства, благодарение финансовата политика на Сговора, е страна съ най-високи лихви въ свѣта, каквито не може да понаса народното стопанство. Който се е занимавалъ поне отчасти съ стопанска икономия, знае, че капиталътъ, вложенъ въ земедѣлието, не може да понесе лихва по-голяма отъ 6—8%; че капиталътъ, вложенъ въ търговията, не може да понесе лихва по-голяма отъ 10%, и ако понаса лихви въ по-големи размери отъ тия, които казахъ, то е въ вреда на народното стопанство, то е, което докарва скѣпотията, то е, което докарва мизерията, то е, което докарва фалитите и катастрофите.

Азъ направихъ едно сравнение между сконтовите проценти въ разните държави и ето какво излиза. На 3 юлий 1929 г. сконтовиятъ процентъ е билъ следния въ разните държави: Австрия — 7.5%, Албания — 9%, Англия — 5.5%, Белгия — 4%, България — 13%, Дания — 5.5%, Франция — 3.5%, Италия — 7%, Югославия — 6%, Литва — 7%, Холандия — 4%, Норвегия — 6%, Полша — 9%, Португалия — 9%, Швеция — 4.5%, Швейцария — 3.5%, Испания — 5.5%, Чехия — 5%, Германия — 7.5%, Североамериканските съединени щати — 5%. Едва преди нѣколко дена ние се приравнихме съ Албания — и у насъ сконтовиятъ процентъ стана 9%.

Р. Василевъ (д. сг): И въ победителките Ромъния и Гърция е 9%.

Г. Марковъ (з. в): При това, докато другите държави се интересуватъ да урегулиратъ сконтовия си процентъ своевременно и да го съобразятъ съ скѣпотията, съ етинията и т. н., ние се не интересуваме отъ повишения сконтовъ процентъ у насъ. Така напр., на 3 ноемврий 1930 г. Англия е намалила сконтовия си процентъ отъ 5.5% на 3%, Белгия — отъ 4% на 2.5%, Дания — отъ 5.5% на 3.5%, Франция — отъ 3.5% на 2.5%, Италия — отъ 7% на 5.5%, Югославия — отъ 6% на 5%, Унгария — отъ 8% на 5.5%, Полша — отъ 9% на 7.5%, Швеция — отъ 4.5% на 4%, Швейцария — отъ 3.5% на 2.5%, Испания — отъ 5.5% на 6%, значи увеличила го е съ 0.5%, Чехия — отъ 5% на 4%, Германия отъ 7.5% на 5% и Североамериканските съединени щати отъ 5% на 2.5%. Както казахъ преди малко, ние наскоро намалихме сконтовия процентъ съ 1%, за да се изравнимъ съ Албания!

Министъръ В. Молловъ: Малко други държави има съ сѣщия сконтовъ процентъ! И въ Ромъния, и въ Гърция е 9%.

Г. Марковъ (з. в): Сговорътъ твърди, че животътъ у насъ е поевтинѣлъ, и отъ неговите оратори тукъ се каза: „Ние сме страната на най-голямата евтиния“. Питамъ: ако това е вѣрно — азъ бихъ желалъ да е вѣрно, или нека за моментъ се съгласимъ, че е вѣрно — вѣрно ли е, че лихвата у насъ е малка? Не. Тогава може ли животътъ да бѣде евтинъ, а лихвата да бѣде голяма? И кой се ползува отъ това положение? Държавата регулира скѣпотията въ живота. Къде ви сѣ грижитъ, мърките въ това отношение? Ние не виждаме такива мърки. Азъ имамъ данни, отъ които се вижда, че действително има поевтиняване на земеделските произведения, които сѣ необходимитъ за живота на нашата страна. Споредъ официалните сведения, индексътъ на посѣпването на храните е вървѣлъ така: въ 1928 г. — 3.941, въ 1929 г. — 3.302, въ 1930 г. — 1.957. Вѣрвамъ, че този индексъ е сега още по-малкъ. Когато така сѣ спаднали цените на зърнените храни, когато тѣ се продаватъ така евтино, въ сѣщото ли положение сѣ другите стоки на пазара, въ сѣщото положение ли е особено лихвениятъ процентъ у насъ и нѣма ли най-сетне да се замислимъ за урегулиране на скѣпотията и за установяване на една хармония въ това отношение? Ние под-

държахме, че всичко трябва да се съобрази с цената на земеделските произведения. Намалени днес, по една или друга причина, цените на земеделските произведения, ще трябва да се намалят цените на всички други произведения. И в това отношение трябва да се вземат мерки за запращане на тѣ наречените картели у насъ. Съ законъ ще трябва да се забрани тѣхното съществуване и съ законъ да се установи единъ размѣръ на лихвата

Д. Даскаловъ (з. в): Буровъ нѣма да се съгласи!

Г. Марковъ (з. в): Азъ нѣма да ви говоря за разликата между лихвения процентъ и скотовия процентъ на банката, т. е. за разликата между лихвата, която частните банки плащатъ на Народната банка, откъдето взематъ своите кредити, и лихвата, която тѣ взематъ за кредитите, които раздаватъ отъ своя страна. Откъде-накъде тая разлика да бѣде 6%? Това справедливо ли е? Цѣлиятъ народъ днесъ изживява тежките последици отъ войната, гърчи се отъ мизерия, хора мратъ отъ гладъ, а ние си затваряме очите предъ този печаленъ фактъ и търпимъ една такава голяма разлика между лихвения и скотовия процентъ. Азъ имамъ бележки за пласираните чужди капитали у насъ, но нѣма да имамъ време да говоря за тѣхъ. Споредъ официалните издания, чуждите капитали у насъ, които не сѣ малко, отъ лихви, тангемеи и други, поради тая голяма разлика между лихвения и скотовия процентъ отъ 6%, изнасятъ годишно задъ граница 1 милиардъ и нѣколко стотинъ милиона лева отъ българското народно стопанство.

Р. Василевъ (д. сг): (Смѣйки се) Не е вѣрно.

Г. Марковъ (з. в): Да, само печалбите, които се изнасятъ, сѣ 500—600 милиона лева, а тангемеи и други, които се изнасятъ — тѣ сѣ отдѣлно.

Р. Василевъ (д. сг): Г. министърътъ на финансите ви каза какво се изнася отъ чуждите банки въ девизи.

Г. Марковъ (з. в): Азъ ще ви докажа това съ официални статистически данни. Ние си затваряме очите предъ този печаленъ фактъ, и по този начинъ, съ политиката, която водимъ, ние поддържаеме едно положение, което отегчава нашата държава. Ние сме се обърнали на Калифорния, отъ която чуждиятъ капиталъ може да черпи огромни богатства. Като обръщамъ вниманието ви на този печаленъ фактъ, че нашето селско население е заборчяло много, азъ казвамъ, че въ нашата страна доминира тази политика: лихваритъ и спекулантите да си разпредѣлятъ богатствата на нашата държава. Това е най-отвратителниятъ резултатъ на една политика, която си затваря очите предъ положението, въ което се намираме днесъ.

Р. Василевъ (д. сг): Вземете сведенията за девизната политика на Народната банка и ще видите какво се изнася и отъ кого. Тамъ има цѣла рубрика.

Г. Марковъ (з. в): Затуй ние и въ публични събрания, и тукъ наричаме правителството на Демократическия съговоръ, поради политиката му на затворени очи, правителство на лихваритъ и спекуланти.

Н. Стамболиевъ (з. в): Противодържавно и противонародно.

Министъръ В. Молловъ: Да, да! И затуй ние казваме, че ние сте били правителство на цепеничарите.

Г. Марковъ (з. в): Дали моето твърдение за отдѣляне на Народната банка отъ народното стопанство е вѣрно или не, азъ ще си послужа съ мнението на компетентни хора у насъ. Имамъ при себе си отчета на Софийската търговско-индустриална камара. Нашите констатации, че Народната банка се извади отъ народното стопанство и то се лиши отъ нея, безъ да му се даде възможностъ да може другаде да се опре, то се лиши отъ тази подкрепа, за да прибѣгва къмъ алчността на чуждия капиталъ, който обира и докарва до фалитъ, се правятъ и отъ други.

Ще ви прочета резолюцията на конференцията на търговско-индустриалните камари, състояла се въ София, отъ 4 до 9 априлъ 1930 г. По кредита конференцията прави следната констатация: (Чете) „Конференцията на търговско-индустриалните камари въ България, въ заседанието си на 5 априлъ 1930 г., следъ като се занима съ организираната на кредитното дѣло и кредитната криза у насъ, станалитъ по въпроса разисквания и като взе предъ видъ,

че, вследствие превръщането на Българската народна банка въ чисто емисионенъ институтъ и бързото и безъ нуждитъ по-дълги преходи реорганизиране на кредитирането въ страната, нашата промишленостъ и търговия се лишава отъ възможността да бждатъ непосредствено обслужвани съ кредитъ отъ нейна страна и се поставятъ въ зависимостъ отъ капризния и скѣпъ кредитъ при частните банки, приспособяването имъ къмъ който изисква единъ дълъгъ еволюционенъ периодъ; че нейното участие въ кредитното дѣло на страната се изразява преимуществено въ кредитиране на частните банки и институти, че нейните задължения и отговорности, свързани съ законната и стопанска необходимостъ да поддържа на опредѣлено ниво покритието на емитираните отъ нея банкноти и на краткосрочните ѝ задължения, и въ бждеще не ще ѝ позволи да се отклони отъ досегашната си позиция на банка на банките; че, поради липса на достатъчни източници, тя съ слабото си сравнително участие въ кредитния пазаръ на страната не е въ състояние свободно и сигурно да регулира кредита и лихвения процентъ“ — следъ като прави тази констатация, конференцията на търговско-индустриалните камари намира въ заключение, че следъ като народното стопанство е лишено отъ единъ държавенъ кредитенъ институтъ, като Народната банка, солиденъ и здравъ, регулиращъ пазара, е необходимо да се основе другъ подобенъ таквъ институтъ, който да поеме функцията на Народната банка.

Въ своето експозе г. министърътъ на финансите се спрѣ твърде обстойно върху единъ въпросъ, който действително заслужава да спре вниманието на всички народни представители. Г. министърътъ на финансите изтъкна, какво задълженията на държавата къмъ Народната банка сѣ били увеличили твърде много презъ управлението на земеделците и че, благодарение на Съвора, който наследилъ управлението на Земеделския съюзъ, увеличението имъ бѣло спряно и се е дошло до едно положение на ликвидирание съ този дългъ на държавата къмъ Българската народна банка до степенъ, да може съвършено да изчезне отъ баланса на тая последната. Г. Молловъ не пропусна да намекне, че увеличението на банковното обращение е причината за увеличението на дълга на държавата къмъ Народната банка и че това било резултатъ на анархията, която ние сме внесли въ живота

Г. г. народни представители! Ако има въпрѣкъ, който може да се хвърли върху земеделското управление, то е този, че земеделското управление увеличи банковното обращение, за да може да изплати реквизициите, които бѣха останали неизплатени отъ войнитъ. Колко може да бжде отговорно земеделското управление за войнитъ, това цѣлъ свѣтъ знае. Ние отхвърляме отъ себе си всѣка отговорностъ за войнитъ и я отхвърляме не само на приказки, но и въ действителностъ, защото ние никога не сме поддържали, че държавата чрезъ войни може да постигне благоденствие. Напротивъ, ние сме поддържали, че войнитъ могатъ само да съборятъ държавата.

Т. Кожухаровъ (д. сг): А защо гласувахте въ 1913 г. съ бѣли бюлетини?

Г. Марковъ (з. в): Ние сме поддържали всѣкога, че политиката на миръ и на разбирателство е политиката, която ще ни извади отъ тежкото положение. Ние сме били и сме противъ дръкването на сабитъ, защото трябва да се разбере, че тѣ могатъ само да заработатъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Ами защо въ 1913 г. ние подкрепихте Радославова, като гласувахте съ бѣли бюлетини?

П. Миновъ (з. в): По-тихо, г. Кожухаровъ, ще си позволѣтъ гърлото.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Добре, обясни ти, ти баремъ си интелигентенъ човѣкъ. Обясни защо въ 1913 г. ние гласувахте съ бѣли бюлетини.

П. Миновъ (з. в): Ние нѣмаме отговорностъ за войната.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Нѣмате сте отговорностъ за войната! Какъ да нѣмате отговорностъ? Че ако нѣмате отговорностъ, азъ каква отговорностъ мога да имамъ, когато азъ тогава не съмъ билъ депутатъ? Ами че вашата земеделската парламентарна група, въ 1913 г. подкрепи Радославова. Това е исторически фактъ. Какъ можете да го отказвате? (Възражения отъ земеделците)

Г. Марковъ (з. в): Г. г. народни представители! Ние заявяваме, че политиката на войнитъ води само до ката-

строфи. Това сме поддържали въ миналото, това поддържаме и сега. И затова ние смѣтаме, че не носимъ абсолютна никаква отговорностъ за всички онѣзи грѣхове на управляващитѣ, които водиха войнитѣ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Носите, носите отговорностъ. Въ 1913 г. вие подкрепихте Радославовъ. Какъ да не носите отговорностъ!

П. Миновъ (з. в): Вие, който принадлежите къмъ Демократическия сговоръ, носите отговорностъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Защо не гласувахте противъ заема на Радославовъ?

Н. Стамболиевъ (з. в): Ти вдигна рѣка да амнистирашъ Радославова.

Г. Марковъ (з. в): Земледѣлското управление може да има само единъ грѣхъ — за това, че е изплатило реквизицията на земледѣлското население, което при мобилизацията и после презъ войната трѣбваше да дава своя добитѣкъ, коли, храни пр., за да получи срещу това обезценения нашъ левъ. Ние не валоризирахме вземанията на нашия селянинъ, както вие валоризирахте и платихте валоризирани вземанията на предприемачитѣ, които вие признахте, че има да взематъ. (Рѣжоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Министъръ В. Молловъ: Само такива, като васъ, могатъ да рѣжоплѣска на такива глупости. Инфлацията обезценила паритѣ! И това е демагогия.

Г. Марковъ (з. в): Ние имаме една вина спрямо българския земледѣлецъ — за това, че не му платихме толкова, колкото му се следваше да му се плати, защото ние му платихме реквизиранитѣ материали съ обезценената стойностъ на лева.

Другото обвинение спрямо насъ е, че сме били увеличили дълга на държавата къмъ Народната банка и, казва се, че като дошелъ Демократическия сговоръ, той го намалилъ. Това не е вѣрно.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Хайде де!

Г. Марковъ (з. в): Истината е следната. Въ 1922 г., споредъ баланса на Народната банка, дългътъ на държавата къмъ Народната банка е билъ — толкова сме го оставили ние — 4.130.417.000 л. Следъ 9 юний този дългъ расте, увеличава се, за да стигне въ 1927 г. най-голъма височина — 4.950.000.000 л., т. е. съ 250 милиона лева повече отъ позволения въ закона размѣръ. Азъ ще чакамъ г. министърътъ да ни докаже тукъ, че ние сме увеличавали дълга на държавата къмъ Народната банка, а тѣ били спрѣли това увеличение.

Министъръ В. Молловъ: Това, което приказвате, не е вѣрно.

Г. Марковъ (з. в): Кое?

Министъръ В. Молловъ: Което разправяте.

Г. Марковъ (з. в): Грамотенъ ли сте, г. министре? (Рѣжоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Министъръ В. Молловъ: Отъ единъ обикновенъ човѣкъ такава духовитостъ мога да очаквамъ, но отъ Георги Марковъ — не. Единъ идиотъ може да каже на единъ грамотенъ, че е неграмотенъ.

Г. Марковъ (з. в): Ето отчета на Народната банка. (Показва го) Това е балансътъ на Българската народна банка, приключенъ на 31 декемврий 1930 г. Въ него се казва: аванси на държавното сѣкровище — 4.950.000.000 л.

Министъръ В. Молловъ: Ама това е съвсемъ друго.

Г. Марковъ (з. в): Ще кажете какво е.

Министъръ В. Молловъ: Ще го взема, ще ви го прочета и ще ви го кажа.

Г. Марковъ (з. в): Ще чакаме да кажете. — Въ 1928 г. дългътъ на държавата къмъ Народната банка пада на 3.735.242.000 л., намалява се съ 1.214.758.000 л. отъ заема, който се сключи, плюсь увеличението до 31 декемврий

1929 г. на образувания отъ насъ фондъ за сѣщата целъ отъ 554 милиона лева. Тогава, има ли отговорностъ правителството на Земледѣлския сѣюзъ, че е увеличавало дълга на държавата къмъ Народната банка или, обратното, има заслуги?

Министъръ В. Молловъ: Голѣми заслуги!

Г. Марковъ (з. в): И тия заслуги никой не ги е отрѣкълъ, не ги е отрѣкло и управлението на Народната банка въ своя юбилеенъ сборникъ по случай 50-годишнината на банката, 1879—1929 г. За реформитѣ въ времето на земледѣлското управление сѣ отдѣлни две страници, 37 и 38, като въ заключение се казва следното: (Чете) „Значението на тоя законъ“ — „законътъ за ограничение банкнотната емисия отъ 1922 г. и неговото значение“ е заглавието — „е, че той за прѣвъ пѣтъ, макаръ още държавниятъ бюджетъ да не бѣше уравновесенъ, спрѣ инфлацията, като сѣщевременно ограничи държавата да прибѣгва до емисията на книжни пари. Нѣщо повече даже, той тури началото на погасяване дълга на държавата къмъ банката съ образването на единъ фондъ за погасяването на тѣя дългъ. По тоя начинъ се целѣше да се прибѣгне съ вѣтрешни срѣдства къмъ постепенното погасяване дълга на държавата къмъ банката“.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Този законъ бѣше наложенъ на земледѣлското правителство отъ чужденцитѣ. (Възражение отъ земледѣлцитѣ). Този законъ бѣше наложенъ отъ Репарационната комисия, и вие го гласувахте ешекъ-гиби.

Г. Марковъ (з. в): (Продължава да чете) „Еще ограничение аванситѣ на държавата даде се сѣщевременно на банката възможностъ да увеличава банкнотното обращение, съ огледъ на нуждитѣ на народното стопанство, въ размѣръ на 12 пѣти отъ нейнитѣ металически резерви. Банката, най-сетне, се отдѣли отъ зависимостта на сѣкровището, за посрещане нуждитѣ на което тя трѣбваше да се грижи дотогава. Следъ тоя законъ, тя доби свобода, макаръ и да не разполагаше съ срѣдства, погълнати изключително отъ дълга на държавата, да се грижи за регулиране паричното обращение и да кредитира народното стопанство“.

К. Томовъ (з): Законътъ за реформиране на Народната банка ви се наложи отъ чужденцитѣ, г. Тодоръ Кожухаровъ! (Рѣжоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Т. Кожухаровъ (д. сг): Остави туй.

К. Томовъ (з): Какъ ще го оставя.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Не ви ли накараха да спрете инфлацията на банкнотитѣ? Вие по собственъ починъ ли направихте това, или по заповѣдъ на чужденцитѣ?

К. Томовъ (з): Да, по нашъ починъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Не е вѣрно. Подаде ви се нота, ултиматумъ да не правите фабрика за банкноти; иначе левътъ щѣше да стане като германската марка.

К. Томовъ (з): (Възражава нѣщо)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни)

Г. Марковъ (з. в): Азъ съмъ длъженъ да ви цитирамъ още известни реформи, прокарани въ времето на земледѣлското управление. Ние прокарахме закона за измѣнение на закона за Българската народна банка отъ 5 май 1922 г., съ който увеличихме основния капиталъ отъ 100.000.000 л. на 200.000.000 л., а резервния капиталъ отъ 50.000.000 л. на 100.000.000 л. Българската народна банка стана народно кредитно учреждение. Да се спра ли на тази политика, за да ви посоча радостния фактъ, че Народната банка тогава бѣше стигнала до положението да отговори напълно на нуждитѣ на нашето народно стопанство? И азъ съмъ особено доволенъ да ви разкажа сега, какъ съ очи видѣхъ да се раздаватъ съ широка рѣка кредити, но при голѣми наблюдения.

С. Мошановъ (д. сг): Съ секретаря на бахчованджитѣ, Илиа Караджовъ.

Г. Марковъ (д. сг): Не е имало случай въ наше време да се оплакватъ търговци или индустриалци отъ липса на кредитъ.

М. Мотевъ (д. сг): Ако обичате, кажете, колко селяни сж отивали въ Българската народна банка.

К. Томовъ (з): Питай Стойчо Мошановъ, той ще ти каже.

Г. Марковъ (з. в): Ние прокарахме въ закона постановления, щото само висшиятъ персоналъ, управителятъ и подуправителятъ, да се назначаватъ отъ правителството, а всичкитъ останалъ персоналъ да се назначава отъ ржкопльскания лица на банката, безъ да се бърка държавата въ това. Това е едно подчертаване на нейната самостоятелност. Ние основахме фондъ за покупка на злато презъ 1920 г., а презъ 1922 г. прокарахме законъ, съ който ограничихме банкотната инфлация.

Понеже става въпросъ за разточителство — азъ разбрахъ отъ думитъ на г. министра, че е имало разточителство — дълженъ съмъ да ви посоча една цифра, за да ми обясни г. министърътъ

С. Димитровъ (д. сг): Я кажи за 120-тѣ милиона на Стамболийски. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Ти кажи нѣщо за доставката на свини.

Г. Марковъ (з. в): Истина ли е, че въ този моментъ, вследствие политиката на Демократическия сговоръ, вследствие обединяването на самата държава, имаме днесъ 1.000.000.000 неизплатени платежни заповѣди?

С. Димитровъ (д. сг): Стамболийски бѣше най-големиятъ клиентъ на Народната банка.

Г. Марковъ (з. в): И ако това е истина, нека да ми се каже, какво ще бѣде положението, когато дойде време тѣ да бъдатъ платени, отде ще бѣдатъ взети нуждитъ срѣдства?

С. Василевъ (д. сг): Тѣ имъ приказватъ за 120-тѣ милиона кражби, а тѣ се смѣятъ. Изцапани хора леке не ги лови. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Г. Марковъ (з. в): Следъ 9 юний се узакони една политика въ Народната банка и въ държавното управление, не позволена дотогава, която азъ съмъ дълженъ тукъ да подчертая — политиката на изчерпване фондовитъ срѣдства за други цели и за други ведомства. (Ржкопльскания отъ земледѣлцитѣ)

Т. Кожухаровъ (д. сг): Не е вѣрно! За 120-тѣ милиона тѣ казватъ, че сж щѣли да подкупятъ Репарационната комисия. Това министъръ Муравиевъ го каза отъ трибуната.

Г. Марковъ (з. в): Не може едно управление да взема фондовитъ срѣдства и да ги употребява за други цели. Демократическиятъ сговоръ установи тази отрицателна политика, да взема тѣзи срѣдства и да ги употребява за други цели. И една отъ причинитъ, за да прибѣгне до заеми, бѣше тази, че той опраздни фондоветъ, и понеже нѣмаше какъ да оправдае туй опразване, трѣбваше да ги попълни съ чужди срѣдства, които доведе въ страната чрезъ заеми.

С. Рясковъ (д. сг): А нѣщо за изпразването на Арсенала, бай Георги, нѣма ли да кажешъ?

Г. Марковъ (з. в): Следователно, ако е въпросъ да се прави едно сравнение между финансовата политика преди 9 юний и тази следъ 9 юний, нѣма съмнение, заключението ще бѣде, че политиката, която е следвана отъ Земледѣлския съюзъ, е била политика на защита интереситъ на слабитъ слоеве въ тази страна, държавнитъ кредитни учреждения да служатъ на народното стопанство, а политиката, установена следъ 9 юний, довежда до едни резултати да се служи само на интереситъ на силнитъ, на богатитъ, на лихваритъ въ тази държава. (Ржкопльскания отъ земледѣлцитѣ) Затуй ние казваме, че управлението на Демократическия сговоръ е управление на банкеритъ и лихваритъ.

И тукъ нека направя едно заключение — да ми бѣде позволено да го направя. Г. министърътъ въ своето експозе подметна, че въ тази държава не трѣбвало да има съсловно управление. Съ други думи, той искаше да каже: Земледѣлскиятъ съюзъ, който претендира да управлява страната, той не може да управлява затуй, защото не бива въ страната да се регистрира съсловно управление.

Азъ заявявамъ, че ние сме съсловна организация, но не сме за съсловно управление. (Ржкопльскания отъ земледѣлцитѣ) Ние не мислимъ да управляваме съсловно. (Възражения отъ сговориститѣ) Ние искаме създаване една хармония между всички съсловия при провеждане на държавната политика. А ние туй не го виждаме въ управлението на Сговора. Ако може да се говори за едно съсловно управление, именно днесъ има такова управление начело на държавата. Днешното управление служи само на банкеритъ, на лихваритъ въ тази страна. (Ржкопльскания отъ земледѣлцитѣ), на спекулантитъ и — ще добавя — на крадцитъ въ тази страна. И ще го докажа, защото тъкмо на тази тема идвамъ сега — за фалита на Братя Бъклови.

Фалитътъ на Братя Бъклови е обществено достояние, знае се отъ цѣлия свѣтъ. Той разкри само много малко завесата за онова, което става днесъ въ управлението на държавата.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Фалиратъ хора! Само въ България ли ставатъ фалити?

Г. Марковъ (з. в): Не само ние доказваме това, но и отъ ваша страна го доказватъ. Това е истината. Само че вие сте отъ ония чисти монети, които съ малко не се задоволяватъ. Братя Бъклови фалираха, . . .

Д. Даскаловъ (з. в): Не фалираха, а ограбиха.

Г. Марковъ (з. в): . . . следъ като ограбиха хората . . .

Т. Кожухаровъ (д. сг): Ти видѣлъ ли си да фалира човѣкъ съ активъ?

С. Димитровъ (д. сг): Отъ васъ хора не фалираха ли?

Г. Марковъ (з. в): . . . при единъ пасивъ надъ 100 милиона лева. И когато се анкетира фалита на Братя Бъклови какво се установи? За да не сбъркамъ цифритѣ, ще ви ги прочета.

С. Савовъ (д. сг): А поповскиятъ синдикатъ защо фалира, като ти си отъ тамъ?

Т. Кожухаровъ (д. сг): Внимавай въ цифритѣ!

С. Димитровъ (д. сг): А Народниятъ магазинъ не фалира ли следъ като ограбихте Арсенала, Земледѣлската банка и всичко?

П. Миновъ (з. в): Умишленъ фалитъ на видни хора отъ Демократическия сговоръ, който управлява!

Г. Марковъ (з. в): (Чете) „Слѣдната ревизия за фалита на Братя Бъклови е открила, че презъ Народната банка сж минали направо и косвено чрезъ другитъ банки 667 икономически полици на сума кръгло 230.000.000 л., отъ които 141 полици на сума 50.000.000 л. стоятъ и днесъ налице въ 14 банки, включително и Българската народна банка“.

С. Димитровъ (д. сг): А-а-а! Чрезъ други банки минали!

Г. Казанаклиевъ (д. сг): Значи, 14 банки сж кредитирали Братя Бъклови, а тия банки не сж на Сговора.

Г. Марковъ (з. в): Мене ми спира вниманието фактътъ, че положението на тая фирма още отъ 1925 г. е било почти въ фалитъ. Питамъ сега: нѣма ли отговорности въ Българската народна банка за лицата, които не сж искали да погледнатъ или сж погледнали съ зажумѣли очи къмъ положението на Братя Бъклови, за да имъ дадатъ възможностъ да преминатъ съ толкова много икономически полици? Напротивъ, завежда се едно слѣдебно дѣло по тоя случай, искатъ се документи, отъ които да се установи отговорността на длъжностнитъ лица, а пресата пише, че министърътъ на финанситъ скриль тия документи въ чекмеджето си и не ги дава на следственитъ власти.

Отъ земледѣлцитѣ: А-а-а!

Г. Марковъ (з. в): Азъ искамъ да знамъ, щомъ има такова случаи, като тоя, който ви посочвамъ, който показва, че има щети не само за Българската народна банка, но и за други банки, че има отговорности на длъжностни лица, не следва ли тия отговорни лица да понесатъ последствията, които законитѣ предвиждатъ въ тая страна? Азъ

зная, че въ наше време другоаче се постъпваше. Напр., въ Поповския клонъ на Народната банка единъ касиеръ — или друго едно длъжностно лице — само задето бѣше превишило кредита на единъ търговецъ съ 5—10 хиляди лева, бѣше осъденъ на година и половина затворъ и го лежа, макаръ дадениятъ заемъ да е билъ върнатъ. А тукъ имате за 230 милиона лева икономически полици, минали презъ Народната банка! Нѣма ли отговорности за това?

Казаха ми единъ курйозъ — не знамъ дали е вѣренъ, бихъ желалъ да ми се отговори, ако не е вѣренъ — че когато е провѣряванъ отчетъ на Народната банка за 1929 г. отъ членове на Върховната смѣтна палата, на тия членове, които сж провѣрявали отчетъ, били броени чрезъ затворени пликове по 36.000 л. на всѣки едногo.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Значи, взематъ рушветъ. Прокорорътъ ще се намѣси.

Г. Марковъ (з. в): Искамъ да кажа, на какво основание се броятъ тия суми, и, второ, ако нѣма основание, какво заключение следва да извадимъ отъ това — дали не че тия суми сж броени, за да се одобри отчетътъ?

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Значи подкупватъ чиновницитѣ.

Г. Марковъ (з. в): Съ това искамъ да кажа, че когато се говори за една прехвалена политика на едно честно и почтено управление, нека не си затваряме очитѣ предъ голѣмитѣ факти, защото тѣ не сж само единъ. Днесъ тукъ случайно получихъ единъ вестникъ отъ Плѣвенъ — изпращатъ ми го за тая целъ — въ който се съобщава за фалита на друга една фирма пакъ по сѣщия начинъ. Касае се за фирмата Пенко Е. Пенковъ. Ето какво се съобщава: първо, че тая фирма не е разполагала съ капиталъ, че не е имала никакво редовно търговско счетоводство, че изключително си е служила съ икономически полици и пр. и пр. и че докато на 31 декемврий 1928 г. търговскиятъ ѝ балансъ е билъ 3.418.963 л. на следната година, 1929 г., тя бива обявена въ несъстоятелностъ съ 14 милиона лева! На следната година фирмата фалирала съ 14 милиона лева, докато една година преди това, въ края на 1928 г., търговскиятъ ѝ балансъ е билъ 3.418.963 л. Нѣма ли отговорности за това?

По-нататъкъ, г. г. народни представители, азъ ще мина върху друга една кредитна политика и ще моля да ме изслушате съ внимание. Касае се въпросътъ за земледѣлската кредитна политика, която се ръководи отъ Българската земледѣлска банка. Нека разгледаме тая политика, защото българската държава е земледѣлска, 78% отъ нашето население е земледѣлско и, ако неговото кредитиране е поставено на здрава основа, ще имаме и една здрава държава; ако имаме една добре организирана кредитна служба на нашата държава, следвана непрекъснато и постоянно, съ една почтеностъ и акуратностъ, ще добавя азъ, тя ще даде своитѣ резултати.

Българската земледѣлска банка е основана отъ капиталитѣ на земледѣлското население още преди освобождението. Нейното предназначение е да служи само на нуждитѣ на земледѣлското население и да го подкрепя въ бедствия. Обаче следъ 9 юний тая голѣма задача на Земледѣлската банка е измѣстена отъ нейнитѣ нормални релси. Това го казвамъ като предварителна уговорка, за да го потвърдя по-сетне съ даннитѣ, които съмъ събралъ отъ самата Земледѣлска банка.

Председателствуващъ А. Христовъ: Два часа говорите. Свършете!

Г. Марковъ (з. в): Всички се ползуваха отъ повече време. Моля Ви и азъ да продължа. Нѣма да продължа много.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Нека продължи, нека се изкаже човѣкътъ. Ще продължимъ и заседанието.

Министъръ В. Молловъ: Заседанието се счита за продължено.

Г. Марковъ (з. в): Г. г. народни представители! Две думи за политиката, която следва Земледѣлската банка до 9 юний. Политиката, която се следваше отъ Земледѣлската банка до 9 юний, имаше за целъ тая банка да отговори на предназначението си, като се даде въ края на краищата единъ обединенъ земледѣлски кредитъ, като земледѣлскитѣ кооперации раздаватъ личнитѣ краткосрочни заеми, а Земледѣлската банка остане да раздава

само голѣмитѣ и дългосрочнитѣ кредити на земледѣлцитѣ. Тая бѣше основната задача, която имаше да постига Земледѣлската банка. Разбира се, азъ не казвамъ, че тя е била постигната, но твърдя, че тя е била следвана и въ тоя пѣтъ тя реализира съответнитѣ резултати. За голѣмо съжаление, следъ 9 юний, на първо мѣсто, ние констатираме едно измѣстване на Земледѣлската банка отъ прѣкото ѝ предназначение да служи изключително на земледѣлското население, и второ — измѣняване системата въ кредитирането. А бившиятъ министъръ Христовъ по-късно нарече нашата политика земледѣлска!

Т. Кожухаровъ (д. сг): 9 юний ще го помните 50 години!

Г. Марковъ (з. в): Азъ имахъ тукъ случая да разгледамъ препорѣжитѣ, които сж давани отъ финансовия комитетъ при Обществото на народитѣ. Въ своитѣ препорѣжки и финансовиятъ комитетъ препорѣчва този пѣтъ, който е спасителенъ за положението, въ което се намира нашиятъ земледѣлецъ. За жалостъ, както ви казахъ, политиката, следвана следъ 9-и юний, измѣни този пѣтъ. На първо мѣсто нека да ви кажа, че тая банка се отклони отъ своето прѣко назначение и служи на други цели. Затуй законътъ за Земледѣлската банка претърпѣ измѣнение, съ което се даде възможностъ да се употребяватъ капиталитѣ ѝ за други цели. Ние имаме презъ 1928 г. раздадени заеми на окръзи и общини на сума 176 милиона лева, а презъ 1929 г. — 379 милиона лева. Земледѣлската банка, която раздава такива заеми отъ своитѣ осъждни срѣдства, недостатъчни за земледѣлското стопанство, върши една грѣшка, която че би трѣбвало да се прави. Азъ гледамъ сжщо така, че по-нататъкъ, въ 1929 г., Земледѣлската банка е извадила отъ своитѣ класи и е дала на Ипотекарната банка 91 милиона лева и на Интернационалната банка 45 милиона лева. Първиятъ кредитъ е даденъ съ условие да се дадатъ известни ипотeki на земледѣлскитѣ стопанства отъ Ипотекарната банка. Известно е на всички, че Ипотекарната банка се създаде, за да може да обслужва населението съ голѣми ипотекарни кредити — служба, която се иззе отъ Народната банка и се даде на нея. На тая Ипотекарна банка се възлагаха много надежди, но очакванията не се сбъднаха. Очакваше се, че тя ще привлѣче чужди капитали не по-малко отъ 200 милиона лева златни, но не се привлѣче абсолютно нищо и дори се дадохъ на нея капиталитѣ отъ държавата. Азъ намирамъ, че съ дадениѣ 91 милиона лева отъ Земледѣлската банка на Ипотекарната банка се отекчи положението на Земледѣлската банка, за да не може тя да отговори на своето предназначение.

Министъръ В. Молловъ: 4 и половина милиарда лева е раздава.

Г. Марковъ (з. в): По-нататъкъ наблюдаваме една система на непрекъснатъ и то доста голѣмъ строежъ на здания за клоноветѣ на Земледѣлската банка. Заедно съ това ние наблюдаваме поощряване на строежитѣ и отъ страна на кооперативнитѣ дружества, които сжщо така черпятъ кредити отъ Земледѣлската банка. Тия строежи — безъ да отричамъ нуждата отъ строежи — поглѣнаха голѣми суми, които не се дадохъ за практическа целъ, но отекчиха положението на Земледѣлската банка.

Идвамъ по-нататъкъ по въпроса за земледѣлския кредитъ, за да ви посоча пакъ една отрицателна страна отъ дейността на Земледѣлската банка. Г. г. народни представители! Споредъ отчетъ на Земледѣлската банка отъ 1929 г., тя е пласирала въ земледѣлското стопанство около 4 милиарда лева земледѣлски кредитъ.

Г. Пъчевъ (д. сг): Г. Марковъ! Презъ 1922 г. Земледѣлската банка колко бѣше пласирала?

Г. Марковъ (з. в): Отъ този кредитъ 370 милиона лева е дългосроченъ, а 3.625.000.000 л. е краткосроченъ.

Г. Пъчевъ (д. сг): Днесъ нѣма нужда отъ кредитъ.

Г. Марковъ (з. в): Млъкни бе!

Г. Пъчевъ (д. сг): Ние сме превишили кредита.

Г. Марковъ (з. в): Вземете думата и говорете на реда си.

Г. Пъчевъ (д. сг): Не говоришъ въ кръчма.

К. Томовъ (з): Да се отбележи, че когато Земледѣлската банка дава кредитъ, за да спасява земледѣлското стопанство, единъ народенъ представителъ отъ болшинството казва, че нѣма нужда отъ кредитъ.

Г. Пъчевъ (д. сг): Твърдя го, на всеуслышание го заявявамъ.

К. Томовъ (з): На министра на финанситъ го кажете, не на насъ.

Министъръ В. Молловъ: Бждете малко по-спокойни!

Г. Марковъ (з. в): Спирамъ вниманието ви на въпроса за краткосрочния кредитъ на Земледѣлската банка и ви моля да прецените положението. 3.625.000.000 л. се дадохъ краткосроченъ кредитъ, който, както знаете, се дава за 12 месеца. Като разгледаме въ какво е пласиранъ този кредитъ, ще видимъ следнитъ цифри: за изплащане дългове 470.000.000 л.; за покупка на имоти 864.000.000 л.; за строежъ на здания — 332.000.000 л.; за покупка на работенъ добитъкъ — 735.000.000 л. Или всичко за дългосрочни цели сѫ дадени краткосрочни заеми за 2.433.000.000 л. и оставатъ само 1.560.000.000 л. за краткосрочни цели. Тая цифра трѣбва да ви спре вниманието, г. г. народни представители, защото пропадането на земледѣлското стопанство иде именно отъ неправилното му кредитиране. Вземамъ заемъ съ сѫща лихва — 15—16%. Тоя заемъ, обаче, се иска да се плати въ единъ кѣсъ срокъ отъ 12 месеца; нуждата, обаче, за която е взетъ този заемъ, не може да се удовлетвори за кратко време и да се получатъ приходи, за да се върне за 12 месеца обратно заетата сума. Това е една аномалия и затуй една здрава политика, която ще замѣсти днешната, ще трѣбва да се справи непременно съ туй положение и да урегулира тия вземания подъ форма на краткосрочни заеми, които се употребяватъ за дългосрочни цели.

Не само туй: една здрава политика трѣбва да стигне дотамъ, да може да обедини цѣлия земледѣлски кредитъ. Ние поддържаме, че това трѣбва да се извърши отъ Земледѣлската банка, защото Земледѣлската банка е създадена именно за това — да спасява земледѣлското население, когато се намира въ тежко положение. Земледѣлската банка въ днешния тежкъ стопански животъ е длъжна да направи това.

Но ако се следва политиката, която се следва отъ 9 юний насамъ, ние нѣма да имаме тия резултати, които се очакватъ. Необходима е друга политика, която ще спаси земледѣлцитъ отъ задълженията имъ. Азъ чухъ и оратори отъ болшинството да спиратъ на този въпросъ своето внимание и да признаватъ, че земледѣлцитъ иматъ голѣми задължения къмъ частнитъ лихвари и банкери, и че трѣбва да се спаси населението, което е задлъжняло, но не ни казватъ пѣтищата за това спасение, или, по-право, посочватъ известни пѣтища, но ние не можемъ да се съгласимъ, че тѣ водятъ къмъ спасението. Ние поддържаме, че тия заборчявания на земледѣлското население, на земледѣлското стопанство сега сѫ резултатъ на политиката, която се води, и на изключителнитъ условия, въ които живѣемъ. И, следователно, ако имаме основание да прокарваме тукъ законъ за девалоризираме дълговетъ къмъ частни предприемачи, да девалоризираме довоенни заеми, имаме сто пѣти по-голѣмо морално право да девалоризираме задълженията на земледѣлцитъ къмъ частни лица.

Г. Нешковъ (д. сг): Ехъ, че голѣмъ финансистъ! Ами ако е далъ злато?

Г. Марковъ (з. в): Моля! Ние поддържаме, че Земледѣлската банка трѣбва да обсеби цѣлия земледѣлски кредитъ: ние поддържаме, че държавата трѣбва да я подкрепи въ това направление; ние поддържаме, че задълженията на земледѣлцитъ къмъ частнитъ лица трѣбва да бждатъ доведени до известенъ пределъ и преведени къмъ смѣткитъ на Земледѣлската банка — респ. на кооперациитъ. Ние поддържаме, че кооперацията трѣбва да се засили до степенъ да отговори на всички нужди на земледѣлското стопанство — респ. нуждата отъ дългосрочни заеми. Нѣщо повече, ако ние следваме една правилна политика на издигане кооперацията и защита отъ Земледѣлската банка на земледѣлското население, можемъ да доживѣемъ времена, да възложимъ на самитъ кооперации да събиратъ данѣцитъ на данѣкоплатцитъ и държавата да разполага съ своитъ приходи отъ данѣцитъ; плюсъ това ще се лишимъ най-после отъ онова печално явление: бирници и пристави да ходятъ по кѣшитъ на земледѣлското население, за да събиратъ данѣци.

Та, връщамъ се къмъ задълженията на земледѣлцитъ къмъ частнитъ лица и намирамъ, че една здрава политика на Земледѣлската банка ще може да прибере всички частни задължения и въ единъ дълъгъ срокъ и съ малка лихва да се даде възможностъ на земледѣлцитъ да се издължатъ. Иначе, г. г. народни представители, ако не дадемъ възможностъ на земледѣлца да се издължи, ако не вземемъ решителни мѣрки, ако не се заемемъ да спасимъ земледѣлското население отъ фаталното положение, въ което се намира, ние ще дойдемъ до единъ неизбеженъ край — фалитъ на земледѣлското население, което води къмъ фалитъ на цѣлия народъ. Ако държавата отдѣли всичкитъ свои грижи за подобрене положението на земледѣлското население, ние ще достигнемъ до единъ резултатъ, който ще се отрази благоприятно на цѣлото народно стопанство. Затуй ние казваме, че Земледѣлската банка трѣбва да има една здрава политика, която да подсили кооперациитъ въ чашата страна, на които да опремъ по-нататъкъ нашето земледѣлско производство. Ние поддържаме, че трѣбва да се стигне до монополизиране на земледѣлския кредитъ, съ привилегия на Българската земледѣлска банка и кооперациитъ. Една анархия имаше ...

Г. Пъчевъ (д. сг): Въ 1920 г.

Г. Марковъ (з. в): ... при набавянето на земледѣлски орждия и машини отъ Земледѣлската банка. Трѣбва да ви спра за малко вниманието и на този въпросъ. Съ набавянето на тия орждия и машини станаха голѣми гешефти, които ще имаме случай да изнесемъ при разглеждането бюджета на Министерството на земледѣлието. За да не бжда отекчителенъ, ще ви прочета само заключението на ревизионния актъ отъ 17 май 1930 г., отправенъ до министра на земледѣлието, а именно: (Чете) „Комисията остава съ убеждение, че г. Шиваровъ въ качеството си на администраторъ на Земледѣлската банка е изголувалъ служебното си положение, за да си набави лична облага въ вреда на кооперациитъ и е изложилъ престижа на банката, поради което той не може да остане за въ бждеще на заеманата отъ него длъжностъ“.

Обаче г. Шиваровъ се моли да си даде оставката, дава му се известенъ отпускъ, а вчера вестниците съобщиха, че той е назначенъ да посрѣдничъ при продажбитъ на Земледѣлската банка. Нѣмамъ време подробно да ви опишамъ срамнитъ действия на Земледѣлската банка по доставката на орждия и машини, по доставката на люцерново и фиево семе. Достигнали сме до едно положение, щото секретарятъ на легацията въ Прага съ телеграма да иска отъ София да заповѣдатъ да се освободи легацията отъ комисията на Земледѣлската банка, а заедно съ това и отъ тѣзи срамни пазарлъци, които ставатъ тамъ отъ сѣщата. Тоя въпросъ при бюджета на Министерството на земледѣлието ще се изнесе по-подробно, сега само го засѣгамъ, за да кажа, че вашата политика на разточителства и на грабежъ не е малка и че тя ще поледи на една парламентарна анкета.

Министъръ В. Молловъ: Като намѣримъ единъ чиновникъ, че е злоупотрѣбилъ, уволняваме го.

Г. Марковъ (з. в): Вие избѣгвате една парламентарна анкета, но ще дойде време, когато тя ще се извърши и тогава ще видите собствентъ си дѣла.

Председателстващъ А. Христовъ: Завършете, г. Марковъ!

Г. Марковъ (з. в): Г. г. народни представители! Постоянно ми се напомня, че трѣбва да свърша.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Трѣбва, бай Георги!

Г. Марковъ (з. в): Добре, азъ ще свърша. Но азъ не мога да пропусна да не засегна единъ въпросъ, който е не по-малко важенъ — въпросътъ за спокойствието на страната.

Председателстващъ А. Христовъ: Говорите вече два часа и 20 минути, г. Марковъ!

С. Кърловъ (з. в): Единъ часъ отъ времето му се отне въ апострофи. Трѣбваше да вземете мѣрки да не го апострофиратъ.

Г. Марковъ (з. в): Г. г. народни представители! Азъ нѣма да пропусна този въпросъ, който трѣбва да спре вниманието на всички ни — вътрешното положение на

страната ни. Безъ да правя каквото и да е преувеличение, азъ мога да заявя, че днесъ живѣемъ въ единъ политически режимъ, г. Кожухаровъ, какъвто не е преживявала нашата държава. Никога не е имало случаи български граждани, безъ какъвто да е поводъ, да се отвлечатъ въ участъцитъ, да имъ се отнема здравето и да се хвърлятъ като обикновенъ торъ на боклука. Ако това бѣше единъ случай, ако това бѣше се случило на едно мѣсто, ние бихме ги простили. Но това е една система на отнемане политическитъ свободи на българскитъ граждани. Въ много околии ние не можемъ да се радваме на свободата да си устройваме политически събрания, които въ никой случай не могатъ да бѣдатъ въ вреда на държавата. Ние казваме, че това насилие, нѣмащо равно на себе си, което цари сега въ страната ни, доведе до страшната криза, въ която живѣемъ. Ако имаме единъ режимъ на свобода, ако е гарантирана личната свобода, животътъ и имотътъ на гражданитъ въ тая страна, ние ще изживѣемъ тази криза.

За това задачата на утрешния день трѣбва да бѣде да се създаде управление, което ще извади отъ употребление насилието, като мѣрка за управление на държавата. Това е първото условие, което ще ни изведе по-нататъкъ отъ пропастьта, въ която сме паднали. Безъ вътрешно спокойствие, трѣбва да разберете, че нѣма напредѣкъ. Въ името на това спокойствие трѣбва да се притѣпятъ всички партизански настроения, които съществуватъ днесъ въ разнитъ сѣди.

С. Димитровъ (д. сг): Които създавате вие.

Г. Марковъ (з. в): Заради туй ние намираме, че вие не можете да произведете законодателнитъ избори за следващото Народно събрание. Ако вие ги произведете, вие ще напишете нова черна страница въ българската история, може би по-страшна отъ 9 юний. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ)

Вие издигате на нова смѣтка фронтоветъ, които вие създавате съ вашата политика. Азъ нѣмамъ време да ви кажа кой и какъ създаде фронтоветъ. Една политика на миръ, на редъ, на творчество не създава, а премахва фронтоветъ. Ние не бихме имали болшевизмъ въ България, макаръ да го има въ Русия, ако имаше стопанско строителство въ нашата държава. И се надвѣмамъ, че утрешниятъ день ще ни доведе тамъ: чрезъ едно стопанско строителство, което ще създаде благоденствие на народа, ще се извади отъ употребление насилието въ нашата държава.

Та, казвамъ, вие не създадохте условия за вътрешенъ миръ — единствена гаранция за държавенъ напредѣкъ и народенъ просперитетъ. Ще кажа единъ случай, за да иллюстрирамъ вашата политика.

Когато прокарахте амнистията, вие се борихте да има една амнистия неравна; на васъ си дадохте пълна амнистия, а на другата страна дадохте амнистия на частъ по лъжичка. Амнистия ако се дава, тя се дава за събития, а не за лица. Нѣщо повече, когато се прокараваше законътъ за амнистията преди две години, вие дадохте тържествено обещание, че въ бѣдеще чрезъ помилване ще освободите отъ затворитъ всички граждани, извършили политически престѣпления. Стана ли това? Освободихте ли нѣкого отъ затворитъ? Не само не освободихте никого, но отекчихте положението на политическитъ затворници. Вие даже криво прилагате закона за амнистията, въ който се казва, че всѣки, който следъ излежаване на известна частъ отъ наказанието си, остане да лежи 12 години, се счита амнистиранъ. Вие нищо не сте направили въ това отношение — следователно залѣгвахте българското общество, че правите нѣщо.

Вие искате да унищожите болшевизма и анархията въ нашата страна чрезъ насилие, а ние ви казваме, че това е погрѣшенъ и фаталенъ пѣтъ. Съ насилие не може да се управлява, както и на щикове не може да се стои. Дайте свобода и ние ще ви кажемъ: управлявайте! Но понеже не сте я дали, вие не можете да управлявате, и ако управлявате, не можете да доведете страната до единъ добъръ редъ.

Ние се боримъ за една нова властъ, която да възстанови пълненъ вътрешенъ миръ въ нашата държава. Ние искаме правителството, което ще наследи правителството на Сговора, преди всичко да даде миръ на тази страна, ...

Г. Пъчевъ (д. сг): Както въ 1922 г.

Г. Марковъ (з. в): ... всѣки гражданинъ да се чувствува, че е свободенъ и равенъ предъ законитъ. Ние отричаме властта на силната ржка. Ние признаваме само една силна властъ — властта силна съ довѣрието на народа. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ)

И ви увѣрявамъ, че ако ние можемъ да създадемъ една властъ, която има довѣрието на народа, ние ще преодолѣемъ всички вътрешни прѣчки, ще подобримъ нашето стопанско положение и, най-главно, ще преодолѣемъ всички външни затруднения, които висятъ на гърба на българския народъ. Само отъ такава властъ ние даваме нашето съгласие да бѣде ръководена България и само за такава властъ Земледѣлскиятъ съюзъ ще се бори въ рамкитъ на законитъ, отричайки правото на всѣки насилникъ. (Продължителни ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ)

Т. Кожухаровъ (д. сг): Стига, бе!

С. Василевъ (д. сг): Всички, които ржкоплѣските, сте изключени, вие не сте въ Земледѣлския съюзъ. Гичевъ сега обикаля и на събранията ви рже.

Т. Кожухаровъ (д. сг): (Къмъ земледѣлцитъ) Я кажете колко души сте изключени! Гичевъ кжде е? (Възражения отъ земледѣлцитъ) Бай Георги забрави да каже кой ще бѣде министъръ-председателъ при новата властъ! (Възражения отъ земледѣлцитъ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да!

Съобщавамъ на г. г. народнитъ представители, че е постановилъ законопроектъ за измѣнение на чл. 138 отъ закона за тютюна. (Вж. прил. Т. I, № 90)

Вносители на законопроекта сж народнитъ представители г. г. Александъръ Цаневъ и Малинъ Паневъ.

Законопроектътъ ще бѣде отпечатенъ и раздаденъ на г. г. народнитъ представители.

Има думата народниятъ представителъ г. Христо Калайджиевъ.

Х. Калайджиевъ (раб): Само половинъ часъ има още, г. председателю!

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще го използваме.

Х. Калайджиевъ (раб): Азъ моля да се отложи за утре.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има още половинъ часъ — дж го използваме.

С. Василевъ (д. сг): И той е представителъ на народа — нека се изкаже.

Х. Калайджиевъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въпросътъ за бюджета, който е поставенъ на разискване предъ насъ, е въ неразривна връзка съ стопанското положение на страната. Ето защо азъ ще почна съ разглеждане на последното. (Повечето отъ земледѣлцитъ, станали прави, почватъ да излизатъ)

Т. Кожухаровъ (д. сг): Почакайте малко, кжде излизате? (Сочи Х. Калайджиевъ) Това е вашъ съюзникъ — изслушайте го!

Г. Марковъ (з. в): Той е вашъ съюзникъ, защото, вие създавате единнитъ фронтове.

Министъръ В. Молловъ: Вие съ тѣхъ вървите, вие сте сжщитъ, пѣкъ ние сме създавали единни фронтове! Стамболийски на тѣхъ искаше да предава властта — тукъ много пѣти го е казвалъ! Бѣдете спокойни — колдотъ за единния фронтъ, знае се кжде е той. (Пререкания между земледѣлци и сговористи)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Моля всички да седнатъ по мѣстата си! Моля, г. Василевъ!

С. Василевъ (д. сг): Моля Ви се, недейте ми прави бележка! Азъ само единъ пѣтъ се обадихъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Какво искате да кажете, г. Василевъ?

С. Василевъ (д. сг): Моето име споменахте.

Председателствуващъ А. Христовъ: Азъ помолихъ всички народни представители да седнатъ на мѣстата си и да дадатъ възможностъ на оратора да говори.

Х. Калайджиевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Общостопанската криза въ капиталистическия свѣтъ днесъ е общопризнатъ фактъ. Тя се изразява, споредъ думитъ на г. Мишиковъ миналата година и тия на г. Молдовъ

тая година, главно въ голѣмото свръхпроизводство и голѣмото намаление на консомативната способност на маситѣ. Г. Кожухаровъ, когато азъ миналата година подчертавахъ тия основни белези на кризата, упорито отказваше да ги възприеме и разбере и се провикваше, че самиятъ Карлъ Марксъ не би могълъ да ги разбере. А тая година сѣщиятъ г. Кожухаровъ въ в. „Слово“ пише: „Свѣтътъ е достигналъ до единъ чудовищенъ парадоксъ — при незапомнено въ историята свръхпроизводство, имаме максимумъ мизерия и страдание“.

Прочее, какъ се достигна до тоя парадоксъ, както нарича г. Кожухаровъ кризата?

Т. Кожухаровъ (д. сг): Азъ искамъ ти да го обяснишъ. Азъ не го разбирамъ.

Х. Калайджиевъ (раб): Сега ще го обясня.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Ха така!

Х. Калайджиевъ (раб): Г. Лапчевъ намираше до преди една година, даже и по-малко, че у насъ криза нѣма; после твърдѣше, че доколкото има криза, тя се дължи на една неплодородна година. Сега признава вече кризата напълно и я намира за свѣтовна напасть, която, споредъ неговия оптимизъмъ, скоро ще мине. Болшинството намира причината ѝ въ войната, и специално българската криза обяснява съ влиянието на свѣтовната криза. А опозицията намира обяснението ѝ изключително въ сговористкото управление, което, споредъ нея, е изпортило реализирането на деветоюнскитѣ лозунги.

Споредъ работничитѣ, обяснението е следното. Капиталистическиятъ свѣтъ е въ дълбока криза отъ войната насамъ, която причини грамадни разрушения на стопански блага. Отъ тогава насамъ капиталистическиятъ свѣтъ води упорита борба за възстановяване на капиталистическото стопанство. Въ началото, обаче, тая борба срѣщаше въ тоя си стремежъ голѣмата съпротива на революционно настроенитѣ маси и целта ѝ бѣ, при максимумъ отстъпки на маситѣ, правени чрезъ дребно-буржоазнитѣ партии, извикани на властъ, да се запази системата. Следъ това дребнобуржоазнитѣ партии бѣха изринати отъ властъ — нѣкъде съ превратъ, нѣкъде безъ превратъ — и буржоазията взе въ собственитѣ си рѣцѣ юздитѣ на управлението. Следъ тоя успѣхъ, за разрешението на стопанската проблема буржоазията прибѣгна до рационализациата, която се изрази въ картелирането на однороднитѣ индустрии, въ строене индустриалнитѣ предприятия близо до суровитѣ материали, които тѣ обработватъ, въ голѣми технически изобретения и нововъведения, които измѣстиха въ голѣма степенъ необходимостта отъ човѣшкия трудъ, . . .

Министъръ П. Стайновъ: Лошо ли е това — рационализациата?

Х. Калайджиевъ (раб): Азъ ще обясня. — . . . въ намаление заплатитѣ, увеличение на работния день и пр.

Първата причина — картелирането — доведе до скъпотията на индустриалнитѣ продукти, а всички останали предизвикаха съ милиони безработни; а като общо послѣдствие — намаление на консомативната способност на маситѣ.

(Председателското мѣсто заема подпредседателътъ В. Димчевъ)

На тая база капиталиститѣ успѣха да достигнатъ до известна стабилизация. Но именно защото на тая база се постигна стабилизация, работничитѣ казаха: тя не може да бѣде освенъ временна.

И действително, следъ нѣколко години се яви парадоксътъ, надъ който се чуди г. Кожухаровъ: грамадно производство и грамадна мизерия на маситѣ, по силата на която тѣ не могатъ да погълнатъ това производство.

Къмъ тия причини повлияха още следнитѣ странични причини: бързата индустриализация на свѣта въ лицето на разнитѣ колонии, което обстоятелство ограничи въ голѣма степенъ нѣкогашнитѣ пазари на метрополиитѣ, и особено бързата индустриализация на Съветския съюзъ.

Кризата почна да бушува съ страшна сила и стана видима за всички отъ 1929 г. Отъ тогава насамъ тенденцията е къмъ задълбочаване.

По тоя въпросъ — че тенденцията е къмъ задълбочаване — в. „Демократически сговоръ“ отъ 23 декемврий 1930 г. е намалѣло съ 46%; презъ 1929 г. сѣ използвали придоби такъвъ размѣръ и интензивностъ, какъвто досега, въ модерното стопанство, не е билъ отбелязанъ. И презъ последния месецъ неблагоприятнитѣ тенденции още

повече се влошиха. Спадането на производството, намалението на стокооборота се още повече засилиха“.

В. „Търговско-промишленъ гласъ“ отъ 6 февруарий 1931 г. изтъква, че външната търговия на най-важнитѣ държави презъ 1930 г. е съ 20% по-малка сравнително 1929 г. Споредъ мнението на Макдоналдъ, изнесено въ в. „Демократически сговоръ“, положението е не само лошо, но и критично. Споредъ Кейнесъ, английски икономистъ, настоящата криза е една отъ най-великитѣ катастрофи въ свѣта.

Азъ имамъ нѣкои цифри за намалението на производството въ Съединенитѣ американски щати. Напр., производството на стоманата отъ м. февруарий до м. декемврий 1930 г. е намаляло съ 46%; презъ 1929 г. сѣ използвали само 58% отъ производствената способност на стоманената индустрия, а презъ м. декемврий 1930 г. — само 30%. Спадането въ автомобилната индустрия е съ 30% само за една година, а въ строежа спадането е съ 35—40% за сѣщото време. Освенъ това, 1.100 банки, съ капиталъ 200 милиона долара, сѣ фалирали презъ 1930 г. Въ Америка тази година горятъ царевича, вмѣсто вжглища. Въ Бразилиа презъ 1930 г. сѣ изхвърлили 2 милиона човала кафе въ морето. Въ Германия употребяватъ десетки хиляди тона рѣжъ за храна на свинитѣ. Посѣвната площ на памука и житото се намалява съ 10—15%. Швеция и Финландия сѣ сключили за 1931 г. договоръ да ограничатъ съ 20% производството на дървенъ материалъ, за да държатъ ценитѣ високи. Въ земеделскитѣ конференции въ Букурещъ и Варшава е разисквано за намаление на посѣвната площ. Брианъ дава сѣщия съветъ.

А за безработицата, която е най-важниятъ барометъръ на кризата, цифритѣ сѣ следнитѣ: въ Съединенитѣ американски щати презъ 1929 г. е имало 5—6 милиона безработни, а презъ 1930 г. — 10 милиона; въ Англия презъ 1929 г. — 1—2 милиона безработни, а презъ 1930 г. сѣ нарастнали на 3 милиона; въ Германия презъ 1929 г. е имало 2—3 милиона безработни, а презъ 1930 г. сѣ нарастнали на 5 милиона.

Поради кризата, бюджетниятъ дефицитъ презъ текущата година за Съединенитѣ американски щати е половинъ милионъ долари, за Франция — 1½ милиарда франка, а за Англия г. Сноуденъ заявява: „Финансовото положение на Англия се намира за небивало досега тежко положение“. Френскиятъ министъръ на финанситѣ, съобщавайки горния дефицитъ за Франция, заявява: „Следващото бюджетно управление ще бѣде още по-тежко. Тенденцията на държавнитѣ приходи е къмъ намаление“.

Още единъ примѣръ за намаленото индустриално производство. Споредъ единъ цитатъ отъ „Прагеръ пресъ“, производството на готови фабрики въ Съединенитѣ американски щати е намалѣло отъ 20 до 35%.

Изходътъ отъ това положение капиталиститѣ търсятъ въ войната, което нагледно се вижда отъ бюджетитѣ. Така, военниятъ бюджетъ и военнитѣ задължения съставляватъ следния процентъ отъ общия бюджетъ: въ Англия — 54%, въ Италия — 43%, въ Полша — 40%, въ Франция — 65%.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Въ Русия какъвъ е процентътъ?

Х. Калайджиевъ (раб): Ще кажа.

С. Рясковъ (д. сг): Кажи го сега, за да не забравишъ после!

Х. Калайджиевъ (раб): Тамъ е къмъ 8-7%. — Отчаяното положение на капиталиститѣ върху изхода отъ това състояние се вижда отъ речта на холандския министъръ на финанситѣ въ една комисиия на Обществото на народитѣ. Той, като обръща вниманието на комисията върху огромната опасностъ отъ несигурното положение въ Европа, предупреждава разнитѣ правителства да престанатъ да лѣкуватъ кризата съ разни палиативни мѣрки. Той самиятъ препорѣчва за сигурна мѣрка премахването на митническата война чрезъ споразумение въ Обществото на народитѣ. Но самиятъ той въ речта си предварително бележи, че всички решения въ това отношение, взети въ Обществото на народитѣ, никога отъ никого не се изпълняватъ.

Тоя песимизъмъ обяснява в. „Слово“ съ следнитѣ думи: „Всички държави следъ войната се опитаха да индивидуализиратъ своето национално стопанство съ огледъ на една бѣдеща война“.

Паралелно съ пѣтя на войната капиталиститѣ търсятъ изхода и въ засилване на рационализациата. Обаче и двата начина за търсене изходъ отъ кризата значатъ засилване на първопричината, която породила днешната криза. Така международниятъ капитализъмъ попада въ единъ омагьосанъ кръгъ, отъ който изходъ нѣма и всички пѣ-

тища за неговото заздравяване сж заприщени. Защото той не може да спре нито техническия прогрес, за който капиталистическият рамки сж станали тѣсни, нито може да спре индустриализацията на свѣта, нито да се откаже от експлоатацията. Пѣтицата, по които той търси спасение, както казахъ, само ускоряват неговата гибелъ.

Свѣтовната криза, безспорно, се отрази и върху българската криза. Отрази се съ машинизирането на земедѣлието въ Съединенитѣ щати и Съветския съюзъ, поради което българскитѣ жита не могат да ги конкуриратъ; отрази се съ стремѣжа на отдѣлнитѣ държави да засилятъ своето земедѣлие, за да не сж въ зависимостъ въ бѣдѣщата проектирана война за своята прехрана отъ други държави; отрази се съ липса на пазари за захарната индустрия, за текстилната индустрия, поради което стѣсненіе текстилнитѣ фабриканти напѣватъ за връзки съ Съветския съюзъ и пр.

За българската криза, разбира се, има и специални български причини. Тѣ сж: първо, увеличението на бюджетитѣ съ повече отъ два пѣти, сравнително 1923 г., за увеличѣние заплатитѣ на бюрократитѣ, които почнаха да взематъ съ десетки и стотици хиляди лева заплати, за увеличѣние пенсийтъ на сѣщитѣ, които почнаха да взематъ по 5.000 л. месечно пенсия, а нѣкои и двойни пенсии, за увеличѣние военния бюджетъ, за изплащане лихви и погашения на новитѣ заеми; и, второ, разюздано обирание на земедѣлското население съ премахването на консорциума, който, макаръ и съ много недостатѣци, бѣ една прѣчка въ това отношение. Поради това, вследствие разнитѣ игри на спекулантитѣ, ценитѣ на хранитѣ бързо спаднаха още тогава.

С. Димитровъ (д. сг): Г. Калайджиевъ! Кога спаднаха ценитѣ на хранитѣ? Въ земедѣлско време, преди 1923 г., ценитѣ на хранитѣ бѣха достигнали до 4.80 л., а следъ туй достигнаха до 6.80—7 л. и 8 л. Кога спаднаха? Спаднаха отъ една година насамъ, когато се засили свѣтовната криза.

Х. Калайджиевъ (раб): Непосрѣдствено следъ преврата въ 1923 г. се намалиха ценитѣ. Играта на спекулантитѣ презъ 1925 г. се прояви съ износа на житото и внасяне на мухлясало жито отъ Сърбия. Сѣщото се повтори въ края на 1929 г. и началото на 1930 г., като при изобилие на жито се внесе такова отъ Сърбия за повече отъ 500 милиона лева.

С. Димитровъ (д. сг): Това сж невѣрни работи.

Х. Калайджиевъ (раб): Спомнямъ си обясненията на г. Ляпчевъ по въпроса за внесеното жито отъ Сърбия презъ 1929/1930 г. — че е допустна въ това, за да се регулиратъ ценитѣ, защото последнитѣ на вътрешния пазаръ били високи.

Презъ 1925 г. захарнитѣ фабриканти направиха локаути, въ резултатъ на което намалиха цената на цвеклото за тонъ отъ 800 на 630 л. При дохождането на властъ на Сговора ценитѣ на тютюнитѣ сж били около 40 л., следъ това почнали да се покачватъ и стигнали до 80 л. Въ туй време, обаче, тютюневитѣ фабриканти постоянно разпиратъ за спадане на ценитѣ, за конкуренция на грѣцки и турски тютюни и закупуваха масата отъ тютюна за 7—8—10—20 л. и при това съ 15 и 20% безъ пари, като разваленъ.

Трето. Премахване на жилищния законъ, което предизвика увеличение на наемитѣ съ 5 и 6 пѣти.

Четвърто. Презъ 1923 г. рѣдко бѣше надница подъ 50 л., а презъ 1928 г., споредъ статистиката, сж получавали отъ 15 до 30 л. 2.937 мъже и 8.435 жени, отъ 30 до 45 л. 9.901 мъже и 16.582 жени, отъ 45 до 60 л. 16.517 мъже и 14.184 жени, отъ 60 до 80 л. 23.056 мъже и 3.826 жени, отъ 80 до 100 л. 15.953 мъже и 570 жени, отъ 100 л. нагоре 6.791 мъже и 92 жени; или подъ 60 л. — 68.556 души, отъ 60 до 100 л. — 43.405 души, а отъ 150 л. нагоре — само 6.883 работника.

Пето. Далаверитѣ. Я си спомнете за арбитражитѣ дѣла, почнати веднага следъ 9 юний, чрезъ които съ милиони лева бѣха дадени за облагоустване на разни партизани! Спомнете си за многобройнитѣ разкрити кражби — а неразкрититѣ сж, безспорно, много повече. Отъ първитѣ въ тоя моментъ сѣмъ въ състояние да ви напомня аферата съ началника на трудовото бюро въ София, съ тоя въ Станимака и Пловдивъ; поглѣждането на нѣколко милиона лева съ измѣненіето на поемнитѣ условия по направата на пѣти отъ София за Банка; за бирника Спасовъ и т. н. Вие сте винаги заявявали, че това сж отдѣлни случаи, които се преследватъ и наказватъ. Добре, но все

пакъ това рисува моралното разложение и корупцията, която цари въ вашитѣ сѣрѣди.

Шесто. Въ рационализацията, която се изрази, освенъ въ намалението на надницата, още въ повсемѣстното нарушение на 8-часовия работенъ день и премахването на всѣкъвъ контролъ, поради което имаме следното нарастване на злополуки: въ 1923 г. — 600, въ 1924 г. — 683, въ 1929 г. — 1.998, а въ 1930 г. само въ Софийския окръгъ има 1.014 злополуки. Сѣщото това повлѣче следъ себе си нарастване на безработицата.

Седмо. Засилването на полицейския тероръ надъ работницитѣ и селянитѣ, за да не могат да се защищаватъ и отстояватъ своитѣ права.

Осмо. За стабилизирането на сговористката властъ предъ външния свѣтъ признаха се всевъзможни финансови претенции, като тия на Дисконто-Гезелшафтъ, на Декло-знера, на ромѣнитѣ и пр.

Девето. Покровителство на индустриалци и търговци за безогледна експлоатация на маситѣ чрезъ тѣхнитѣ картели.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Търговцитѣ пропаднаха, бе г. Калайджиевъ

Х. Калайджиевъ (раб): Пропаднали сж дребнитѣ, но голѣмитѣ не сж. Една страничка, какъ става това покровителство, ни дава г. Нури Таджеръ въ своя рефератъ по митническата тарифа предъ търговското съсловие. За захаръта, като взима предъ видъ „необучеността“ на българския работникъ, че нашето цвекло може би дава по-малко захаръ, акциза, амбалажа и 25% печалба, намира, че би трѣбвало да се продава 22-50 л. килограмъ, но тя се е продавала 30 л. — точно толкова, колкото струва чуждестранната захаръ плусъ митото. Сапуна той намира еднакъвъ съ марсилския, но нашиятъ се продава 30 л. килограмъ, а марсилскитъ — 18 л., пакъ благодарение на високото мито. Циментътъ на външния пазаръ е 650 л. тонъ, а тукъ — 1.500 л., т. е. точно колкото на външния пазаръ плусъ митото. Индустриалцитѣ купуватъ суровитѣ материали на безценица отъ производителя, а продаватъ своитѣ стоки на последния съ грамадни печалби. Това се вижда ясно отъ факта, че ценитѣ на земедѣлскитѣ произведения и работническитѣ надници сж катастрофално паднали, а ценитѣ на индустриалнитѣ произведения продължават да сж сѣщитѣ.

Ще ви посоча само единъ примѣръ съ гликозата. При цена на царевичата най-много до 2 л. и при факта, че близо 3 кгр. царевича даватъ 1 кгр. гликоза, споредъ компетентни лица пресмѣтнато, цената на килограмъ гликоза би трѣбвало да бѣде максимумъ 9 л., заедно съ производствениятъ разноска, а тя се продава до края на 1930 г. по 18 л. килограмъ, т. е. съ печалба 100%.

Сѣщото вършатъ и търговцитѣ чрезъ своитѣ картели. Тѣ, напр., закупуватъ овоциата и зеленчуцитѣ на неимоверно ниски цени, а въ града ги продаватъ 2—3—4 пѣти по-скѣпо. Така напр., гроздето закупуватъ по 2—3 л., а го продаватъ надъ 10 л.; житото купуватъ по 2 л., а хлѣбътъ се продава по 5 л.

Нѣкой отъ сговориститѣ. Карали ли сте грозде, за да видите какъ се кара? Отъ грозде не се печели.

Х. Калайджиевъ (раб): Фактъ е, че производителитѣ го продаватъ на ниска цена, а ние тукъ го ядемъ на висока цена.

Десето. Засилване експлоатацията отъ лихваритѣ, като се е взимало 100% и повече даже лихва, както е изнесенитъ случай преди известно време въ Карнобатско. Въ това отношение се изнесе тукъ интересниятъ фактъ, че сконтотиятъ процентъ у насъ е най-високиятъ и е равенъ само на албанския.

Всичко това даде въ резултатъ крайно намаление консомативната способностъ на маситѣ, потъване въ дългове на селянитѣ и занаятчинѣ, а това предизвика застой въ индустрията и търговията, фалити и протестирани полици, разпродажби и секвестри за данѣци и дългове и парадокса на г. Кожухарова: много стоки въ магазинитѣ, много пари въ банцитѣ и много мизерия въ маситѣ.

Каква е тенденцията на кризата у насъ? Споредъ г. Молловъ — оптимистична, понеже въ последнитѣ месеци имало увеличѣние на влоговетѣ въ банцитѣ и спестовнитѣ каси. Сигурно. Но отъ колко и отъ какви хора сж тия влогове, той не каза; а това е важно. Тая тенденция, както въ останалия капиталистически свѣтъ, а още повече у насъ, е къмъ влошаване.

Ето какво казва по тоя въпросъ в. „Утро“ възъ основа даннитѣ отъ Българската народна банка: (Чете)

„Производството на въглища тая година е съ 3% по-малко от миналата. Производството на руди е значително по-долу от миналата година. Що се отнася до всички останали индустрии, забелязва се едно значително намаление въ производството, което се движи от 30—40%, а въ металната ст около 50%. Сравнително най-голямо е ограничението въ кожарската, дървената, мебелната, керамичната и текстилната индустрии“.

Г. г. народни представители! Че кризата у нас се задълбочава, признава се и от г. Боевъ, който отиде даже още по-далеч и пише, че кризата у нас тепърва почва. Доказателство за това сж още увеличаващитъ се протестиран полици; доказателство е и намаляването на постъпленията от данъцитъ. Отъ тазгодишния бюджетъ оставатъ да се събиратъ за три месеца 3 милиарда лева. Абсолютно невъзможно е да бждатъ събрани. Доказателство за това, че кризата у нас се задълбочава, е още намалението на стокския оборотъ; доказателство за това задълбочаване на кризата е още увеличаващата се безработица.

Г. г. народни представители! Днесъ може да се каже, че половината отъ работницитъ у насъ сж въ безработица или въ полубезработица. Така въ тоя моментъ близо $\frac{3}{4}$ отъ тютюневитъ работници сж въ безработица; сжщото е и съ строителнитъ работници; сжщото е и съ кожарскитъ работници; сжщото е и съ рудничарскитъ работници. А на текстилнитъ работници въ седмицата едвамъ се пада три дни да работятъ; на работницитъ въ мина „Перникъ“ едвамъ се пада да работятъ по 7—8 дни въ месеца; на занаятчийскитъ работници въ седмицата едвамъ се падатъ да работятъ по 2—3 дни. Армията на безработнитъ се увеличава поради бързото пролетаризиране още и на беднитъ земледѣлци и занаятчи. Увеличението на безработицата, безспорно, е най-вѣрниятъ признакъ на увеличаващата се криза. Тия данни достатъчно ясно илюстриратъ задълбочаването на кризата и у насъ.

Г. председателю! Часътъ е 9.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Нѣма ли да свършите скоро?

Х. Калайджиевъ (раб): Азъ имамъ още дълго да приказвамъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Тогава ще вдигнемъ заседанието за утре въ 3 ч. подиръ пладне, съ следния дневенъ редъ:

1. Първо четене законопроекта за бюджета на държавата за 1931/32 ф. г. (Продължение разискванията)

2. Второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за акцизитъ и патентовия сборъ върху питиетата.

Първо четене законопроектитъ:

3. За сключване отъ Главната дирекция на б. д. ж. заемъ на сума 20 милиона лева отъ фонда „Обществени осигуровки“ и пр

4. За прибавяне къмъ чл. 9 отъ закона за подобрене земледѣлското производство и пр. нова алинея 4-та.

5. За увеличение вноското мито на дървения материалъ.

6. Второ четене законопроекта за ревизиране договоритъ за наемъ на фондови земи — зеленчукови градини и пр.

7. Одобрение предложението за одобрение VIII-то постановление на Министерския съветъ отъ 28 августъ 1930 г., протоколъ № 43.

8. Първо четене законопроекта за допълнение чл. 171 п. 3 отъ закона за гражданското сждопроизводство и пр.

9. Одобрение предложението за тълкувателно рѣшение къмъ рѣшението на Народното събрание за одобрение I-то постановление на Министерския съветъ за отнемане концесията за експлоатация на държавнитъ гори въ басейна на Кричимската, Мѣста, Доспатската рѣки и пр.

10. Докладъ на прошектарната комисиия по списъци: III, X, VII, XII, XIII, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI и XXII.

Първо четене законопроектитъ:

11. За измѣнение и допълнение на закона за подпомагане пострадалитъ отъ обществени бедствия (Предл. на Н. Топаловъ).

12. За амнистия (Предложение на Ат. Малиновъ).

13. За отмѣнение на ал. ал. II и II на чл. 72 отъ закона за администрацията и полицията.

Които приематъ този дневенъ редъ за утре, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 21 ч. 2 м.)

Подпредседатели: А. ХРИСТОВЪ
В. ДИМЧЕВЪ

Секретарь: С. РЯСКОВЪ.

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.	Стр.	
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: Христо Баевъ, Колю Кожаклиевъ, Петко Петковъ, Василъ Александровъ, Димитъръ Яневъ, Стойчо Георгиевъ, Калоянъ Маноловъ, Стефанъ Димитровъ, Христо Мановъ, Йорданъ Гавалюговъ, Никола Петковъ, Иванъ х. Николовъ, Георги Казанаклиевъ и Добри Митевъ	1053		
Законопроекти:			
1. За бюджета на държавата за 1931/1932 финансова година. (Първо четене — продължение разискванията)	1053		
		2. За допълнение закона за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ търговския законъ относно отсрочката. (Предложение на народния представител Д. Дрънски) (Съобщение)	1057
		3. За измѣнение на чл. 138 отъ закона за тютюна. (Предложение на народнитѣ представители А. Цаневъ и М. Паневъ) (Съобщение)	1078
		Дневенъ редъ за следващето заседание	1081